

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ  
СПРАВ**

**Мазниченко Ю. О.  
Садченко О. О.  
Юсупов В. В.**

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ**

**Термінологічний словник  
судово-трасологічної експертизи**

**КИЇВ  
ТАЛКОМ  
2018**

УДК 343.982.35(038)

С 48

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради  
Національної академії внутрішніх справ  
(протокол № 23 від 23 грудня 2014 р.)*

**Рецензенти:**

*Клименко Н.І.* – професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики, юридичного факультету ВПНЗ «Європейський університет», доктор юридичних наук, професор;

*Чорноус Ю.М.* – професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

С 48      Словник термінів: термінологічний словник  
судово-трасологічної експертизи / Мазниченко Ю.О.,  
Садченко О.О., Юсупов В.В. – К.: Талком, 2018. – 132 с.  
ISBN 978-617-7685-01-1

У словнику в анотованій формі розкривається зміст загальної теорії експертизи, наукові, правові та методичні засади судово-трасологічної експертизи, її методи, технічні засоби й експертні методики у таких основних її розділах як гомеоскопія, механоскопія, транспортна трасологія та криміналістична субстанціологія.

Видання розраховане для використання у судово-експертній діяльності експертами-трасологами, слідчими, суддями, адвокатами. Словник також буде корисний для студентів, аспірантів, викладачів та читачів, які цікавляться знаннями у галузі судово-трасологічної експертизи.

**УДК 343.982.35(038)**

ISBN 978-617-7685-01-1      © Національна академії внутрішніх  
справ, 2018  
© Мазниченко Ю.О., Садченко О.О.,  
Юсупов В.В., 2018

## ПЕРЕДМОВА

Термінологічний словник судово-трасологічної експертизи перше в Україні наукове систематизоване фахове видання у галузі трасологічної експертизи, вміщує статті про терміни і поняття торії і практики судово-трасологічної експертизи.

У словнику вміщено **808** статей, які у сукупності становлять науковий базис знань судово-трасологічної експертизи. Видання відображає вітчизняну історію формування та розвитку судово-трасологічної експертизи, її правове регулювання, сучасний стан та перспективи розвитку.

Автори-укладачі прагнули дати уявлення про найбільш поширені у кримінальному провадженні трасологічні експертизи, їх види і підвиди, показати їх сучасні можливості, що знаходять свій вияв у переліку питань, які ставлять на їх вирішення, розкрити зміст основних методів, технічних засобів і експертних методик, що використовуються в експертній практиці.

Також за змістом термінологічного словника було анотовано теоретичні засади, правові та методичні основи судово-трасологічної експертизи, охарактеризовані її об'єкти, предмет, визначені види і підвиди, розглянуті ідентифікаційні, діагностичні та ситуалогічні експертні завдання. Окрему увагу у словнику приділено засобам автоматизації проведення трасологічних та дактилоскопічних досліджень.

Слід зазначити, що проблемних питань, які потребують вирішення у теорії та практиці судово-трасологічної експертизи ще досить багато, однак у термінологічному словнику ми вирішили звернути увагу на найактуальніші, й, таким чином доклали зусилля до того щоб по-новому, з урахуванням сучасних досягнень науки і техніки, криміналістики, криміналістичної інформатики, теорії судової експертизи, розвитку кримінально-процесуального законодавства, ґрунтовним аналізом наукової літератури та емпіричних даних, були розкриті теоретичні і практичні основи судово-трасологічної експертизи.

Укладачі термінологічного словника сподіваються, що він буде корисним не тільки експертам, на яких власне і розрахований, а також всім співробітникам правоохоронних органів, досудового розслідування, суду, нотаріату, адвокатури всім тим, хто стикається у своїй діяльності з судово-трасологічною експертизою, з проблемами використання спеціальних знань.

## ПРО ПОБУДОВУ СЛОВНИКА

### **Система посилань**

Кожен термін тлумачиться у словнику один раз. Якщо термін – словосполучення, то він (зі зміною порядку дотримання слів у межах граматично допустимих варіантів словосполучення) дається в словнику один раз з тлумаченням, а в інших випадках з посиланням. Наприклад, термін **Базисна зона** приводиться в словнику двічі (**Базисна зона** і **Зона базисна**).

### **Розташування термінів у словнику**

Терміни в словнику розташовано за абеткою. При цьому два терміни і більше, що є одиничними словами і що мають загальний корінь або основу, розташовано за абеткою суфікса і (чи) закінчення. Наприклад,

**Дактилокалькулятор,**  
**Дактилоскопична лупа.**

Якщо термін є словосполученням, то його розташовано за абеткою першого слова.

При збігу перших слів двох термінів-словосполучень або більше терміни розташовано за абеткою другого слова. Наприклад,

**Кут нахилу,**  
**Кут розвороту в постановці стопи.**

Якщо співпадаючі частини термінів-словосполучень відносяться більш ніж до одного терміна, що входить у них, то інші терміни приводяться за першим, таким, що йде за загальною частиною, терміном у дужках. Наприклад,

**Слід ноги (стопи)**

## **Структура словникової статті**

Безпосередньо після заголовного слова або відповідно до правил синтаксису усередині терміна-словосполучення в дужках приводяться синонімічні йому терміни. Наприклад,

**Очко (кільце).**

Різні значення одного і того ж терміна нумеруються.

## **Будова гнізда**

Заголовний термін у називному відмінку приводиться повністю тільки в першій пропозиції. У наступних - замінено початковими буквами. Наприклад,

### **Магнітна кисть; М. к.**

Кожен термін визначається явно або шляхом відсилання до визначення, приведеного при заголовному слові гнізда, в тому алфавітному розділі, де термін – одниничне слово дається в початковій формі (називному відмінку однини або множини), а термін-словосполучення – в граматично правильній формі. Наприклад, усередині гніздовий термін **“Зона базисна”** визначається явно в розділі **“Б (Базисна зона)”**. При цьому терміни, вжиті у визначенні заголовного слова в непрямому відмінку і явно розглянуті у відповідному алфавітному розділі, у словниковій статті виділяються шрифтом.

**АВТОМАТИЗАЦІЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ** – Використання автоматизованих інформаційних систем (наприклад, АДІС, АРМ експерта та ін.) і окремих комп'ютерних програм для забезпечення пізнавальних процедур на одній чи кількох стадіях експертного дослідження як автоматично електронною обчислювальною машиною, так і шляхом реалізації людино-машинного алгоритму. – див. **Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система (АДІС), Автоматизоване робоче місце (АРМ) експерта-дактилоскопіста.**

**АВТОМАТИЗАЦІЯ ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ** – Використання автоматизованих інформаційних систем (наприклад, АБД, АІПС, АРМ експерта та ін.) та окремих комп'ютерних програм для забезпечення пізнавальних процедур на одній чи кількох стадіях експертного дослідження як автоматично електронною обчислювальною машиною, так і шляхом реалізації людино-машинного алгоритму. – див. **Автоматизований банк даних (АБД) об'єктів трасологічного походження, Автоматизована інформаційно-пошукова система (АІПС) об'єктів трасологічного походження, автоматизоване робоче місце (АРМ) експерта-трасолога).**

**АВТОМАТИЗОВАНИЙ БАНК ДАНИХ (АБД) ОБ'ЄКТІВ ТРАСОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ** – автоматизована інформаційна система, що містить банк даних про конкретні об'єкти дослідження – див. **Автоматизована інформаційно-пошукова система (АІПС) об'єктів трасологічного походження.**

**АВТОМАТИЗОВАНА ДАКТИЛОСКОПІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЙНА СИСТЕМА (АДІС)** – програмно-технічний комплекс, призначений для автоматизованого ведення дактилоскопічних обліків і проведення ідентифікаційних досліджень шляхом програмного пошуку у наступних режимах: “слід у базі слідів з місць нерозкритих злочинів”; “слід у базі дактилокарт”; “дактилокарта у базі дактилокарт”. До структури АДІС входять три завершені програмні модулі: АРМ оператора введення слідів та дактилокарт; АРМ експерта; АРМ адміністратора – див. **Автоматизоване робоче місце (АРМ) експерта-дактилоскопіста.**

**АВТОМАТИЗОВАНА ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВА СИСТЕМА (АІПС) ОБ'ЄКТІВ ТРАСОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ** – інформаційна система, що містить систему управління базою даних (СУБД) і банк даних про конкретні об'єкти дослідження (наприклад, слідів взуття, знарядь злочину, шин транспортних засобів тощо) з можливістю автоматизованого пошуку за заданими критеріями (наприклад, пошук за ключовим словом, сортування за датою надходження об'єкта, місцем вилучення, номером кримінального провадження чи висновку експерта тощо) – див. **Автоматизований банк даних (АБД) об'єктів трасологічного походження, Інформаційно-пошукова система (ІПС) об'єктів трасологічного походження.**

**АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ (АРМ) ЕКСПЕРТА-ДАКТИЛОСКОПІСТА** – проблемно-орієнтований програмно-апаратний комплекс, призначений для автоматизації процесу дактилоскопічного дослідження на всіх стадіях експертизи – див. **Інформаційно-довідкова програма “Робоче місце експерта з дактилоскопічних досліджень”, Комп'ютеризоване робоче місце (КРМ) експерта з дактилоскопічних досліджень.**

**АВТОМАТИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ (АРМ) ЕКСПЕРТА-ТРАСОЛОГА** – проблемно-орієнтований програмно-апаратний комплекс призначений для автоматизації як окремих дослідницьких процедур, так і всього процесу трасологічного дослідження на всіх стадіях експертизи – див. **Інформаційно-довідкова програма “Робоче місце експерта з трасологічних досліджень”, Комп'ютеризоване робоче місце (КРМ) експерта з трасологічних досліджень.**

**АВТОМОТОТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ КОЛІЯ** – див. **Колія автотранспортного засобу.**

**АЗОТНОКИСЛЕ СРІБЛО (ЛЯПС)** – срібло, розчинене в розбавленій азотній кислоті. Використовується як хімічний реактив для проявлення невидимих (латентних) потожирових слідів рук давністю до 6 місяців на папері, картоні, дереві. Застосовується у вигляді 5–10%-их водних розчинів. Реагує з хлористими з'єднаннями (амінокислотами), що входять до складу поту. Під впливом світла сліди набувають коричневого або чорного забарвлення – див. **Невидимий (латентний) слід.**

**АКВАПЛАНУВАННЯ** – процес втрати курсової стійкості транспортного засобу у результаті утворення прошарку води у зоні контакту шин з дорожнім покриттям під час зливи. Усувається за допомогою спеціальних водогінних конструктивних елементів протектора автомобільної шини, які спрямовують потік води у зоні контакту не вперед по ходу руху, а витискають через канавки назовні.

**АЛЛОКСАН** – хімічний реактив для прояву невидимих потожирових слідів рук будь-якої давності на папері, картоні, дереві. Застосовується у вигляді 1,0–1,5%-их розчинів у ацетоні. Реагує з наявними в поті білками (ліпідами) і продуктами їх розпаду, забарвлює сліди в помаранчевий колір. Виявлені А. сліди дають малинову люмінесценцію, що дозволяє отримувати в ультрафіолетових променях фотознімки, коли на ділянці, де розташований слід, є записи або інші нашарування барвника, що перешкоджають зйомці – див. **Експрес-метод виявлення слідів аллоксаном і нінгидрином, Невидимий (латентний) слід.**

**АНАЛІТИЧНА СТАДІЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – етап дослідження, на якому вирішуються завдання виявлення і аналізу слідів і ознак, що відобразилися в них. Речові докази (сліди і зразки) вивчаються окремо. Використовується широкий комплекс загальних і окремих методів: спостереження, експертні експерименти, моделювання, виміри, імовірнісні методи локалізації і математичні методи визначення придатності слідів для ідентифікації, фотографування, мікроскопія, профілографія, прояв слідів за допомогою механічних і хімічних реактивів та ін. Виявивши і зафіксувавши сліди, експерт вивчає ознаки, що відобразилися в них, широко користуючись логічними методами аналізу і синтезу. Досліджує і визначає властивості, що відобразилися в слідах об'єктів (у необхідних випадках проводить експертні експерименти, готує експериментальні сліди для порівняльного дослідження).

На цій стадії широко застосовують оптичні і вимірювальні прилади, трасографи та інші криміналістичні пристрої – див. **Загальний метод трасологічної експертизи, Окремий метод трасологічної експертизи.**

**АНАСТОМОЗ (МІСТОК)** – деталь папілярного узору, коротка (не більше 3 мм) лінія, що сполучає дві папілярні лінії, що лежать поруч.



**АНАТОМІЧНІ ОЗНАКИ ЗУБІВ** – ознаки зубного ряду, що включають розмір, форму, взаємне розташування зубів, розташування валиків і горбків на жувальних поверхнях зубів. Розрізняють загальні і окремі А. о. з.

**АНОМАЛІЯ** – відхилення від норми, загальних закономірностей будови зубів: неправильне чергування зубів, поворот навколо осі, зміщення за щелепну дугу, дрібні, гігантські зуби тощо.

**АРМУВАЛЬНА СКОБА ПЛОМБИ** – металева пластина всередині тіла полімерної пломби, яка призначена для закріплення пломбувального елементу – див. **Полімерна пломба**.

**АРТИКУЛЯТОР** – апарат, що служить для фіксації моделей щелеп. Дозволяє моделювати механізм відображення прикусу та інших ознак щелеп у слідах – див. **Біпрогнатичний прикус (біпрогнатія), Прогенічний прикус (прогенія), Прямий прикус (ортогенія)**.

**АСИМЕТРИЧНИЙ МАЛЮНОК ПРОТЕКТОРА** – див. **Направлений асиметричний малюнок протектора, Ненаправлений малюнок протектора**.

**АТРИБУТИВНА (ЯКІСНА) ОЗНАКА** – ознака, що відображує наявність або відсутність властивостей слідоутворюючого об'єкту (відсутність дельти в папілярному узорі, наявність рельєфного узору на підшві взуття та ін.) – див. **Ознака**.

## **Б**

**БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ДЛЯ ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ** – програмно-апаратний комплекс для дослідження фрагментів скла шляхом вимірювання коефіцієнта заломлення з використанням технології лазерної оптико-емісійної спектроскопії (LIBS). Згадана технологія, реалізована, наприклад, у приладі GRIM 3 компанії “Foster&Freeman”, яка дозволяє досліджувати до чотирьох фрагментів скла за одну операцію у ході трасологічного дослідження по встановленню цілого за його частинами.

**БАЗА ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ** – відстань між передньою і задньою осями двовісного автомобіля або між

передньою віссю і центром двовісного візка тривісного автомобіля (причепа). У вагону або локомотиву – відстань між центрами крайніх осей.

**БАЗИСНА ЗОНА** – зона папілярного узору, що утворюється потоком папілярних ліній, що перетинають в поперечному напрямі нігтьову фалангу. Потік обмежений знизу складкою в місці зчленування нігтьової і середньої фаланг, згори – лініями центральної і латеральної зон. Ширина потоку різко збільшується в області дельт.

**БАЗИСНА ПЛОЩИНА** – в об'ємних слідах площина (поверхня), від якої проводиться відлік ординат виступаючих деталей і западин (поглиблень), що відобразилися в сліді.

**“БАЛЕРИНА”** – спеціальний злодійський інструмент для висвердлювання великих отворів в стінках металевих ящиків і сейфів. Складається з циліндричної голівки з різальними зубами на передньому торці і центральній осі, за допомогою якої “Б” закріплюється в патроні коловорота, ручному або електричному дрилі. Буває також у вигляді круглого диска з декількома різцями, закріпленими по його краях.

**БАМПІНГ** – пристрій для швидкого відкривання замків з циліндровим механізмом. Принцип дії Б. ґрунтується на послідовному розблокуванні робочих штифтів механізму шляхом введення у шпарину замка рухомих пластин з вібраційним електроприводом. Б. застосовується як для екстреного відкриття дверей спеціальними службами (наприклад, підрозділами міністерства з надзвичайних ситуацій), так і в кримінальних цілях.

**БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ЗАКОН** – див. **Закон безперервності**.

**БЕЗПОСЕРЕДНЄ ПОРІВНЯННЯ** – прийоми порівняльного дослідження, які полягають в накладенні (фотографічним, оптичним способами або за допомогою моделей) або суміщенні порівнюваних об'єктів двох слідів (сліду і об'єкта, що перевіряється). Виділяються два види Б. п.: Нульове і різницеве. Використовуючи нульове порівняння, експерт прагне досягти повного збігу розмірів, форм і взаємного розміщення відображень порівнюваних деталей порівнюваних слідів або моделей: траси при суміщенні зливаються в одну лінію, деталі рельєфу при накладенні повністю перекривають один одного. Щоб досягти нульового ефекту, виготовляють експериментальні сліди в умовах,

максимально наближених до умов формування слідів. При різницевому порівнянні при суміщенні (накладенні) допускаються деякі відмінності, що вимагають від експерта спеціальних пояснень при оцінці результатів дослідження.

**БІГОВА ДОРІЖКА** – частина протектора шини, що знаходиться у контакті з дорожнім покриттям. Форма, розміри і взаємне розташування деталей рельєфного малюнка на Б. д. є важливими ідентифікаційними ознаками шини – див. **Крок малюнка бігової доріжки протектора, Малюнок бігової доріжки протектора шини, Пневматична шина.**

**БІЛІ ЛІНІЇ (ЛІНІЇ БОКАРІУСА)** – дрібні складки шкіри, що перетинають папілярні лінії. Використовуються як допоміжні ідентифікаційні ознаки. 80% Б. л. порівняно стійкі, 20% зберігаються до двох місяців, а потім змінюють свою форму або згладжуються.

**БІПРОГНАТИЧНИЙ ПРИКУС (БІПРОГНАТІЯ)** – прикус у випадках подібних до ножиць розташування різців при нахилі їх вперед по відношенню до щелеп. Зустрічається рідше, ніж інші види прикусів, однак має більшу інформативну значимість.

**БЛОКУВАННЯ КОЛІС ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ** – аварійна ситуація, пов'язана з повним блокуванням коліс при екстремому гальмуванні. Внаслідок припинення обертання (блокування) колеса втрачають зчеплення з дорожнім покриттям, автомобіль перестає реагувати на кермове управління, швидкість транспортного засобу знижується повільно. Для недопущення блокування коліс і заносу автомобіля, досвідчені водії гальмують методом переривчастого натискання на гальмівну педаль. Але найбільш ефективним засобом усунення Б. к. т. з. є використання електронної антиблокувальної системи (ABS), яка забезпечує максимально можливе зчеплення коліс з дорожнім покриттям шляхом попередження повної зупинки коліс. Завдяки цьому зберігається керуваність автомобіля за будь-якого стану дороги. Це складне завдання вирішується електронною системою контролю ABS, яка враховує багато факторів, а саме: стан дорожнього покриття, швидкість руху автомобіля, значення уповільнення кожного колеса, стан підвіски та можливі вібрації вісі коліс – див. **Занос, Система ABS, Юз.**

**БОКОВИНА** – гумовий шар на бічних стінках каркаса покришки, що оберігає його від вологи та механічних ушкоджень. На Б. позначені: модель, розмір, номер, дата виготовлення покришки та ін.

**БОРТ ПОКРИШКИ** – жорстка частина покришки, що слугує для її кріплення та герметизації (у випадку безкамерної) на ободі колеса. Основою борту є нерозтяжне кільце, сплетене зі сталевого вкритого гумою дроту. Складається з шару корда каркасу, обмотаного навколо дротяного кільця, і круглого чи профільованого гумового шнура-наповнювача. Сталеve кільце надає борту необхідної жорсткості та міцності, а шнур-наповнювач – монолітності та еластичного переходу від жорсткого кільця до резини боковини. Із зовнішньої сторони борта розташована бортова стрічка з прорезиненої тканини, чи корда, що захищає борт від стирання об обід і пошкодження при монтажі і демонтажі.

**БОСОЇ НОГИ (СТОПИ) СЛІД** – див. **Слід босої ноги (стопи)**.

**БРЕКЕР** – гумовий або резинокордний шар, розташований між каркасом і протектором шини. Призначений для поліпшення зв'язку між ними і посилення каркаса. Запобігає його відшаруванню під дією зовнішніх і центробіжних сил, амортизує ударні навантаження та підвищує опір каркаса механічним пошкодженням.

У брекері нитки корда в суміжних шарах пересікаються одна з одною і з нитками корда контактного шару каркаса, тобто розташовані діагонально, незалежно від конструкції шини. Брекер в радіальних шинах більш жорсткий, посилений і малорозтяжний у порівнянні з брекером діагональних шин, тому, що він в основному визначає показники міцності шин.

**БРЕКЕТ-СИСТЕМА** – стоматологічний ортопедичний пристрій для вирівнювання зубного ряду, шляхом накладання тимчасових пластинчатих бандажів, з'єднаних сталевим дротом. Форма і розмір пластин підбирається індивідуально, у залежності від числа викривлених зубів і віку пацієнта. У слідах прикусу відображається у вигляді тиснених ділянок, форма і розміри яких залежать від конструкції Б. с. – див. **Зубний протез**.

**БЮГЕЛЬНИЙ ПРОТЕЗ** – різновид незнімного протеза, що має металеву перемичку, названу бюгелем, яка розташована поперечно на небі або з орального боку на нижній щелепі. Ширина перемички не менше 3 мм. Бюгель спирається на кламери. У слідах відображується у вигляді тиснених борозенок, форма і розміри яких залежать від конструкції кламерів. У слідах Б. п. поєднуються елементи мостовидного і пластинкового протезів – див. **Брекет-система, Кламер, Мостовидний зубний протез, Пластинковий зубний протез.**

## **В**

**ВЕЛИКІ КОРИННІ ЗУБИ** – див. **Моляри.**

**ВЕРХ ВЗУТТЯ** – верхня частина взуття, що складається зі шкарпетки, союзки, язичка, гомілки та задника. Залежно від фасону і призначення має різні форми і пристосування для застібки і шнурування. Шкарпетка буває гострою чи тупою, прямокутною і закругленою – див. **Види взуття, Вимір сліду низу взуття, Загальні ознаки підошви взуття, Задній край підметки взуття, Ідентифікаційні ознаки взуття, Кріплення підошви взуття, Низ взуття, Окремі ознаки підошви взуття, Передній край (зріз) каблука взуття, Слід взуття.**

**ВЗАЄМНЕ РОЗТАШУВАННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ І ПОТЕРПІЛОГО У МОМЕНТ НАЇЗДУ** – розміщення на проїжджій частині дороги (ділянці місцевості) транспортного засобу і людини один відносно одного у момент контакту виступаючих частин транспортного засобу з тілом потерпілого. Визначення вказаного розташування відноситься до компетенції комплексної трасологічної і судово-медичної експертизи. Встановлюється на підставі вивчення слідів на одязі і тілі потерпілого, транспортному засобі і місці події.

**ВЗАЄМОДІЯ ОБ'ЄКТІВ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – пов'язаний з подією процес взаємної дії двох і більше об'єктів, в результаті якої на них формуються сліди – див. **Слідовий контакт.**

**ВЗУТТЯ ВЕРХ** – див. **Верх взуття.**

**ВЗУТТЯ ПОБУТОВЕ** – див. **Побутове взуття.**

**ВИБУХ ПНЕВМАТИЧНИЙ** – див. **Пневматичний вибух.**

**ВИДИМИЙ СЛІД** – слід, який може бути безпосередньо сприйнятий зором (навіть якщо для цього його необхідно освітити під відповідним кутом). До видимих відносяться усі поверхневі сліди та сліди тиснення – див. **Поверхневий слід, Слід тиснення**.

**ВИДИ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ СЛІДОВОГО КОНТАКТУ** – фізична, хімічна і біологічна. Фізична взаємодія має механічний або тепловий характер: сліди виникають унаслідок відмінності механічних властивостей або температури взаємодіючих об'єктів. Найбільш поширені сліди механічної дії, рідше зустрічаються сліди теплової дії (сліди зварювальних апаратів, плазових різаків, піротехнічних виробів тощо), ще рідше – сліди хімічної дії (корозія металу в результаті нашарування потожирової речовини з папілярних ліній чи внаслідок травлення агресивними кислотами чи їх сумішами, на зразок “царської горілки”) і біологічної (зміна кольору тканини внаслідок гниття кров'яного відбитку пальця) дії – див. **Слідовий контакт**.

**ВИДИ ВЗУТТЯ** – туфлі, напівчеревики, черевики, чоботи, валянки, гумове взуття (калоші); взуття чоловіче, жіноче, дитяче, підліткове, спеціальне, ортопедичне тощо.

**ВИДИ ВІДОБРАЖЕННЯ** – див. **Лінійне відображення, Негативне відображення, Об'ємне відображення, Площинне відображення, Позитивне відображення, Точкове відображення**.

**ВИДИ МАЛЮНКІВ БІГОВОЇ ДОРІЖКИ ПРОТЕКТОРА ШИНИ** – з дорожнім малюнком протектора, універсальним (комбінованим) і з малюнком протектора підвищеної прохідності та ін. Обумовлені конструктивними характеристиками автомобільних шин – див. **Малюнок бігової доріжки протектора шини**.

**ВИДИ СЛІДІВ НІГ** – сліди взутих ніг (сліди взуття), сліди босих ніг (стоп), сліди ніг (стоп), одягнених в шкарпетки (панчохи). Розрізняють також доріжки слідів, що відображують функціонально-динамічні ознаки ходи, і окремі одиничні сліди ніг – див. **Групові сліди ніг (доріжка слідів). Динамічний (лінійний) слід ноги, Класифікація слідів ніг, Об'єкти експертизи слідів ніг, Об'ємний слід ноги, Поверхневий (площинний) слід ноги, Повний слід низу взуття (ноги)**,

**Попереднє дослідження слідів ніг, Слід ноги (стопи), одягненої в шкарпетку (панчохи), Слід взуття, Статичні (точкові) сліди ніг, Встановлення механізму утворення слідів ніг.**

**ВИДИ ЗІТКНЕНЬ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – зустрічне (зіткнення транспортних засобів при русі один назустріч одному), попутне (зіткнення транспортних засобів при русі в одному напрямі). Їх різновидом є наступне зіткнення: бічне (ковзаюче зіткнення бічних поверхонь транспортних засобів), кутове (зіткнення транспортних засобів, коли їх умовні подовжні осі розташовуються під кутом один відносно одного. У зіткненні транспортних засобів виділяють 3 основні етапи: 1) створення аварійної ситуації на дорозі; 2) кульмінаційний момент (контакт об'єктів, що беруть участь в зіткненні); 3) рух об'єктів після зіткнення до остаточної їх зупинки.

**ВИДИ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – за предметом дослідження і наявності спеціальних методик: 1) гомоскопічні, 2) механоскопічні, 3) транспортні, 4) слідів тварин, 5) субстанціональні. У кожному з них, у свою чергу, виділяють підвиди – див. **Гомоскопія, Експертиза слідів тварин, Завдання трасологічної експертизи, Механоскопія, Підвид трасологічної експертизи, Транспортно-трасологічна експертиза, Субстанціологія трасологічна.**

**ВИЗНАЧЕННЯ МОДЕЛІ І ОТOTOЖНЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ ПО ВІДДІЛЕНИМ ДЕТАЛЯМ І ЧАСТИНАМ** – один з видів визначення групової приналежності і ідентифікації транспортних засобів. Для встановлення транспортного засобу використовуються уламки скла фар та інших скляних складових частин автомобіля, шматочки лакофарбового покриття та інших шаруватих матеріалів, уламки частин транспортного засобу, складові частини або кріпильні деталі окремих вузлів.

**ВИЗНАЧЕННЯ ПРИДАТНОСТІ СЛІДУ РУКИ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ** – оцінка придатності сліду в процесі його аналізу, коли виділяються і оцінюються відображені в сліді ознаки руки з точки зору їх чіткості, повноти відображення та частоти появи. Для оцінки частоти появи загальних ознак і деталей папілярних узорів використовують таблиці статистичних даних про середню частоту їх появи на пальцях і долонях рук. Частота появи комплексу відображених в сліді деталей узорів визначається

шляхом перемноження або складання логарифмів показників ймовірностей появи кожної деталі – див. **Кількісний метод визначення придатності слідів папілярних узорів для ідентифікації.**

**ВИЇМКИ НА РІЗЦЯХ** – поглиблення на різальній поверхні зубів. У слідах відображаються у вигляді напівмісяцевої виїмки або траси. Їх наявність, форма і розміри є окремими ідентифікаційними ознаками – див. **Різиці.**

**ВИЛА** – деталь папілярного узору, що утворюється при розгалуженні папілярної лінії на дві (іноді три) лінії.

**ВИЛУЧЕННЯ СЛІДІВ ТРАСОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ НА РЕЛЬЄФНИХ ПОВЕРХНЯХ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕРМОКЛЕЮЧИХ ПРИСТРОЇВ** – процес копіювання слідів знарядь злому та слідів пальців рук шляхом нанесення розплавлених синтетичних клеїв. У разі вилучення слідів знарядь злому цей спосіб застосовують у випадку, якщо слід займає невелику площу, приблизно – 30 x 30 мм. Клей у рідкому стані через спеціальне сопло-дозатор заповнює усі щілини та прогалини, які знаходяться у сліді. Дактилоскопичні порошки, якими виявляються сліди у ході огляду місця скоєння злочину, дуже легко та швидко адгезуються до клейової суміші після чого відокремлюються від об'єкта-носія разом з нею. З метою запобігання повного приклеювання до поверхні об'єкту на якому виявлено слід, необхідно нанести навколо нього масло рослинного походження (для сліду пальця руки) або повністю покрити всю поверхню сліду (слід знаряддя злому) за допомогою ватно-марлевого тампона чи застосувати зрошувач, що сприяє безперешкодному від'єднанню клеєвої маси від слідосприймаючої поверхні. Часто з метою поліпшення проникнення клею до усіх шпарин у сліді і, відповідно, якості копіювання, нагрітий рідкий клей, нанесений на слід в один шар, щільно притискають фрагментом скла обробленого рослинним маслом. Застигання клеєної суміші відбувається протягом 30 секунд, після чого можна від'єднувати скло від клеєної суміші, а клеєву суміш від слідосприймаючої поверхні сліду. Отримана гнучка полімерна маса з відбитком сліду добре відображує як морфологічні ознаки самого сприймаючого об'єкту, так і індивідуальні ознаки сліду, чого не можна досягти використовуючи липку стрічку типу «Скотч», або ж дактилоскопичну плівку при вилученні слідів рук



на рельєфних поверхнях – див. Пристрій термоклеючий для копіювання слідів знярьд зламу та слідів пальців рук.

**ВИМІР ЛІНІЇ ГАЛЬТОНА** – визначення відстані між вершиною центральної петлі і дельтою петльового узору. У дактилоскопії відомі два способи такого виміру: 1) прямий – визначення відстані за допомогою вимірювальних пристроїв, виражається в міліметрах (використовується у так званій ліонській системі виведення дактилоскопічних формул); 2) непрямий підрахунок числа папілярних ліній, що перетинаються лінією Гальтона (прийнятий в радянській дактилоскопічній системі реєстрації і застосовується в експертній практиці).

**ВИМІР СЛІДУ БОСОЇ НОГИ (СТОПИ)** – вимір по середній лінії сліду підшви стопи, що сполучає найбільш віддалену точку зовнішнього контуру частини п'яти стопи, середину подушечки третього пальця і дотичну, проведену перпендикулярно до вказаної лінії через найбільш виступаючу вперед точку контуру великого пальця. Ширину частин підшви (плюсні, зведення і п'яти) вимірюють по перпендикулярах до середньої лінії стопи, проведеній в найширшій (плюсневій, п'ятковій) і найвужчій (область зведення) частинах залишеного ними сліду.

**ВИМІР СЛІДУ НИЗУ ВЗУТТЯ** – вимір загальної довжини сліду підшви, довжини і ширини сліду підметкової і проміжної частин, довжини, ширини і глибини сліду каблука. Довжину підшви і її частин вимірюють по середній лінії підшви, що сполучає крайню точку каблука і носкової частини підшви. Ширину сліду підшви, підметки, проміжній частині каблука визначається по перпендикулярах до середньої лінії підшви – найширшої частини сліду підметки, найвужчої частини сліду проміжної частини, біля переднього зрізу або в найширшій частині каблука.

**ВИРІБ** – предмет праці, кількість якої характеризується дискретною величиною, що обчислюється в штуках, екземплярах.

**ВИРІБ МАСОВОГО ВИРОБНИЦТВА** – предмет суспільного виробництва, виготовлений найчастіше з промислового матеріалу в масовому або серійному порядку, з використанням прогресивних способів формоутворення (наприклад, лиття, штампування, зварювання тощо) у

відповідності до нормативно-технічної документації (ГОСТ, ДСТУ, ТУ тощо) і який містить інформацію про виробниче джерело походження.

**ВИРОБИ ВИТРАТНІ** – див. **Витратні вироби**.

**ВИРОБІВ ПАНЧІШНО-ШКАРПЕТКОВИХ ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ** – див. **Загальні ознаки панчішно-шкарпеткових виробів**.

**ВИСНОВОК ЕКСПЕРТА-ТРАСОЛОГА** – відповідь на питання, поставлені слідчим (судом), що ґрунтується на дослідженні слідів і об'єктів, що надані на дослідження. Може бути позитивним або негативним, а за ступенем визначеності категоричним або імовірним.

Якщо експерту на дослідження надані недостовірні або суперечливі вихідні дані й інші не можуть бути отримані, допустимий умовний (позитивний або негативний і при цьому категоричний або імовірний) висновок. Окрім указаних загальних висновків, експерти формулюють проміжні висновки як результат вирішення окремих завдань – див. **Завдання конкретного трасологічного дослідження**.

**ВИСОТА КАБЛУКА ВЗУТТЯ** – відстань, вимірювана по перпендикуляру переднього краю (зрізу) каблука. За висотою каблука бувають: низький (до 25 мм), середній (до 45 мм), високий (більше 45 мм) – див. **Передній край (зріз) каблука взуття**.

**ВИСТУПИ (ОПУКЛОСТІ) І ЗАГЛИБЛЕННЯ (УГНУТОСТІ)** – деталі папілярних узорів, нерівності країв папілярних ліній овальної або неправильної незграбної форми – див. **Еджескопія**.

**ВИТРАТНІ ВИРОБИ** – продукти, які знаходяться у відповідній упаковці для часткового (дозованого) використання (котушки, бобіни, мотки, рулони, флакони, пляшки-дозатори тощо).

**ВИХІДНІ ДАНІ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – матеріали провадження, що представляються слідчим (судом) і необхідні для вирішення експертного завдання: сліди, зразки, об'єкти, що перевіряються, частини цілого, що ідентифікується, постанова (визначення) про призначення експертизи, протоколи оглядів місць подій, висновки експерта, проведені раніше та інші

документи, що містять відомості про обставини і час виявлення слідів, способи їх фіксації і вилучення, умови зберігання, слідоутворення, зміни об'єктів, що перевіряються тощо.

**ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ АУТОРАДІОГРАФІЧНИМ СПОСОБОМ** – спосіб виявлення потожирових слідів на папері та картоні у випадках наявності на них барвників (зафарбувань), що перешкоджають звичайній фотозйомці. Об'єкт зі слідом поміщають в пластмасову касету спеціального приладу і обробляють парами радіоактивного формальдегіду, міченого ізотопом С14. Після обробки слід стає радіоактивним. Об'єкт зі слідом вводять в контакт з емульсією фотоплівки, на якій отримують авторадіографічне зображення сліду.

**ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ МАГНІТНО-ЛЮМІНЕСЦЕНТНИМ СПОСОБОМ** – див. Магнітно-люмінесцентний спосіб прояву слідів.

**ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ СПОСОБОМ ТЕРМОВАКУУМНОГО НАПИЛЕННЯ ПЛІВОК** – спосіб виявлення невидимих потожирових слідів на металі, папері, тканині та інших об'єктах. Об'єкт зі слідом поміщають у вакуумну камеру. При вакуумі порядку  $10^{-4}$  мм рт. ст. послідовно випаровуються пари металів (наприклад, спочатку хром, потім цинк або алюміній). В умовах вакууму метали вкривають тонким шаром всю поверхню об'єкта, за винятком ділянок з нашаруваннями потожирової речовини з папілярних ліній, завдяки чому чітко вимальовуються папілярні лінії та найдрібніші деталі узорів. Зазначений спосіб прояву слідів технологічно складний, оскільки потребує обладнання для створення середнього вакууму, але відрізняється від інших більш високою роздільною здатністю проявляти відображені в сліді ознаки папілярних узорів.

**ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ АЛЛОКСАНОМ І НІНГІДРИНОМ ЕКСПРЕС-МЕТОД** – див. Експрес-метод прояви слідів аллоксаном і нінгідрином.

**ВІДБИТКИ** – об'ємне (тривимірне) або поверхневе відображення зовнішньої будови контактної поверхні слідоутворюючого (що утворює) об'єкта, яке виникає при впливі (тиску) його на слідосприймаючу поверхню по нормалі, негативне і конформне по рельєфу, дзеркальне по відображенню – див. Слідосприймаючий (що сприймає) об'єкт.

**ВІДДІЛЕННЯ** – в трасології одна з двох різновидів процесу поділу цілого, коли сліди на його частинах формуються під безпосереднім впливом сили та об'єкта, що руйнують цілісність. Рельєф кожної площини, по якій відбулося розділення, відображає не так властивості протилежної площини, скільки ознаки знаряддя поділу (леза ножа) і механізм впливу цього знаряддя (зміна напрямку різання) – порівн. **Розчленування**.

**ВІДЖИМ РИГЕЛЯ ЗАМКА** – процес дії на ригель зовні, в результаті чого він засовується в короб замка.

**ВІДКРИТИЙ ПРИКУС** – прикус, викликаний надмірним розвитком або недорозвиненням верхньої або нижньої щелепи. Спостерігається глибоке перекриття слідів. Зустрічається рідко і має більшу ідентифікаційну значимість, ніж інші види прикусу.

**ВІДМИЧКА** – предмет, призначений для відмикання не конкретного замка, а певної групи замків.

**ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ** – дія, за допомогою якої замок долається як перешкода шляхом переміщення в ньому ригеля (при цьому замок не розкривається).

**ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ НЕСПРАВЖНІМ КЛЮЧЕМ (СТОРОННІМ ПРЕДМЕТОМ)** – встановлення наявності зв'язку між утворенням слідів від сторонніх предметів і фактом відкриття замка, положенням слідів по відношенню до тих деталей механізму, від переміщення яких залежить відкривання або закривання замикаючого пристрою.

**ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ СПОСОБИ** – див. **Способи відмикання замків**.

**ВІДОБРАЖЕННЯ ВИДИ** – див. **Види відображення**.

**ВІДШАРУВАННЯ** – відділення частинок, шматочків, шарів речовини з поверхні об'єкта (транспортного засобу, дорожнього покриття тощо).

**ВІДШАРУВАННЯ ПРОТЕКТОРА** – один з видів пошкодження шини, що полягає у відділенні протектора від каркаса шини. Утворюється на шинах, покриття яких мають відновлений протектор, а також на нових покриттях з виробничим дефектом.

**ВІДШАРУВАННЯ СЛІДИ** – див. **Сліди відшарування**.

**ВІКОННЕ СКЛО** – вид листового скла, призначений для заповнення світлових отворів у будинках та інших спорудах. Випускається завтовшки від 2,0 мм до 10 мм (в особливих випадках – більше). Найчастіше використовується скло завтовшки  $3,0 \pm 0,2$  та  $4,0 \pm 0,3$  мм.

**ВІЛЬНІ КІНЦІ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ** – елементи механічного пошкодження тканини одягу, розташовані по краях і кінцях пошкодження і виступають в просвіт останнього. Залежно від властивостей слідоутворюючого об'єкта можуть бути нерозволокненими і розволокненими, потоншеними, сплещеними; волокна вільних кінців можуть бути розділені на одному та різних рівнях.

**ВІЛЬНИЙ ЗРАЗОК** – зразок, що містить відображення, що з'явилися поза зв'язком із розслідуваною подією.

**ВІТРИННЕ СКЛО** – вид виробів із листового скла з гладкою поверхнею. Призначене для засклення вітрин та великих отворів у торгових і громадських будівлях. В. с. виробляється полірованим і неполірованим. Різниця у товщині (відповідно до ДСТУ) не повинна перевищувати  $\pm 0,5$  мм.

**ВКЛАДКА** – засіб для заміщення дефекту твердих тканин на зубах (як правило, передніх) або фіксації містковидного зубного протеза. У слідах відображується у вигляді лінії, що втиснута, в місці з'єднання із зубом або протезом.

**ВКЛАДИШ КОНТРОЛЬНИЙ** – див. **Контрольний вкладиш**.

**ВКЛЮЧЕННЯ В ГОЛІВКУ ПЕТЛІ (СЕРЦЕВИНА ПЕТЛІ)** – один або декілька фрагментів різного виду, “скоби”, невеликі круги, овали тощо, що знаходяться усередині петлі. Дозволяють підрозділити петлі на ряд підвидів, що використовується при побудові монодактилоскопічних реєстраційних класифікацій – див. **Монодактилоскопія**.

**ВЛАСНІ ОЗНАКИ СЛІДУ** – ознаки, що характеризують контурну лінію сліду, його розміри, колір та інші властивості його речовини. За В. о. с. судять, якого роду зміни внесено до слідосприймаючого об'єкту (відбулася зміна його форми на певній ділянці або нашарування речовин, що призвело до зміни кольору поверхні на деякій ділянці та ін.) За В. о. с. можна виявити, а в разі

необхідності ідентифікувати слід або провести його діагностичне дослідження, встановивши, наприклад, давність. Дозволяють поділити сліди на поверхневі, вдавлені, впроваджені, а також видимі і невидимі – див. **Слідовий контакт**.

**ВЛАСТИВОСТІ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – різко виражені індивідуальні особливості рельєфних ліній долонних і підшовних (включаючи пальці) поверхонь, що дозволяють відрізняти узорі людей від папілярних узорів ссавців тварин, узорі рук від папілярних узорів інших частин тіла людини і узорі однієї людини від узорів інших людей. Сформувавшись остаточно у трьох-чотиримісячного людського ембріона, папілярні узорі, на відміну від нелюдського ембріона, залишаються незмінними. З віком змінюються тільки ширина і довжина ліній, але загальна будова і переважна більшість окремих ознак не змінюються, довго зберігаються вони без змін і після смерті людини. Узорі досить стійкі і відновлюються після опіків шкіри і легких травм, що не зачіпають її сосочкового шару. Лише глибокі порізи, важкі опіки, інтенсивний вплив радіації і деякі захворювання шкіри ведуть до незворотних змін і навіть знищення узорів. Цінна властивість папілярних узорів – можливість їх класифікації та виділення ідентифікаційних ознак. Все це полегшує використання папілярних узорів рук для вирішення ідентифікаційних завдань експертизи.

**ВЛАСТИВОСТІ ТРАСОЛОГІЧНІ** – див. **Трасологічні властивості**.

**ВМ'ЯТИНА** – ушкодження різної форми і розмірів, що характеризуються здавленістю слідосприймаючої поверхні, яке з'являється внаслідок її залишкової деформації.

**ВОГНЕПАЛЬНІ УШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – пошкодження, заподіяне в результаті дії снаряда вогнепальної зброї та додаткових факторів пострілу. Розрізняють вхідний і вихідний В. п. о. Нерідко в області вхідного пошкодження спостерігається дефект тканини («мінус тканини») за рахунок вибивання її частини. Вхідне пошкодження часто округлої форми з нерівними краями, вільні кінці ниток зі слідами розриву: розволокнені, потоншені, волокна в нитках розділені на різних рівнях. У зоні вхідного пошкодження спостерігаються додаткові сліди пострілу. Вихідне пошкодження відображується, як правило, у формі шпарини та характеризується відсутністю дефекту тканини («мінус тканини»), пошкоджені нитки розділені по типу розриву.

**ВСТАНОВЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УТВОРЕННЯ СЛІДІВ НІГ** – дослідження з метою вивчення слідів ніг, умов і обставин їх утворення. Дає можливість експерту відтворити експериментальні сліди у відповідних умовах, що, в свою чергу, дозволяє пояснити відмінності ознак.

**ВСТАНОВЛЕННЯ ПАЛЬЦЯ, ЯКИЙ ЗАЛИШИВ СЛІД** – одне із завдань локалізації відображеної в сліді ділянки руки.

**ВСТАНОВЛЕННЯ ФІЗИЧНИХ ОЗНАК ЛЮДИНИ** – аналіз виявлених ознак сліду, що дозволяють судити про фізичні особливості людини, яка залишила слід (за розміром стопи та взуття визначити її зріст, за елементами доріжки слідів – виділити особливості ходи, що свідчать про фізичні вади опорно-рухового апарату людини).

**ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІЛОГО ЗА ДОПОМОГОЮ ЙОГО ЧАСТИН** – в трасології різновид трасологічної ідентифікації, що проводиться за ознаками рельєфу площин розчленовування (лінії відділення чи розділення) або рельєфу інших поверхонь (часток, мікрочасток), що складали раніше ціле.

**ВРІЗНИЙ ПОСТІЙНИЙ ЗАМОК** – див. Постійний врізаний замок.

**ВТОРИННИЙ СЛІД ЛИНВИ** – слід, що утворюється при зміщеннях линви. Найбільш чітко він виражений біля країв вхідних і вихідних отворів пломби – див. **Линва для пломбування**.

## **Т**

**ГАЛЬТОНА ВИМІР ЛІНІЇ** – див. **Вимір лінії Гальтона**.

**ГАЧОК** – деталь папілярного узору у вигляді роздвоєної лінії, у якої одна з гілок коротка (не більше 3 мм) і не зливається з іншими лініями.

**ГВИНТОВИЙ ЗАМОК** – замок, у якому функцію ригеля виконує гвинт, що має в передній частині різьблення. При замиканні гвинт угвинчується в отвір корпусу замка і одним кінцем входить в отвір дужки.

**ГОМОСКОПІЯ** – підрозділ трасології, в якому вивчаються методи ідентифікаційних і діагностичних досліджень слідів людини.

**ГОРБ ЖУВАЛЬНИЙ** – див. **Жувальний горб**.

**ГРУНТОЗАЧЕП** – виступаючий елемент рельєфного малюнка бігової доріжки протектора шини або виступаюча частина металевго обода колеса, гусеничного трака.

**ГРУПОВА ПРИНАЛЕЖНІСТЬ В ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ** – встановлення приналежності сліду, залишеного об'єктом (людиною, предметом, твариною) до того ж роду або виду, що і об'єкт, який досліджується у ході експертизи.

**ГРУПОВІ СЛІДИ НІГ (ДОРІЖКА СЛІДІВ)** – група взаємозв'язаних слідів, послідовно залишених правою і лівою ногою людини при ходьбі або бігу.

**“ГУСЯЧА ЛАПА”, “РАК”** – спеціальний злочинський інструмент для розкриття металевих ящиків та інших металевих перешкод. Зазвичай виконується за типом консервного ножа, має списоподібний короткий клинок і поперечний упір, що примикає до нього, а також стержень-важіль. В інструментах з коротким стержнем на нього надівається металева труба для подовження плеча важеля.

**ГУСТИНА ЛІНІЙ** – число ліній на 1 см поперечного перерізу потоку папілярних ліній. Змінюється з віком (у дитини лінії тонші та щільніші). Середня Г. л. у людей різна і коливається від 6 до 30. Показник Г. л. варіює на різних ділянках пальців і особливо долонь рук.

## **Д**

**ДАВНІСТЬ СЛІДУ** – час, що пройшов від моменту утворення сліду до моменту його виявлення. Визначається шляхом дослідження речовини сліду. Частіше за інших зустрічаються потожирові сліди рук. З метою встановлення їх давності використовують реакцію слідів на порошки, пари йоду, нінгідрин, радіоактивний формальдегід. Інтенсивність реакції залежить від Д. с., властивостей поверхні, температурних й інших умов, у яких знаходився слід. Враховуючи названі чинники і результати



обробки слідів відповідними реактивами, у ряді випадків експерти можуть висловити обґрунтовані припущення про Д. с.

**ДАКТИЛОКАЛЬКУЛЯТОР** – номограма, що полегшує виведення дактилоскопічної реєстраційної формули – див. **Номограма в дактилоскопічній експертизі**.

**ДАКТИЛОСКОПІЧНА ЛУПА** – лупа зі спеціальними пристроями, що полегшують вивчення папілярних узорів і виділення ознак, на підставі яких виводяться дактилоскопічні формули. Найбільш відомі лупи, сконструйовані І. С. Бокаріусом і Г. Батлі – пор. **Папіляроскопічна лупа**.

**ДАКТИЛОСКОПІЧНА ПЛІВКА** – липка стрічка, що служить для копіювання оброблених порошками потожирових слідів (наприклад, відома стрічка “скотч” ).

**ДАКТИЛОСКОПІЧНА ЕКСПЕРТИЗА** – дослідження слідів і експериментальних відбитків папілярних узорів пальців рук людей, що підлягають перевірці, яке проводиться особою зі спеціальними знаннями у цій галузі, для встановлення тотожності та інших фактичних даних, використовуваних як докази.

**ДАКТИЛОСКОПІЧНІ ПОРОШКИ** – всілякі прості (графіт, аргенторат, окисел міді, окисел цинку та ін.) і складні порошки (суміші) для виявлення потожирових слідів рук. Найбільш ефективні універсальні суміші. – див. **Магнітні дактилоскопічні порошки**.

**ДАКТИЛОСКОПІЯ** – (від грець. daktilos – “палець” і skopeo – “дивлюся”) розділ криміналістичної техніки, у якому вивчаються прийоми і засоби використання відбитків папілярних узорів пальців рук з метою криміналістичної реєстрації та ідентифікації по слідах, що виявляються на місцях подій.

**ДЕКАДАКТИЛОСКОПІЯ** – розділ криміналістичної техніки, у якому розробляються системи дактилоскопічної реєстрації, що ґрунтуються на використанні ознак папілярних узорів усіх десяти пальців рук людини.

**ДЕЛЬТА** – місце максимального зближення трьох потоків папілярних ліній – верхнього, нижнього (базисні лінії) та центральних. Крайні лінії потоків можуть утворити фігуру, що нагадує трикутник, або злитися, утворивши “триножник”. У випадках трикутника у дельті розрізняють три “рукави”. Лінії, що

злилися, називають гілками. Д. дозволяють розмежувати зони узорів, використовуються для класифікації та як початкові (інтегральні) точки відліку у процесі автоматизованого порівняльного дослідження. – див. **Інтегральні точки папілярного узору.**

**ДЕСНА** – частина слизової оболонки рота, що покриває альвеолярні відростки щелеп. Прилягає безпосередньо до зубів. У слідах відображуються виступаючі частини ясен у вигляді западин (невеликих поглиблень) овальної форми.

**ДЕТАЛІ ТА ЧАСТИНИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ СЛІДОУТВОРЮЮЧІ ТА СЛІДОСПРИЙМАЮЧІ** – див. **Слідоутворюючі та слідосприймаючі деталі та частини транспортних засобів.**

**ДЕТАЛІ ПАПІЛЯРНИХ УЗОРІВ МОРФОЛОГІЧНІ** – див. **Морфологічні деталі папілярних узорів.**

**“ДЖИГЛЬ”** – див. **Дротяна пила.**

**ДІАГНОСТИКА ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТНА** – див. **Трасологічна експертна діагностика.**

**ДІАГНОСТИЧНА ОЗНАКА** – ознака, по якій можна судити про властивості об’єкта, що відобразився в сліді, його зміни у часі, умови, в яких відбувалася взаємодія об’єктів.

**ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАМКІВ І ПЛОМБ** – дослідження, у ході якого вирішуються питання про справність замка і його відмикання сторонніми предметами (можливості такого відмикання), можливість або факт відмикання контрольного замка без порушення контрольного вкладиша, способи відмикання або злому замків, чи розкривалася плomba, чи піддавалася повторному навішуванню тощо.

**ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗУБІВ І ЇХ СЛІДІВ** – дослідження з метою встановлення статі, віку, професії, захворювань людини, якою щелепою і якими зубами (різцями, іклами чи ін.) залишені сліди і вирішення інших неідентифікаційних завдань.

**ДІАГНОСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК** – дослідження з метою встановлення давності потожирових слідів, вирішення питань про фальсифікацію слідів і отримання

відомостей про фізичні ознаки людини, що залишила їх. Деякі діагностичні дослідження пов'язані зі встановленням механізму слідоутворення шляхом вирішення наступних питань: чи торкалася певна людина до досліджуваного об'єкта тільки кінчиками пальців або стискала його у руці; у якому напрямі переміщалися руки відносно поверхні, на якій виявлені їх сліди. Ці питання вирішуються шляхом вивчення форми, розмірів слідів, характеру відкладення на сприймаючій поверхні речовини сліду, деформації узору в процесі слідоутворення.

**ДІАГНОСТИЧНЕ (НЕІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ) ДОСЛІДЖЕННЯ** – дослідження, спрямоване на встановлення даних про властивості слідоутворюючого об'єкта, механізму взаємодії та давності слідів.

Сукупність діагностичних завдань складають чотири категорії, кожна з яких має свою специфіку та певні спільні риси. До першої категорії відноситься діагностичне вивчення властивостей і станів об'єкта при його безпосередньому дослідженні. До другої – діагностичне вивчення властивостей і стану об'єкта за його відображенням. Третю категорію складають завдання, що вирішуються на основі ситуаційного аналізу за результатами дій, об'єктів чи їх відображень. До четвертої категорії відноситься встановлення причинного зв'язку подій і дій.

**ДІАМЕТР ПОСАДОЧНИЙ** – див. **Посадочний діаметр**.

**ДІАСТЕМА** – див. **Трема**.

**ДИНАМІЧНИЙ (ЛІНІЙНИЙ) СЛІД НОГИ** – слід, утворений при положенні ноги, коли сила її дії на слідосприймаючу поверхню спрямована під кутом менше 90° (швидка ходьба, біг). У таких слідах точковий рельєф підошви взуття отримує перетворене лінійне відображення.,

**ДИСТАЛЬНА ЗОНА** – ділянка узору нігтьової фаланги, розташована над центральною зоною і відокремлена від латеральних потоків умовною лінією, що проводиться відносно крайньої верхньої лінії центрального малюнка і паралельно потоку базисних ліній. По ширині потоки ліній Д. з. перевершують більш ніж в два рази не лише потоки базисної, але і латеральної зони і досягають на великих пальцях 3 см у поперечнику.

**ДОВЖИНА ТА ШИРИНА ПАЛЬЦА** – відстань між найвіддаленішими точками пальця у подовжному та поперечному

напрямах – див. **Папілярні узори основної і середньої фаланг пальця.**

**ДОВЖИНА СЛІДУ ШИНИ (ПРИ ОДНОМУ ОБЕРТІ КОЛЕСА)** – відстань між однойменними точками бігової доріжки шини, що відобразилися в сліді. Змінюється залежно від тиску у шині, маси, що тисне на колесо, характеру покриття дороги, щільності ґрунту та швидкості руху.

**ДОВЖИНА КРОКУ** – відстань між однойменними точками послідовних слідів правої і лівої ніг (крайніми задніми точками каблуків).

**ДОДАТКОВЕ УШКОДЖЕННЯ (ПРИ МЕХАНІЧНОМУ УШКОДЖЕННІ ОДЯГУ)** – елемент механічного ушкодження тканини і одягу як правило, характерного для колото-різаного ушкодження і такого, що відходить від основного ушкодження, його гострого кінця. Виникає при витяганні слідоутворюючого об'єкта із слідоприймаючого (наприклад, клинка знаряддя з упором на його лезо). Залежно від напрямку руху клинка Д. у. може стати природним продовженням основного, відходити під кутом від гострого кінця або одного з країв основного ушкодження. У колото-різаних ушкодженнях закінчується гострим кінцем – див. **Механічне ушкодження тканини одягу.**

**ДОЛОНІ ПАПІЛЯРНІ УЗОРИ** – див. **Папілярні узори долонь.**

**ДОРІЖКА БІГОВА** – див. **Бігова доріжка.**

**ДОРІЖКИ СЛІДІВ ЕЛЕМЕНТИ** – див. **Елементи доріжки слідів.**

**ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПОДІЇ МІСЦЕ** – див. **Місце дорожньо-транспортної події.**

**ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНА ПОДІЯ** – подія, пов'язана з порушенням правил експлуатації та водіння транспортних засобів або порушенням пішоходами правил дорожнього руху, викликає фізичну шкоду чи матеріальний збиток. Розрізняють: зіткнення, перекидання, наїзд (на перешкоду, пішохода, велосипедиста, транспортний засіб, що стоїть, гужовий транспорт тощо), переїзд, випадання пасажирів з транспортного засобу та ін. – див. **Зіткнення транспортних засобів.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ (НЕІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ)** – див. **ДІАГНОСТИЧНЕ** (неідентифікаційне) дослідження. **Діагностичне**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПОДІЇ КОМПЛЕКСНЕ** – див. **Комплексне дослідження дорожньо-транспортної події.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАМКІВ ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ** – див. **Ідентифікаційне дослідження замків.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАМКІВ І ПЛОМБ ДІАГНОСТИЧНЕ** – див. **Діагностичне дослідження замків і пломб.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЗУБІВ І ЇХ СЛІДІВ ДІАГНОСТИЧНЕ** – див. **Діагностичне дослідження зубів і їх слідів.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛОМБ ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ** – див. **Ідентифікаційне дослідження пломб.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНЕ** – див. **Порівняльне дослідження.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ НІГ ПОПЕРЕДНЄ** – див. **Попереднє дослідження слідів ніг.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК ДІАГНОСТИЧНЕ** – див. **Діагностичне дослідження слідів рук.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК І ЗРАЗКІВ ПОРІВНЯЛЬНЕ** – див. **Порівняльне дослідження слідів рук і зразків.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАСОЛОГІЧНЕ** – див. **Трасологічне дослідження.**

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАСОЛОГІЧНОГО СТАДІЇ** – див. **Стадії трасологічного дослідження.**

**ДРІТ** – металевий виріб (напівфабрикат) невизначеної довжини з невеликим поперечним перерізом, зазвичай, круглої форми; поставляється у вигляді бухт, мотків, бобін і прутків. Застосовується для виробництва електричних проводів, канатів, сіток, захисних екранів панчішного плетіння (у кабельній продукції), цвяхів, шурупів, як кріпильний засіб на транспорті, а також для пакування та зв'язування (див. **Дріт для навішування пломб**).

**ДРІТ ДЛЯ НАВІШУВАННЯ ПЛОМБ** – термічно оброблений (обпалений) м'який дріт діаметром 0,6 - 0,7 мм, скручений в 2 нитки (4 витка на 1 см).

**ДРОТЯНА ЗАКРУТКА** – контрольний і блокуючий засіб, що використовується для жорсткого з'єднання дверних накладок вагонів. Є додатковим засобом контролю за збереженням вантажу, який перевозиться у вагонах. Виготовляється з обпаленого дроту діаметром 4-6 мм і довжиною 250-260 мм. Закручування дроту повинно виконуватися до упору спеціальною металевою пластиною з двома отворами діаметром 6-10 мм і відстанню між ними 35 мм. Одне з найбільш поширених питань, яке вирішується при експертизі закруток, є питання про те, чи піддавалася вона повторному скручуванню.

**ДРОТЯНА ПИЛА («ДЖІГЛЬ»)** – хірургічний інструмент, що застосовується для ампутації великих кісток. Може бути використаний для розтину сейфів та металевих ящиків шляхом зрізання петель дверей. Становить звиті у певному порядку металеві дроти високої твердості. Слід розрізу, утворений «джігль», має хвилясту поверхню, траси на якій спрямовані дугоподібно.

**ДУГОВИЙ УЗОР** – див. Центральна зона.

**ДУЖКА** – деталь навісного (знімного) замка у вигляді зігнутого стержня, кінці якого входять у короб замка. Один кінець Д., найчастіше має отвір для ригеля.

## **Є**

**ЕДЖЕСКОПІЯ** – розділ експертизи слідів папілярних узорів, що вивчає можливості використання нерівностей (виступів і западин) на краях папілярних ліній з метою ідентифікації.

**ЕКСПЕРИМЕНТ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ НІГ** – дії експерта, спрямовані на отримання зразків для порівняльного дослідження, встановлення стійкості виявлених загальних і окремих ознак, виявлення можливого характеру їх спотворення при певних умовах.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ЗРАЗКИ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ СЛІДІВ ЗУБІВ** – спеціально виготовлені для проведення порівняльного

дослідження відбитки зубів і моделі щелеп осіб, які перевіряються (гіпсові, силіконові, з легко плавкового металу та ін.)

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ЗРАЗКИ СЛІДІВ РУК** – в експертизі слідів рук експериментальні відбитки долонь і пальців рук людей, які виготовляють за допомогою друкарської фарби на аркушах білого паперу. Іноді використовують безбарвні барвники в подальшому забарвлюванні проявниками або реагують з емульсією звичайного фотопаперу або спеціального паперу для дактилоскопічних відбитків. Застосовують також гелеві «подушки», просочені фарбою.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ЗРАЗОК** – зразок, що містить відображення (відбиток), виготовлений спеціально для порівняльного дослідження особою, що проводить дізнання, слідчим, прокурором, судом до проведення експертизи або самим експертом в процесі її проведення.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ЗРАЗОК ПЛОМБИ** – пломба, яка надається для порівняльного дослідження.

**ЕКСПЕРТА-ТРАСОЛОГА ВИСНОВОК** – див. **Висновок експерта-траसолога**.

**ЕКСПЕРТИЗА ДАКТИЛОСКОПІЧНА** – див. **Дактилоскопічна експертиза**.

**ЕКСПЕРТИЗА ЗАМКІВ** – різновид трасологічної експертизи, проведеної фахівцями, який полягає в дослідженні замків, знарядь злому або відмикання для вирішення завдань, поставлених перед експертом.

**ЕКСПЕРТИЗА ПЛОМБ** – проведення фахівцями трасологічного дослідження пломб, пломбів (пломбувальних лещат) для вирішення завдань, поставлених перед експертом – див. **Пломба, Пломбір (пломбувальні лещата)**.

**ЕКСПЕРТИЗА СИТУАЦІЙНА ТРАСОЛОГІЧНА** – див. **Ситуаційна трасологічна експертиза**.

**ЕКСПЕРТИЗА СЛІДІВ ТВАРИН** – різновид трасологічної експертизи, об'єктами дослідження якої є властивості ніг (лап), зубів і пазурів тварин, що відобразилися в слідах.

**ЕКСПЕРТИЗА СЛІДІВ ЗУБІВ КОМПЛЕКСНА** – див. **Комплексна експертиза слідів зубів**.

**ЕКСПЕРТИЗА СЛІДІВ РУК КОМПЛЕКСНА** – див. Комплексна експертиза слідів рук.

**ЕКСПЕРТИЗА ТРАНСПОРТНО-ТРАСОЛОГІЧНА** – див. Транспортно-трасологічна експертиза.

**ЕКСПЕРТИЗА ТРАСОЛОГІЧНА** – див. Трасологічна експертиза.

**ЕКСПЕРТНА ДІАГНОСТИКА ТРАСОЛОГІЧНА** – див. Трасологічна експертна діагностика.

**ЕКСПЕРТНА ЕВРИСТИКА** – способи вирішення нестандартних експертних завдань, які не описані в методиках трасологічних досліджень, а розробляються самостійно експертом у процесі конкретного експертного дослідження.

**ЕКСПЕРТНЕ СВІТЛО** – альтернативне джерело освітлення з можливістю зміни довжини хвилі в діапазоні від 300 до 750 нм. Формування потрібного спектру випромінювання здійснюється шляхом механічної зміни кольорових фільтрів чи електронним способом. Е. с. використовують для виявлення латентних слідів нашарування або відшарування (потожирової речовини, взуття тощо), слідів-речовин (кров, паливно-мастильні матеріали), а також слідів-предметів (волокон, мікрочастинок лакофарбових покриттів), які проявляються у певній ділянці спектру, у тому числі невидимій, завдяки збудженню видимої люмінесценції. Джерела експертного світла, які використовують спільно з хімічними чи порошковими методами, є альтернативним методом виявлення слідів, незалежно від текстури та забруднення сприймаючої поверхні.

**ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ АНАЛІТИЧНА СТАДІЯ** – див. Аналітична стадія експертного дослідження.

**ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОЦІНОЧНА СТАДІЯ** – див. Оціночна стадія експертного дослідження.

**ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВЧА СТАДІЯ** – див. Підготовча стадія експертного дослідження.

**ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНА СТАДІЯ** – див. Порівняльна стадія експертного дослідження.



**ЕКСПЕРТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**  
**ПРЕДМЕТ** – див. Предмет експертного трасологічного дослідження.

**ЕКСПРЕС-МЕТОД ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ АЛЛОКСАНОМ І НІНГІДРИНОМ** – метод, який скорочує час прояву зазначеними реактивами потожирових слідів на папері від декількох годин і навіть діб до декількох хвилин. Після обробки алоксаном (нінгідрином) папір змочують 1%-ним розчином нітрату міді в ацетоні і протягом декількох секунд піддають інтенсивній термічній обробці. Сліди виявляються відразу ж, при цьому забарвлення паперу зберігається незмінним.

**ЕЛЕКТРОСТАТИЧНА РЕПРОДУКЦІЙНА СИСТЕМА ВИЯВЛЕННЯ РЕЛЬЄФНИХ ВДАВЛЕНИХ СЛІДІВ** – система візуалізації латентних слідів пальців рук, прихованої слідової картини від дії деталей механізму транспортування стрічки друкуючих та інших пристроїв (наприклад, система ESDA відомого світового виробника експертної техніки “Foster&Freeman” – див. Метод електростатичного репродукування.

**ЕЛЕКТРОХІМІЧНИЙ МЕТОД ВИЯВЛЕННЯ ЗМІНИ ПЕРВИННИХ НОМЕРІВ** – спосіб візуалізації зміни первинних номерів шляхом травлення металевої поверхні номерної площадки кузовів чи агрегатів автомобільного транспорту розчинами слабких кислот, наприклад, лимонної, мурашкової, щавлевої, ортофосфорної з використанням джерела постійного струму з невеликою напругою. Найчастіше з цією метою використовують штатний акумулятор автомобіля 12-24 В. При цьому плюсова клема приєднується до маси автомобіля, а мінусова – до електрода для травлення, обгорнутого тканиною змоченою у розчині кислоти. Візуалізація знаків зміненого номера відбувається за рахунок різної швидкості травлення ділянок, які піддавалися механічній дії і незмінних ділянок. Травлення продовжують до моменту отримання контрасту обрисів змінених знаків, достатніх для їх фіксації – див. Програмно-апаратний комплекс для встановлення дійсності первинних номерів.

**ЕЛЕМЕНТИ ДОРІЖКИ СЛІДІВ** – ознаки, що виділяються в структурі доріжки: лінія напрямку руху, лінія ходьби, довжина кроку (лівого і правого), ширина постановки ніг, кут розвороту

стопи (лівої і правої), розподіл тяжкості (більше на ліву чи праву ногу) – див. **Кут розвороту в постановці стопи.**

**ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЧНІ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – деталі, які складають пошкодження і відмежовують його від неушкодженої тканини одягу. Розрізняють елементи ушкодження: краї, кінці, вільні кінці ниток і їх волокна, кінцеві нитки, основні й додаткові ушкодження. Якісна і кількісна характеристики зазначених елементів дають можливість судити про вид застосованого знаряддя і механізм утворення ушкодження.

## **Ж**

**ЖУВАЛЬНИЙ ГОРБ** – виступи на премолярах (2-3) і молярах (4-5). У слідах відображуються у вигляді заглиблень овальної форми. Їх взаємне розташування, число, розміри і форма є ідентифікаційними ознаками.

## **З**

**ЗАВДАННЯ КОНКРЕТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – завдання, сформульоване у вигляді питання (питань) в постанові слідчого (визначенні суду) про призначення експертизи. У процесі рішення загальної задачі (завдань) експерт формулює і вирішує ряд окремих завдань по визначенню порядку проведення дослідження, способу виявлення та фіксації слідів, ознак, що відобразилися в сліді, завдання на обґрунтування (доведення своїх висновків про придатність сліду, істотності відмінностей, індивідуальності збігів та ін.).

**ЗАВДАННЯ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – встановлення фактів (фактичних даних) відповідно до питань слідчого, суду, яке передбачає застосування методики судової трасологічної експертизи. Виділяють ідентифікаційні і діагностичні (не ідентифікаційні) завдання. Різновидом діагностичних є ситуаційні (ситуалогічні) дослідження. Ідентифікаційні завдання залежно від виду трасологічних експертиз поділяються на встановлення тотожності і групової приналежності людей, знарядь, механізмів або тварин, що залишили сліди, а також встановлення тотожності цілого за його частинами.

Діагностичні завдання залежать від предмета та властивостей об'єктів різних видів і підвидів трасологічних експертиз із урахуванням змін, що відбулися у ньому під дією умов і факторів кримінальної ситуації. В основу вирішення цих завдань покладено вивчення властивостей об'єктів (осіб, знарядь, транспортних засобів та ін.), встановлення їх кількості, розподіл ролей, а також часових станів (коли відбулася подія, які сліди виникли раніше, а які пізніше тощо). Найбільш ефективні при вирішенні діагностичних питань методики механоскопічних і транспортно-трасологічних експертиз. Вивчаючи сліди і транспортні засоби, експерти встановлюють їх взаємне розташування у момент зіткнення, характер і напрям руху, місце наїзду або зіткнення. Досліджуючи замикаючі пристрої, вивчають характер їх функціонування (справність та працездатність); сліди знарядь злому – визначають етапи, послідовність і напрям дії та ін.

Ситуаційні завдання (ситуативний аналіз) є похідними від діагностичних і відрізняються лише методами, які використані для їх вирішення. – див. **Діагностичне (не ідентифікаційне) дослідження, Ситуаційна трасологічна експертиза, Ситуаційне (ситуативне) дослідження, Трасологічна ідентифікація.**

**ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ ЗНАРЯДЬ, ІНСТРУМЕНТІВ, ЗАМКІВ І ПЛОМБ** – завдання, яке ставить на вирішення експертизи слідчий (суд). Виділяють діагностичні та ідентифікаційні завдання. При провадженні конкретних експертиз завдання формулюється у вигляді питань експертові – див. **Діагностичне (не ідентифікаційне) дослідження, Методика експертизи знарядь, інструментів, замків і пломб, Трасологічна ідентифікація.**

**ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ РУК** – завдання, яке ставить на вирішення експертизи слідчий (суд). Виділяють ідентифікаційні (встановлення тотожності людини, що залишила сліди), діагностичні і ситуаційні завдання. При проведенні конкретних досліджень завдання формулюється у постанові слідчого (визначенні суду) у вигляді питань експертові – див. **Діагностичне дослідження слідів рук, Ситуаційна трасологічна експертиза, Трасологічна ідентифікація.**

**ЗАВИТКОВИЙ УЗОР** – див. **Центральна зона.**

**ЗАГАЛЬНИЙ МЕТОД ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – метод експертного дослідження, що характеризується

універсальністю і застосовується у провадженні всіх видів і підвидів трасологічної експертизи й на всіх її стадіях. До загальних методів належать: спостереження, експертний експеримент, вимірювання, моделювання, математичні методи побудови експертних версій, опис.

**ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ БУДОВИ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ РУК** – закономірності, що характеризують будову папілярних узорів у цілому. Виділяють дві закономірності. Згідно однієї з них лінії поділяються на два потоки, симетрично розходяться від осрової лінії (що проходить через середній палець і середню частину долоні) і прямують в радіальному і ульнарному напрямках до основи долоні; відповідно другої – виникають завихрення і інші різкі зміни напрямку потоків ліній в області п'яти нігтьових фаланг пальців і п'яти підвищень на долонях кожної руки – гіпотенарного і чотирьох тенарних. На долонній поверхні кожної руки виділяють три зони, що розрізняються за напрямом потоків ліній: 1) з переважанням радіального напрямку потоків ліній; 2) з переважанням ульнарного напрямку потоків ліній; 3) зі змішаним напрямом потоків ліній. До загальних закономірностей відноситься також закон безперервності потоків ліній.

**ЗАГАЛЬНІ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – ознаки, що характеризують будову папілярних узорів у цілому, форму, напрямок і ширину потоків ліній між центром узору і дельтою, взаємне розташування дельт.

**ЗАГАЛЬНІ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПІДОШВИ СТОПИ** – форма і розміри підошви, її частини: висота склепіння стопи, наявність травматичних ушкоджень, ампутації, рубців, мозолів, бородавок, наростів, їх форма, розміри, загальні ознаки папілярних узорів – пор. **Окремі ідентифікаційні ознаки підошви стопи.**

**ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ ПІДОШВИ ВЗУТТЯ** – форма, розмір, матеріал підошви і її частин (підметки, каблука, проміжної частини); наявність або відсутність каблуків, вид рельєфних малюнків на частинах підошви, спосіб кріплення підошви, наявність фірмових знаків, металевих набойок, загальний ступінь зношеності тощо.

**ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ ПАНЧІШНО-ШКАРПЕТКОВИХ ВИРОБІВ** – спосіб переплетення ниток, малюнки, утворені переплетеннями ниток, число ниток (петель) на одиницю площі, їх товщина, форма і розміри фабричних швів – пор. **Окремі ознаки панчішно-шкарпеткових виробів.**

**ЗАГОТОВКА ПЛОМБИ** – конструктивно завершена плomba (тіло плomби та плomбувальний елемент), яка не піддавалася обтисканню плomбувальними лещатами – див. **Пломба, Корпус (тіло) плomби.**

**ЗАДНІЙ КРАЙ ПІДМЕТКИ ВЗУТТЯ** – край підметки, звернений до каблука. Розрізняється за формою контуру: прямий, скошений, увігнутий, фігурний.

**ЗАКОН БЕЗПЕРЕРВНОСТІ** – закономірність розташування папілярних узорів, що проявляється у тому, що потоки папілярних ліній не перетинаються і не уриваються, а лише міняють свій напрям, утворюючи узори (завиткові, петлясті та дугові).

**ЗАКРУТКА ДРОТЯНА** – див. **Дротяна закрутка.**

**ЗАМОК** – охоронний пристрій, що вживається для замикання приміщень, сховищ, місткостей, ящиків, шаф та інших об'єктів – див. **Гвинтовий замок, Дисковий замок, Експертиза замків, Замок з шифрованою системою замикання, Замок, що сам запирається, Знімний (навісний) замок, Контрольний замок, Постійний врізний замок, Постійний замок, Постійний прирізний замок, Пружинний замок, Сувальдний замок, Циліндровий замок.**

**ЗАМОК СПРАВНИЙ** – див. **Справний замок.**

**ЗАМОК З ШИФРОВАНОЮ СИСТЕМОЮ ЗАМИКАННЯ** – замок, що відпирається не ключем, а шляхом повороту дисків з буквами або цифрами. Секрет замка полягає у певному положенні цих дисків. Для відкриття замка необхідно набрати відповідну кодову комбінацію букв чи цифр.

**ЗАМИКАЮЧИЙ ПРИСТРІЙ** – система пристосувань (засувки, навісів, скоб, замків тощо), які служать для замикання сховищ. Замок є у багатьох випадках необхідною, але не обов'язковою частиною замикаючого пристрою – див. **Засувка.**

**ЗАНОС** – втрата транспортним засобом курсової стійкості при екстреному гальмуванні (блокування обертання коліс) чи у разі погіршення зчеплення коліс з дорожнім покриттям при несприятливих метеоумовах (дощ, сніг, ожеледь тощо) – див. **Аквапланування, Юз**.

**ЗАПОБІЖНИКИ ЗАМКА** – спеціальні деталі, що утрудняють відмикання замка сторонніми предметами. Запобіжники в сувальдних і пружинних замках поділяються на поздовжні і поперечні. У циліндрових замках іноді зустрічаються запобіжники у вигляді штифтів, нерухомо закріплених в свердловині. При наявності в замку запобіжника в ключі робляться відповідні пропили або пази – див. **Пружинний замок, Сувальдний замок, Циліндровий замок**.

**ЗАСУВКА** – замкове пристосування на поворотних стулках дверей, вікон тощо у вигляді пересувного стержня.

**ЗБІГ ОЗНАК** – відповідність атрибутивних (якісних) або рівність кількісних ознак. Розрізняють збіг повний і частковий. В останньому випадку спостерігаються деякі відмінності. Якщо такі відмінності випадкові і не відображають істотних властивостей порівнюваних об'єктів, вони найчастіше пояснюються варіабельністю ознак слідоутворюючого об'єкта, властивостями слідоприймаючого об'єкта або речовини сліду, спотвореннями ознак в момент слідоутворення – див. **Атрибутивна (якісна) ознака, Безпосереднє порівняння, Кількісна ознака, Ознака**.

**ЗГИНАЛЬНІ ЛІНІЇ** – те ж, що й **Флексор**.

**ЗІТКНЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – співудар транспортних засобів. Розрізняють: зустрічне, попутне, кутове З. т. з. У процесі З. т. з. виділяють три стадії: початкову, кульмінаційну і заключну. При зіткненні виникають сліди первісного контакту, а також повторного зіткнення – див. **Механізм зіткнення транспортних засобів**.

**ЗІШКРІБ** – відсутність шматочка верхнього шару сприймаючого матеріалу, викликана дією гострої кромки слідоутворюючої деталі або її частини. Типовий для об'єкта при факті контактної взаємодії транспортних засобів – див. **Слідосприймаючий (сприймає) об'єкт, Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт**.

**ЗЛАМИ І ВИГИНИ (ДАКТИЛОСКОПІЧНІ)** – деталі папілярного узору, різке відхилення безперервної папілярної лінії в той чи інший бік, що утворює вигин або незграбний злам, з наступним продовженням в попередньому напрямі.

**ЗЛІПОЧНІ (ВІДБИТКОВІ) МАСИ ДЛЯ КОПІЮВАННЯ СЛІДІВ** – речовини, що використовуються для моделювання ознак, що відобразилися в слідах ніг, знарядь злочину, шин транспортних засобів тощо. В експертній практиці, відповідно до особливостей утворення слідів (поверхневий, об'ємний), просторового розташування слідосприймаючої поверхні (вертикальна, горизонтальна, похила), її морфологічних характеристик (гладка, шорстка, гранульована) та стану (суха, зволожена, охолоджена), застосовують наступні відбиткові маси: кристалізуючі (гіпс, сірка, оксидинкові суміші); термопластичні (гутапєрча – синтетичний каучук термостійкий низькомолекулярний (СКТН), дєнтофол, гідроколоїдні маси та ін.); еластичні (альгінатні маси: альгєнопласт, еластик, упін та ін.); самополімеризуючі (акрилові маси, силіконові герметики, наприклад, «ВГО-1», еластичні силіконові пасти – «К», «У-1-18» та інші силіконові полімери) – див. **Силіконові полімери для моделювання об'ємних слідів, Силіконові суміші для моделювання об'ємних слідів.**

**ЗЛИТА СТРУКТУРА ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – структура узору, що характеризується наявністю переважно безперервних ліній. Потоки розширюються за рахунок розділення ліній і звужуються шляхом їх злиття у вигляді вил. У такій структурі замість обривків ліній переважають вічка, містки або (рідше) гачки – див. **Анастомоз (місток), Вила, Вічко (кільце), Гачок, Обривок.**

**ЗЛОМ ЗАМКА** – дія, за допомогою якої замок долається як перешкода шляхом його ушкодження, а не відкриття його, наприклад, шляхом переміщенням ригеля за допомогою штатного ключа або відмички – див. **Способи злочинів.**

**ЗНАКОВА МОДЕЛЬ** – математичний або інший опис об'єктів і явищ, що досліджуються трасологом, покликаний полегшити процес дослідження та зробити висновки експерта об'єктивними. До З. м. можна віднести наступні знакові (символьні) утворення: схеми, плани, графіки, формули тощо. Наприклад, папілярний узор можна подати у вигляді графічної

математичної моделі – неорієнтованого графа, ребра якого моделюють потоки папілярних ліній, а вершини – початок чи закінчення відповідних деталей узору. Середньозважена сума відстаней від вершин цього графа до сусідніх елементів є інтегральним показником математичної подібності моделі до оригінального узору. Пошук подібних узорів в електронній базі відбитків пальців рук за їх обчисленим інтегральним коефіцієнтом покладено в основу роботи пошукових алгоритмів автоматизованих дактилоскопічних ідентифікаційних систем – див. **Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система, Інтегральні точки папілярного узору, “Кістяк” папілярного узору.**

**ЗНАРЯДДЯ ЗЛОМУ** – будь-який твердий предмет (лом, армований прут, труба, сокира, обценьки тощо), що використовується для подолання перешкоди.

**ЗНІМНИЙ (НАВІСНИЙ) ЗАМОК** – замок, який при відмиканні відділяється від об’єкта.

**ЗНОШЕНОСТІ СЛІДИ** – див. **Сліди зношеності.**

**ЗОВНІШНІ ОСВІТЛЮВАЛЬНІ І СВІТЛОСИГНАЛЬНІ ПРИЛАДИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – роздільні або комбіновані прилади дорожнього освітлення, призначені для обладнання автомобілів. Розрізняють фари ближнього і далекого світла, протитуманні, додаткові та прожектори. До світлосигнальних приладів, встановлених на транспортних засобах, також відносяться: 1) прилади для застосування у темну пору доби – габаритні вогні (передні і задні), ліхтарі освітлення номерного знаку, світловідбивачі (катафоти); 2) прилади цілодобового застосування – покажчики поворотів (передні, задні, бічні – дублери покажчиків поворотів, сигнал гальмування); 3) сигнали необов’язкові, рекомендовані Міжнародною організацією стандартизації (МОС): світловий покажчик, фіксує уповільнення руху при зміні положення педалі управління дроселем; світловий сигнал, що означає збільшення габаритів автомобіля при відкриванні дверей; світловий сигнал, що вказує на раптове виникнення аварійного стану автомобіля; світлові сигнали, що вмикаються на стоянці; ліхтарі заднього ходу; ліхтарі і трикутні світлоповертаючі знаки, що вказують на наявність причепа. Сліди таких приладів і їх частини використовуються



експертами-трасологами для ідентифікації автомобілів та вирішення діагностичних завдань.

**ЗОНА** – див. **Дистальна зона, Центральна зона.**

**ЗОНА БАЗИСНА** – див. **Базисна зона.**

**ЗРАЗКИ** – використовувані для порівняння матеріали, що містять відображення ознак ідентифікованого об'єкта. Поділяються на вільні та експериментальні – див. **Вільний зразок, Експериментальні зразки слідів рук, Експериментальний зразок, Експериментальний зразок пломби, Матеріали для порівняння.**

**ЗУБНА ФОРМУЛА** – математична модель (опис) зубів кожного типу верхньої і нижньої щелепи (різців, іклів та ін.). Охоплює ряд загальних ідентифікаційних ознак зубів.

**ЗУБНА ШИНА** – металева скобочка, вживана при захворюваннях зубів (наприклад, пародонтозі), коли зуби сильно розхитані. У слідах відображується у вигляді прямокутника, розташованого перпендикулярно до слідів зубів.

**ЗУБНИЙ ПРОТЕЗ** – ортопедичний апарат для виправлення дефектів зубів або зубних рядів (вкладка, брекет-система, коронка, штифтовий зуб, консольний містковидний, пластинковий і бюгельний протези) – див. **Бюгельний протез, Консольний зубний протез, Коронка зуба, Коронка протеза, Містковидний зубний протез, Пластинковий зубний протез.**

**ЗУБІВ ОЗНАКИ** – див. **Ознаки зубів.**

**ЗУБИ** – органи людського тіла, що служать для відкушування, подрібнення та розжовування їжі. Бувають молочні і постійні. Всього 32 (по 16 з кожного боку верхньої і нижньої щелеп). Поділяються на великі корінні, малі корінні зуби і різці. Відображення зубів у слідах містить інформацію, що дозволяє ідентифікувати особу і діагностувати ряд її фізичних ознак – див. **Анатомічні ознаки зубів, Ідентифікаційні ознаки зубів, Методика експертизи зубів і їх слідів, Моляри, Набуті ознаки зубів, Премоляри, Різці, Функціональні ознаки зубів.**

**ЗУСТРІЧНИЙ КУТ** – кут між лінією контакту і лінією напрямку руху слідоутворюючого об'єкта. Умовно відрховується праворуч від лінії напрямку. Характеризує разом з фронтальним

кутом взаємне розташування об'єктів у момент слідоутворення. Зміни 3. к. викликають загальні спотворення (зміни ширини усіх трас) і локальні спотворення окремих трас слідів – див. **Слідоутворюючий (що утворює) об'єкт.**

## ***Л***

**ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЯ** – див. **Теорія трасологічної ідентифікації.**

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК ОБ'ЄКТІВ : ПРЯМИЙ І ЗВОРОТНІЙ** – див. **Прямий і зворотній ідентифікаційний зв'язок об'єктів.**

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ПЕРІОД** – проміжок часу, упродовж якого об'єкт і його сліди зберігають свою якісну визначеність (індивідуальність), завдяки чому можна здійснити ототожнення. Тривалість І. п. об'єктів експертизи залежить від їх стійкості до впливу зовнішніх факторів.

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАМКІВ** – вивчення питань, пов'язаних з визначенням виду знаряддя, застосованого для злому або відмикання замка, а також з ідентифікацією цього знаряддя.

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛОМБ** – вивчення питань, пов'язаних із визначенням виду знаряддя, застосованого для порушення пломби, і його ідентифікацією, а також питань ідентифікації пломбіру (пломбувальних лещат).

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ЗУБІВ** – ознаки, що відображають властивості, що індивідуалізують об'єкт або що визначають його групову приналежність. Відносно стабільні, рідкісні і специфічні. Бувають загальні та окремі. Загальні відображають відповідні загальні властивості зубів (форму і розміри), окремі, – властивості окремих елементів рельєфу поверхонь зубів.

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ВЗУТТЯ** – ознаки, що виникли на взутті в процесі її виробництва (технологічні) та експлуатації (носії і ремонту). З часом можуть змінюватися і зникати. Поділяються на загальні та окремі.

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПАПІЛЯРНИХ УЗОРІВ (ОКРЕМІ)** – ознаки, що характеризують окремі морфологічні деталі узорів: наявність тієї або іншої деталі на певній ділянці узору; особливості її розташування і взаємного розміщення; особливості будови – початок, закінчення, роздвоєння, злиття, різкі аномалії довжини і ширини, комбінації роздвоєнь і аномалій довжини, форма ліній, форма країв ліній, розміри, форма і місце розташування пір і рубців – див. **Властивості папілярних узорів, Загальні закономірності будови папілярних узорів рук, Загальні ідентифікаційні ознаки папілярних узорів, Злита структура папілярних узорів, Кількісний метод визначення придатності слідів папілярних узорів для ідентифікації, Обривиста структура папілярних узорів, Структурні зони папілярних узорів.**

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПІДОШВИ СТОПИ** – див. **Загальні ідентифікаційні ознаки підошви стопи, Окремі ідентифікаційні ознаки підошви стопи.**

**ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК РУК КЛАСИФІКАЦІЯ** – див. **Класифікація ідентифікаційних ознак рук.**

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПЛОМБУВАЛЬНИХ ЛЕЩАТ** – процес ототожнення плашок пломбувальних лещат на основі оцінки сукупності загальних та індивідуальних ознак: форми і розміру матриці; змісту і розташування буквених, цифрових та інших знаків; розмір, конфігурація та структура поверхні кожного знака; мікрорельєф поверхні матриці. За походженням дані ознаки є виробничими, однак кожна плашка виготовляється способом гравіювання, тому її ознаки утворюють індивідуальну сукупність – див. **Матриця (Плашка) пломбіру, Плombір (Пломбувальні лещата).**

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – встановлення групової приналежності або конкретного транспортного засобу за слідами шин, контактної взаємодії, по деталях, що відокремилися, і частинах.

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТРАСОЛОГІЧНА ОПЕРАТИВНА** – див. **Оперативна трасологічна ідентифікація, Попередні трасологічні дослідження.**

**ІДЕНТИФІКУЮЧИЙ ОБ'ЄКТ** – об'єкт, що відображає властивості об'єкта, що ідентифікується, і служить засобом

ототоження в усіх видах трасологічних експертиз. Розрізняють: сліди, що вилучаються в процесі огляду місця події або речового доказу, зразки – експериментальні сліди об'єктів, що перевіряються, частки (частини), за допомогою яких вирішується питання про тотожність цілого.

**ІКЛА** – бічні односторонні зуби (по 2 з кожного боку). У слідах відображаються у вигляді невеликої овальної вдавненості або точки.

**ІНДЕКС РОЗЧЛЕНОВАНOSTІ** – кількісний показник рельєфу слідоутворюючого об'єкта, що відобразився в лінійному сліді, одна з важливих його загальних ознак. Характеризує середню відстань між виступами (трасами) і западинами (борозенками), визначається числом трас на 1 см або 1 мм поперечного перерізу сліду.

**ІНДИВІДУАЛЬНА ОЗНАКА** – ознака, що дозволяє провести ідентифікацію об'єкта. Зустрічається рідко (наприклад, заводський номер мисливського ножа, відбиток клейма з логотипом виробника тощо).

Не слід змішувати з окремою ознакою рельєфу, що відображується в слідах.

**ІНСТРУМЕНТ** – знаряддя людської праці або виконуючий механізм машини. Виділяють: різальні (різець, свердло, протяжка, фреза та ін.), інструменти, що тиснуть (штамп, накатка та ін.), шліфувальні (шліфувальний круг, шліфувальний брусок, хона тощо), ударні (молоток, зубило, пробійник тощо), кріпильно-затискні (затискний патрон верстатів, різцева державка, лещата, обценьки тощо).

**ІНТЕГРАЛЬНІ ТОЧКИ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – центр і дельти узору. І. т. п. у. слугують базовими точками для підрахунку числа ліній при виведенні додаткової частини дактилоскопічної формули в картотечній системі дактилоскопічної реєстрації. У разі проведення автоматизованих дактилоскопічних досліджень – для розрахунку інтегрального коефіцієнта, який є зваженою сумою відстаней від конкретної деталі узору до базових точок і суміжних ліній. Пошук алгоритмом потрібних відбитків у базі слідів чи дактилокарт ґрунтується на оцінці значення їх інтегральних коефіцієнтів – див. **Порівняльне дослідження слідів рук і зразків.**

**ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА ПРОГРАМА “РОБОЧЕ МІСЦЕ ЕКСПЕРТА З ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”** – навчальна комп’ютерна програма, призначена для забезпечення вивчення курсу “Дактилоскопічні дослідження” при підготовці судових експертів. Містить чотири інформаційні блоки (модулі), а саме: нормативно-правовий; науково-методичний; тренувально-іспитовий; інформаційно-довідковий.

**ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВА ПРОГРАМА “РОБОЧЕ МІСЦЕ ЕКСПЕРТА З ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”** – навчальна комп’ютерна програма, призначена для забезпечення вивчення курсу “Трасологічні дослідження” при підготовці судових експертів. Містить чотири інформаційні блоки (модулі), а саме: нормативно-правовий; науково-методичний; тренувально-іспитовий; інформаційно-довідковий.

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВА СИСТЕМА (ІПС) ОБ’ЄКТІВ ТРАСОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ** – інформаційна система призначена для зберігання та пошуку у спеціалізованому банку зображень слідів та об’єктів трасологічного походження, вилучених з місць подій. ІПС об’єктів трасологічного походження призначена для ведення трасологічних криміналістичних обліків. Дані, що зберігаються в ІПС, використовують для ідентифікаційного дослідження слідів трасологічного походження з метою встановлення особи, що їх залишила. Розрізняють картотечні (ручні) та автоматизовані ІПС. – див. **Автоматизована інформаційно-пошукова система (АІПС) об’єктів трасологічного походження, Картотека слідів трасологічного походження.**

## *Ї*

**ЙМОВІРНІСНО-СТАТИСТИЧНИЙ МЕТОД ЛОКАЛІЗАЦІЇ ДІЛЯНКИ УЗОРУ, ВІДОБРАЖЕНОГО В СЛІДІ** – метод, що дозволяє шляхом вивчення ознак загальної будови папілярного узору, що відобразився в сліді пальця руки, і нескладних розрахунків визначати, яким з пальців він найімовірніше залишений. Для розрахунків використовуються таблиці, що містять дані про частоту тієї ознаки, що зустрічається у 42 загальних ознаках папілярних узорів на кожному пальці рук. Ефективність, побудованої таким чином локалізаційної моделі залежить від точності аналізу узорів, що визначають його

приналежність до відповідної класифікаційної групи або підгрупи – див. **Локалізація ділянки руки, що відобразилася в сліді.**

**ЙОДУ ПАРИ** – див. **Пари йоду.**

**ЙОДНА КАМЕРА** – пристрій для проявлення потожирових слідів в лабораторних умовах. Становить герметичну камеру, що має електричний сублиматор, за допомогою якого здійснюється інтенсивна сублимація парів йоду, що виявляють невидимі сліди рук.

**ЙОДНА ТРУБКА** – пристрій для прояву потожирових слідів рук парами йоду. Складається зі скляного балона з кристалами йоду. Через балон продувають повітря, яке насичується парами йоду і через спеціальну трубку прямують на досліджуваний об'єкт.

## **Ж**

**КАБОЛКА** – складова частина крученого виробу (мотузка, трос), звита з декількох пасм.

**КАМЕРА** – кільцева труба, виготовлена з повітронепроникної еластичної гуми і забезпечена вентилем.

**КАМЕРА ЙОДНА** – див. **Йодна камера.**

**КАМОРА ПЛОМБИ** – порожнина і вихідний отвір всередині тіла пломби для з'єднання (злиття) двох вхідних отворів.

**КАПША** – кілька (3-4) спаяних разом пластмасових коронок. Застосовується як косметичний засіб для передніх зубів. У слідах відображається у вигляді коронки зуба, але без розмежувальних ліній між окремими коронками.

**КАРКАС ПОКРИШКИ** – остов, що обмежує обсяг накачанної камери, який передає навантаження, що діють на покришку і камеру та на обід колеса.

**КІЛЬКІСНІ ОЗНАКИ МЕХАНІЧНОГО ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – ознаки, що характеризують метричні властивості пошкодження в цілому та окремих його елементів. Є результатом вимірювання пошкодження: довжини, ширини, глибини, відстаней між окремими елементами ушкодження тощо.

**КІЛЬКІСНИЙ МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ ПРИДАТНОСТІ СЛІДІВ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ** – метод, заснований на використанні показників частоти появи сукупності деталей, що відобразилися в сліді. Логарифми показників частоти випадіння кожної з деталей приймаються в якості міри ідентифікаційної інформації. Результати підрахунку ідентифікаційної цінності всіх деталей, які зустрілися в сліді, зіставляються з величиною сліду. Отримані дані розглядаються в якості негативного логарифма показника можливості зустрічі іншого узору з аналогічними характеристиками. Вона зіставляється з умовним граничним числом – логарифмом кількості пальців у дорослого населення нашої країни. Якщо отримана величина перевершує граничне число, слід може бути визнаний придатним для ідентифікації. Однак цього недостатньо для формулювання висновку, що враховує чіткість, повноту і адекватність відображення деталей та інших ознак узору – див. **Визначення придатності сліду руки для ідентифікації.**

**КІЛЬКІСНА ОЗНАКА** – ознака, що відображає властивість слідоутворюючого об'єкта у числовій формі. В одних випадках такі характеристики виражаються абстрактними числами (кількість цвяхів на каблучці взуття тощо), в інших – числами, що показують лінійні або кутові розміри або площу відображених в сліді деталей рельєфу.

**КІЛЬЦЕ** – див. **Вічко (кільце).**

**КІНЦІ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ ВІЛЬНІ** – див. **Вільні кінці ниток ушкодження.**

**КІНЦІ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – елементи механічного пошкодження тканини одягу. Розташовуються в місці пошкодження і є останніми неперетнутими або частково пересіченими нитками, що обмежують пошкодження в поперечному напрямку.

**КІНЦІ ПАПІЛЯРНИХ ЛІНІЙ** – див. **Початки і кінці ліній.**

**КІНЦІ ПОШКОДЖЕННЯ** – елементи механічного пошкодження тканини одягу. Розташовуються в його вершинах і є границею, за межами якої знаходяться неушкоджені нитки основи і качка. Характер К. п. у поєднанні з ознаками його країв при впливі на слідосприймаючий об'єкт колючих, колюче-ріжучих і рублячих знарядь дає можливість судити про властивості робочої

частини застосованого слідоутворюючого об'єкта та віднесення його до певної групи (встановлення групової приналежності) – див. **Механічне пошкодження одягу**.

**“КІСТЯК” ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – векторна апроксимація папілярного малюнка з допомогою неорієнтованого графа в пошукових алгоритмах автоматизованих ідентифікаційних дактилоскопічних систем. Електронне зображення кістяка папілярного узору може бути модифіковане експертом в ручному режимі за допомогою “електронного олівця”, який є штатним засобом у сучасній комп’ютерній графіці. Наприклад, можуть бути домальовані папілярні лінії, які не відобразилися у сліді, але вгадуються інтуїтивно експертом, виходячи із загального спрямування потоків ліній. Така оптимізація дозволяє зменшити пошуковий список кандидатів на ототожнюваний відбиток сліду руки, прискорити сам процес ідентифікації – див. **Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система (АДІС)**.

**КИСТЬ МАГНІТНА** – див. **Магнітна кисть**.

**КЛАММЕР** – пристосування, яке охоплює природний зуб, утримуючи зубний протез (литий плоский, гнутий, подвійний, багатоланцюговий, що пружинить, двоплечний). У слідах відображається у вигляді вдавлених борозенок, форма і розміри яких залежать від конструкції К.

**КЛАСИФІКАЦІЇ ХІРОСКОПІЧНІ** – див. **Хіроскопічні класифікації**.

**КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАМКІВ** – розподіл замків: 1) за призначенням – дверні, меблеві (загального призначення), сейфові, для замикання металевих шаф, автомобільних дверей (спеціальні замки); 2) способом кріплення – постійні (врізані і прирізні) та знімні; 3) за системою механізму – пружинні, гвинтові, сувальдні, циліндрові, дискові, замки з шифрувальною системою замикання; 4) за принципом функціонування – механічні, електромеханічні, електронні. – див. **Замок**.

**КЛАСИФІКАЦІЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК РУК** – систематизація ознак рук за формою, розмірами кистей і ознак рельєфу поверхні шкіри. Ознаки кистей рук: 1) розміри і загальна форма кисті – довгаста (подовжена долоня з довгими пальцями), коротка (широка долоня з короткими пальцями) і середня; 2)



розміри і форма пальців і долонь (найбільше значення мають патологічні зміни їх форми); 3) форма, розміри і розташування відносно (по висоті) нігтьових фаланг пальців. Ці ознаки можуть бути вивчені і використані для ідентифікації в тих рідкісних випадках, коли залишаються відбитки всієї кисті або хоча б декількох пальців у всю їх довжину. Основне ж ідентифікаційне значення мають ознаки рельєфу. Шкіра на долонних поверхнях рук покрита системою складок, що утворюють її рельєф. Рельєф відображається в слідах у вигляді флексорних, білих і папілярних ліній. Найважливішими з них є папілярні лінії внаслідок їх незмінності і різко вираженої індивідуальності, вони класифікуються на ряд груп і підгруп. Флексорні складки і білі лінії вважаються допоміжними і використовуються в якості самостійних у разі, коли папілярні лінії в сліді не відобразилися – див. **Білі лінії (лінії Бокаріуса), Флексорні (згинальні) лінії, Центральна зона.**

**КЛАСИФІКАЦІЯ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – систематизація ознак, що характеризують форму і напрям потоків ліній, що утворюють центральну зону нігтьових фаланг пальців. У цій підставі узори підрозділяються на три групи: дугові, петлясті, завиткові, а останні – на підгрупи. У деяких реєстраційних системах в якості підстави класифікації прийнято наявність дельт: узори з однією, двома і трьома дельтами.

**КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДІВ НІГ** – систематизація основних ознак, що характеризують форму, розміри та інші особливості механізму утворення слідів ніг: 1) за ступенем відображення (повні і неповні), 2) характером взаємозв'язку (одиничні та групові – доріжки слідів), 3) механізмом утворення (точкові – статичні та лінійні – динамічні), 4) характером відображення (об'ємні і поверхневі) – див. **Види слідів ніг.**

**КЛАСИФІКАЦІЯ СЛІДІВ РУК** – систематизація слідів рук за різними підставами. Виділяють: 1) об'ємні, що утворюються на об'єктах, здатних деформуватися і сприймати шкірний рельєф рук, і 2) поверхневі. Поверхневі підрозділяються на пофарбовані (кров'ю, чорнилом тощо) і потожирові, останні, в свою чергу – на маловидимі і невидимі (латентні). До невидимих відносяться так звані впроваджені сліди, коли потожирова речовина не залишається на поверхні, а вбирається в товщу сприймаючого об'єкта (папір, картон, дерево тощо) – див. **Невидимий**

**(латентний) слід, Об'ємне відображення, Поверхневий слід, Слід впровадження.**

**КЛАСИФІКАЦІЯ ТРАСОЛОГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ** – систематизація моделей, що використовуються в трасологічних дослідженнях. За об'єктом моделювання поділяються на п'ять видів: 1) моделі ознак слідів, в яких розрізняють підвиди: об'ємні (тривимірні) і площинні (двовірні) моделі; 2) моделі ознак об'єктів, що перевіряються – різні експериментальні сліди-зразки двох підвидів: об'ємні і площинні; 3 ) моделі об'єктів слідоутворення: утворюючих, сприймаючих, речовини сліду; 4) моделі механізму слідоутворення і взаємодії, в яких розрізняють підвиди: статичні і динамічні, 5) моделі ідентифікаційні, в яких розрізняють підвиди: моделі значущості ознак, локалізаційні моделі збігів і відмінностей, моделі процесу трасологічної ідентифікації.

**КЛЮЧ** – предмет для відмикання замка – див. **Підроблений ключ, Підбраний ключ.**

**КЛЮЧ ДО ГВИНТОВОГО ЗАМКА** – предмет у вигляді трубки, перетин якої відповідає перетину головки гвинта – див. **Гвинтовий замок.**

**КЛЮЧ ДО ДИСКОВОГО ЗАМКА** – ключ, що складається з головки, стержня і борідки. У більшості таких ключів стержень має у перерізі напівмісяцеву форму, а борідка має уступи, що сформовані у вигляді вибірок металу, розташованих під різним кутом до вісі стержня. Кожна з цих ділянок взаємодіє з дисками, розміщеними в поворотному циліндрі, який забезпечує переміщення ригеля. Диски також мають відповідні вибіркам ключа виступи, що забезпечують секретність замка.

**КЛЮЧ ДО ПРУЖИННОГО ЗАМКА** – ключ, що складається з головки, стержня і борідки. У більшості таких ключів борідка не має уступів, оскільки впливає тільки на ригель. Якщо в замок встановлений запобіжник, в борідці робиться відповідний проріз – див. **Пружинний замок.**

**КЛЮЧ ДО СУВАЛЬДНОГО ЗАМКА** – ключ, що складається з голівки, стержня і борідки з кількома уступами, один з яких пересуває ригель, решта – сувальди – див. **Сувальдний замок.**

**КЛЮЧ ДО ЦИЛІНДРОВОГО ЗАМКА** – ключ, що складається з голівки і стержня з поздовжніми пазами, завдяки яким профіль ключа відповідає профілю свердловини в циліндрі замка і зубцям для утоплення штифтів – див. **Циліндровий замок**.

**КОВАНІСТЬ** – нерівність скла у вигляді лінійних, найчастіше звивистих, напливів на поверхні розсіювача фар.

**КОВЗАННЯ СЛІДИ** – див. **Сліди ковзання**.

**КОЛІЯ АВТОМОТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – відстань між середніми лініями бігових доріжок одинарних коліс або середніми лініями проміжків спарених коліс, розташованих на одній осі. К. а. з. може бути визначена за слідами коліс шляхом вимірювання відстані між відповідними середніми лініями слідів, однойменними (лівими і правими) бічними межами відбитків бігових доріжок шин одинарних коліс або середніми лініями відбитків бігових доріжок шин внутрішнього і зовнішнього коліс, розташованих на протилежних кінцях осі – див. **Бігова доріжка**.

**КОЛОТЕ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – ушкодження, заподіяне колючим знаряддям (багнетом, кортиком, викруткою, шпинею, вилами, шилом тощо). Виникає в результаті послідовного впровадження частин знаряддя в тканину одягу. Форма та інші ознаки пошкодження залежать від форми перетину знаряддя на всьому його протязі, ступеня гостроти і площі його кінця.

Циліндрично-конічне знаряддя, що має в перетині круглу або овальну форму і гострий кінець малої площі (шило, голка тощо), при впровадженні розсовує тканини в сторону, ущільнює їх по периферії ушкодження. Ті ж знаряддя, але з недостатньо гострими кінцями, витягають і розривають нитки, а неушкоджені зрушують від центру до периферії. Пірамідальне знаряддя, що має форму перетину у вигляді трикутника, чотирикутника і т. п., незалежно від ступеня гостроти кінця розриває (за наявності тупих ребер) або розрізає (за наявності гострих ребер) нитки. Як правило, К. п. о. відтворює форму поперечного перетину слідоутворюючого об'єкта. Зазвичай проникає через всі шари одягу.

**КОЛОТО-РІЗАНИ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – ушкодження, заподіяні знаряддям комбінованої колючо-ріжучої дії (кинджалом, ножем тощо). Виникає в результаті послідовної дії частин клинка знаряддя: гострого кінця, леза, обуха, основи.

Гострий кінець створює колючу дію, при цьому може розрізати, а при недостатній гостроті розтягнути і розірвати нитки тканини одягу. Лезо при зануренні створює ріжучу дію; при наявності досить великих дефектів леза (у вигляді щербин тощо) окремі нитки тканини можуть бути витягнуті і розірвані. Обух залежно від своєї товщини, форми, наявності та ступеня гостроти ребер створює різну дію на нитки тканини: вони можуть бути розрізані, розірвані, витягнуті. При дії на тканину основи клинка залежно від його конструкції (наявність борідки, п'яти) нитки можуть бути розірвані, розрізані, витягнуті. К.р. п. о. має лінійну форму, рівні краї, а форма кінців залежить від конструкції клинка: у того, що має односторонню заточку один кінець гострий, другий – тупий, форма тупого кінця залежить від товщини і форми поперечного перетину обуха, а також від виду слідосприймаючого об'єкта: у клинка з двосторонньою заточкою форма обох кінців трикутна. Подібне пошкодження, як правило, проникає через всі шари одягу.

**КОМБІНОВАНА ПЛОМБА** – плomba, тіло якої складається з пустотілого бляшаного циліндра, в який перед плombуванням вставляються два плоских круглих шматки фібри. Линва пропускається крізь плombу так, щоб вона знаходилася між фібровими пластинками. При здавлюванні плombи спеціальним плombіром краї металевого циліндра сплющуються, забезпечуючи нерухомість всередині плombи, а на контактних поверхнях плombи утворюється рельєфний малюнок плombіру.

**КОМПЕНСАТОРНА ХОДА** – хода (навички ходьби), що сформувалася в результаті перебудови динамічного стереотипу, викликаного різного роду травмами і нервовими захворюваннями.

**КОМПЕТЕНЦІЯ ЕКСПЕРТА-ТРАСОЛОГА** – область спеціальних знань з трасології, якими володіє експерт, що дозволяють йому вирішувати завдання певного виду чи підвиди експертизи. У зв'язку з ускладненням і диференціацією знань експерт зазвичай компетентний, а значить, спроможний і повноважний, вирішувати питання, що відносяться до одного-двох видів експертиз (малодосвідчені експерти – до одного-двох підвидів експертиз, наприклад, тільки по дактилоскопічним експертизам).

**КОМПЛЕКСНА ЕКСПЕРТИЗА СЛІДІВ** – експертне дослідження, що виконується трасологом спільно з фахівцями в інших галузях знань з метою вирішення одного й того ж питання.

Необхідність у проведенні К. е. с. виникає у випадках, якщо інформації, що міститься у відображеннях слідоутворюючого об'єкта, недостатньо для вирішення питання про тотожність і потрібно вилучити додаткову інформацію шляхом хімічного, біологічного та інших досліджень речовини сліду. Наприклад, якщо слід робочої частини свердла відобразився на перешкоді недостатньо для його ототожнення, потрібно порівняти нашарування на свердлі з речовиною перешкоди. Для цього разом з експертом-трасологом до проведення експертизи необхідно залучити фахівців з матеріалознавства, знання яких допоможуть вирішити питання про тотожність.

**КОМПЛЕКСНА ЕКСПЕРТИЗА СЛІДІВ ЗУБІВ** – експертне дослідження, що виконується трасологом, судовими медиками (стоматологами) та іншими фахівцями з метою вирішення одного і того ж питання (експертиза слідів зубів на тілі трупа, проведена судовим медиком і криміналістом для вирішення питання про особливості будови зубів та інших фізичних ознак людини або тварини, яка залишила сліди).

**КОМПЛЕКСНА ЕКСПЕРТИЗА СЛІДІВ РУК** – експертне дослідження, що виконується у трасології спільно з фахівцями інших галузей знань з метою вирішення одного завдання і шляхом дослідження одного і того ж сліду. Такі експертизи зустрічаються рідко. Проводяться у випадках, коли необхідно доповнити ознаки, що відображають морфологію шкірного рельєфу руки, ознаками потожирової речовини з метою ідентифікації людини або досліджувати речовину сліду для вирішення питання про фальсифікацію слідів.

**КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД** – автотехнічні, судово-медичні та інші дослідження, що проводяться поряд з трасологічними з метою встановлення обставин дорожньо-транспортної пригоди.

**КОМПЛЕКТ** – повний набір предметів, що відповідають певним призначенням (кинджал – піхви, пістолет – кобура, магазин для патронів, шомпол для чищення тощо).

**КОМПОЗИЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ** – багатокомпонентні полімерні матеріали, що використовуються як зліпочні маси для моделювання об'ємних слідів взуття, шин транспортних засобів, знарядь зламу та ін. Складаються з високомолекулярних смол

(основа), затверджувача (активатора полімеризації) та стабілізуючої добавки. Іноді до суміші додають пластифікатор, який надає отриманому полімеру пластичні властивості. Зазвичай застосовуються К.м., які добре зарекомендували себе в зубопротезній справі.

**КОМП'ЮТЕРИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ (КРМ) ЕКСПЕРТА З ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ** – робоче місце експерта-дактилоскопіста, обладнане комп'ютером та периферійними пристроями (принтер, сканер, USB-мікроскоп, цифровий фотоапарат тощо) та необхідними програмними засобами (текстовий та графічний редактори, таблиці “Excel”, довідкові бази даних по конкретних об'єктах дослідження) з метою прискорення виконання процедур, пов'язаних з набором тексту висновку експерта, проведенням необхідних розрахунків та побудов графіків, оформлення ілюстративної таблиці тощо.

**КОМП'ЮТЕРИЗОВАНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ (КРМ) ЕКСПЕРТА З ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ** – робоче місце експерта-трасолога, обладнане комп'ютером та периферійними пристроями (принтер, сканер, USB-мікроскоп, цифровий фотоапарат тощо) та необхідними програмними засобами (текстовий та графічний редактори, таблиці “Excel”, довідкові бази даних по конкретних об'єктах дослідження) з метою прискорення виконання процедур, пов'язаних з набором тексту висновку експерта, проведенням необхідних розрахунків та побудов графіків, оформлення ілюстративної таблиці тощо.

**КОНКРЕТНА МЕТОДИКА ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – комплекс методів, прийомів і технічних засобів, необхідних для проведення певної трасологічної експертизи. Вибір конкретної методики зумовлюється загальною науковою методикою судово-трасологічного дослідження, кваліфікацією та досвідом експерта, а також відповідно до експертної ситуації проведення конкретної експертизи – порівн. **Методика трасологічної експертизи.**

**КОНКРЕТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАВДАННЯ** – див. **Завдання конкретного трасологічного дослідження.**

**КОНСОЛЬНИЙ ЗУБНИЙ ПРОТЕЗ** – різновид незнімного протеза, що заміщає дефект тільки з одного боку. У слідах

відображаються ті ж самі ознаки, що й у місткоподібного зубного протеза – див. **Зубний протез**.

**КОНСТРУКЦІЯ ПЛОМБИ** – розташування основних деталей – линви і тіла пломби. Залежно від будови тіла виділяють кілька різновидів пломб – див. **Комбінована пломба, Металева пломба, Пластинчата пломба, Пломба-наклейка, Пломба роторного типу, Пломба свинцева (залізна), Пломба якірного типу, Поліетиленова пломба**.

**КОНТАКТ СЛІДОВИЙ** – див. **Слідовий контакт**.

**КОНТАКТНА ПОВЕРХНЯ** – частина поверхні слідоутворюючого (що утворює) об'єкта і протилежна їй поверхня слідоприймаючого об'єкта в місці безпосереднього зіткнення цих об'єктів при утворенні сліду – див. **Слідоприймаючий (сприймаючий) об'єкт**.

**КОНТРОЛЬНА ПЛАСТИКОВА ПЛОМБА** – це універсальна пломба з замковим пристроєм, в корпус якого надійно затягується гнучкий трос (стрічка) змінного перерізу з зубчиками. Корпус має шильдик з індивідуальним номером. Підробка і повторне використання К. п. п. виключається її конструкцією. Матеріал пломби: поліетилен з ацетатною вставкою в замковому пристрої або нейлон/поліпропілен з металевою вставкою в замковому пристрої. Промисловістю виготовляються достатньо широкий спектр К. п. п., а варіації конструкції здійснюються в залежності від виду об'єкту, що буде пломбуватись. Використовується для опломбування приміщень, контейнерів, автомашин, сейфів, розподільних щитів, інкасаторських сумок, ємкостей тощо.

**КОНТРОЛЬНІ ПОЗНАЧЕННЯ** – нитки, букви, знаки, ярлики на виробі масового виробництва, що вказують на підприємство-виробника.

**КОНТРОЛЬНИЙ ВКЛАДИШ** – папірець з підписом або відбитком печатки, який при замиканні контрольного замка поміщається між контрольною кришкою і кришкою короба. Перед відмиканням замка через вікно в контрольній кришці перевіряється, чи не пошкоджений К. в. – див. **Контрольний замок**.

**КОНТРОЛЬНИЙ ЗАМОК** – самозакриваючий навісний замок, що має додаткову (контрольну) кришку, між якою і кришкою короба поміщається контрольний вкладиш, видимий у вікні додаткової кришки. Основне призначення – зробити неможливим його відмикання, не порвавши вкладиша.

**КОНТРОЛЬНИЙ ЗНАК** – прямокутний знак на одній з контактних поверхонь пломби, що складається з різного поєднання буквених і цифрових знаків. Зміст К. з. змінюється в числовому (від 001 до 999) та в алфавітному порядку. Пломби, що навішуються на один об'єкт, повинні мати однакові контрольні знаки.

**КОНТУРНА ЛІНІЯ СЛІДУ** – лінія, що обмежує слід і відокремлює його від поверхні об'єкта, що утворюється (утворюючого). Її форма визначається формою поперечного перетину ділянки поверхні утворюючого об'єкта, що вступив у слідовий контакт.

**КОРД** – кручена нитка великої міцності з бавовняно-паперового або хімічного волокна. Кордна тканина застосовується при виготовленні покришок. При виготовленні шин, призначених для дуже великих навантажень і високих швидкостей руху по дорогах, використовується К. з високоякісного сталевих дроту – металокорд – див. **Покришка**.

**КОРІННІ ВЕЛИКІ ЗУБИ** – див. **Моляри**.

**КОРІННІ МАЛІ ЗУБИ** – див. **Премоляри**.

**КОРОНКИ ЗУБА** – зовнішня частина зуба, покрита твердою емаллю і виступає над ясенним краєм. У слідах відображаються в основному її ріжучі або жувальні поверхні.

**КОРПУ (ТІЛО) ПЛОМБИ** – деталь пломби камерного типу, яка поєднує в собі всі її складові елементи (зокрема, вхідні та вихідні канали), на контактних поверхнях якої відображаються маркувальні позначення (утому числі й сліди впливу після певної дії) – див. **Камера пломби, Маркувальні позначення**,

**КОРОНКИ ПРОТЕЗА** – вид знімного зубного протеза, що покриває поверхню зуба з усіх боків. Застосовується при руйнуванні природного зуба, патологічної стертості, для відновлення висоти зубного ряду. Буває декількох видів К. п.: металева, пластмасова, порцелянова. У слідах К. п. на відміну від



слідів зубів ріжуча поверхня більш округла, кути згладжені, язикова і губна поверхні гладкі. Дно від вдавлених слідів К. п. рівне. Пластмасові коронки швидко стираються; в слідах стерті поверхні можуть відобразитися у вигляді згладженої або вдавненої ділянки.

**КОЧЕННЯ СЛІДИ** – див. **Сліди кочення**.

**КРАЙ ПІДМЕТКИ ВЗУТТЯ ЗАДНІЙ** – див. **Задній край підметки взуття**.

**КРАЙ (ЗРІЗ) КАБЛУКА ВЗУТТЯ ПЕРЕДНІЙ** – див. **Передній край (зріз) каблука взуття**.

**КРАЇ ПОШКОДЖЕННЯ** – елементи механічного пошкодження тканини одягу, паралельні його довгій осі. По краях, виступаючи в просвіт пошкодження, розташовані вільні кінці ниток тканини, розділені в момент нанесення ушкодження – див. **Механічне пошкодження одягу**.

**КРИМІНАЛЬНА ПЛОМБА** – пломба, обтиснута іншими плашками пломбувальних лещат (кримінальні пломбувальні лещата) з маркувальними позначеннями, аналогічними за змістом позначенням на оригінальній пломбі – див. **Перепломбування**.

**КРІПЛЕННЯ ПІДОШВИ ВЗУТТЯ** – спосіб з'єднання підошви зі стінкою і верхом взуття (прошивний, шпильковий, цвяховий, гвинтовий, клейовий, шляхом вулканізації та ін.).

**КРОК ОБМОТКИ** – відстань між двома точками, яка відповідає повному оберту пасма і вимірюється вздовж цієї ж лінії.

**КРОК МАЛЮНКА БІГОВОЇ ДОРІЖКИ ПРОТЕКТОРА** – ділянка бігової доріжки, яка містить всі елементи, що характеризують певний малюнок. Буває постійний і змінний. При постійному кроці бігова доріжка складається з певного числа рівних за довжиною ділянок з однаковою довжиною всіх аналогічних елементів малюнка, що складають крок. При змінному кроці елементи аналогічні за формою, але розрізняються за довжиною, а деякі і за шириною.

**КРОК СКРУТКИ** – відстань між двома точками, яка відповідає повному оберту елемента скрутки, вимірюється вздовж лінії, паралельної осі виробу.

**КРОКУ ДОВЖИНА** – див. **Довжина кроку**.

**КУТ ЗУСТРІЧНИЙ** – див. **Зустрічний кут**.

**КУТ НАХИЛУ** – кут, утворений лінією контактування утвореного об'єкта і площиною сприймаючого об'єкта. Враховується як допоміжний, коли утворює площину об'єкта, яка не збігається з площиною сліду (не паралельна їй). Є третьою кутовою координатою (поряд з фронтальним і зустрічним кутами), що характеризує при вирішенні діагностичних завдань взаємну орієнтацію об'єктів у момент слідоутворення. Наявність К. н. в слідах ковзання обумовлює неадекватність у відображенні деяких ознак об'єкта в сліді – див. **Зустрічний кут, Фронтальний кут**.

**КУТ РОЗВОРОТУ У ПОСТАНОВЦІ СТОПИ** – кут між лінією напрямку руху і середньою лінією підошви стопи або взуття.

**КУТ СКРУЧУВАННЯ (ОБМОТКИ, ОБПЛЕТІННЯ)** – гострий кут, утворений нормаллю до лінії осі виробу і віссю розгортки елемента.

## **Л**

**ЛАТЕНТНІ СЛІДИ РУК** – різновид слідів рук, що виділяється в їх класифікації – див. **Класифікація слідів рук**.

**ЛАТЕНТНИЙ СЛІД** – див. **Невидимий (латентний) слід**.

**ЛАТЕРАЛЬНІ ЗОНИ (ЛІВА І ПРАВА) УЗОРУ НІГТЬОВОЇ ФАЛАНГИ ПАЛЬЦІВ** – зони, утворені потоками дугоподібних папілярних ліній. Вершини дуг спрямовані ліворуч і праворуч під кутом 30-60° до осьової лінії пальця. Потоки на цих ділянках мають максимальну ширину в місці злиття їх з дистальними лініями і в області дельт і мінімальну – на границях з базисними лініями – див. **Базисна зона, Дельта, Дистальна зона, Структурні зони папілярних узорів**.

**ЛИНВА ДЛЯ ПЛОМБУВАННЯ** – одна з двох основних деталей пломби, виготовлена з прядивного шпагату, льняної або полімерної нитки, металевго дроту і слугує для навішування пломби – див. **Вторинний слід линви, Пломбування, Пломбувальний матеріал**.

**ЛІНІЇ БОКАРІУСА** – див. **Білі лінії**.

**ЛІНІЇ ГАЛЬТОНА ВИМІР** – див. **Вимірювання лінії Гальтона**.

**ЛІНІЇ ПЕРЕРИВ** – див. **Перерва лінії**.

**ЛІНІЇ ТОНКІ** – див. **Тонкі лінії**.

**ЛІНІЇ ФЛЕКСОРНІ (ЗГИНАЛЬНІ)** – див. **Флексорні (згинальні) лінії**.

**ЛІНІЇ ГУСТОТА** – див. **Густота ліній**.

**ЛІНІЙНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ** – відображення, при якому всі точки (виступи і заглиблення), що складають рельєф об'єкта, що утворюється, відображаються в сліді у вигляді ліній. Це відбувається, якщо в процесі слідового контакту об'єкти переміщаються не тільки по нормалі, а й в тангенціальному напрямку. Одні й ті ж точки об'єкта, що утворюється, в таких випадках послідовно впливають на різні точки об'єкта, що сприймається, і отримують перетворене Л. в. Останнє містить набагато менший обсяг ідентифікаційної інформації, ніж тривимірне відображення точок. Часто деталі рельєфу зі складною конфігурацією відображаються у вигляді борозенок, в яких можуть бути виділені лише два параметра (глибина, ширина), або поверхневих ліній, що відрізняються тільки шириною. Крім того, Л. в. завжди пов'язане зі значною варіабельністю ознак, що залежать від умов слідового контакту.

**ЛІНІЙНИЙ СЛІД НОГИ** – див. **Динамічний (лінійний) слід ноги**.

**ЛІНІЯ НАПРЯМУ РУХУ (ХОДИ)** – уявна лінія, проведена в напрямку руху людини між слідами її правої і лівої ноги.

**ЛІНІЯ РОЗДІЛЕННЯ** – спільна лінія розмежування, утворена у результаті розділення об'єктів на частини – див. **Поверхня руйнування**.

**ЛІНІЯ СЛІДУ КОНТУРНА** – див. **Контурна лінія сліду**.

**ЛІНІЯ ХОДЬБИ** – ламана лінія, утворена в результаті послідовного з'єднання однойменних точок слідів правої і лівої ноги (центральних точок каблуків або їх задніх крайніх точок).

**ЛОКАЛІЗАЦІЯ ДІЛЯНКИ УЗОРУ**, що відобразилася в сліді, ймовірно-статистичний метод – див. **Ймовірно-**

**статистичний метод локалізації ділянки узору, відображеного в сліді.**

**ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДОБРАЖЕНОЇ В СЛІДІ ДІЛЯНКИ РУКИ** – вирішення експертом завдання по встановленню частини руки, яка залишила слід. Особливо важлива локалізація в дослідженні слідів папілярних узорів. Полягає у встановленні руки (правої або лівої), долоні або пальця, які залишили слід (якщо пальцем, то яким, якої фаланги; якщо долонею, то якою її ділянкою). У процесі локалізації використовуються дані про форму, розміри та призначення предмета, на якому є сліди, їх місцезнаходження, взаємне розташування, розміри і форма слідів. Особливе значення мають дані про будову відображеної в сліді ділянки узору – див. **Ймовірісно-статистичний метод локалізації ділянки узору, відображеного в сліді.**

**ЛОКАЛЬНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ СЛІДІВ** – спосіб формування слідів, при якому слідоутворюючий (який утворює) об'єкт вносить зміни в слідосприймаючий (який сприймає) об'єкт на ділянці безпосереднього їхнього контакту. Зміни у випадках найбільш поширеного механічного впливу викликаються деформацією і тертям, які порушують зчеплення і взаємне розміщення частинок, з яких складаються об'єкти, що беруть участь в слідоутворенні (сприймаючий, утворюючий, речовина сліду). Ці зміни відображають морфологічні властивості утворюючого об'єкта і тому є ідентифікуючими ознаками.

**ЛУПА ДАКТИЛОСКОПІЧНА** – див. **Дактилоскопічна лупа.**

**ЛЮДИНИ СТОПА** – див. **Стопа людини.**

## **М**

**МАГНІТНИЙ ПЕНЗЕЛЬ** – пристосування для виявлення слідів шляхом нанесення на їх поверхню феромагнітних порошків. Магніт, поміщений в (немагнітний) корпус М. п., дозволяє утримувати порошок у вигляді “борідки”, що наноситься на слід, і одночасно видаляти його надлишки. У Національній академії внутрішніх справ МВС України розроблено М. п. з механічною зміною полюсів магніту, що дозволяє спеціалісту працювати однією рукою та швидко змінювати тип порошку відповідно до

контрасту слідосприймаючої поверхні – див. **Магнітно-люмінесцентний спосіб виявлення слідів.**

**МАГНІТНО-ЛЮМІНЕСЦЕНТНИЙ СПОСІБ ВИЯВЛЕННЯ СЛІДІВ** – виявлення слідів за допомогою суміші, до складу якої входить феромагнітний порошок – відновлене залізо (70%), каніфоль (27%) і родамін (3%). Суміш наноситься на слід за допомогою магніту. Дозволяє використовувати люмінесценцію, а в разі необхідності міцно закріпити слід, піддавши його термічній обробці – див. **Магнітний пензель.**

**МАГНІТНООПТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ СЛІДІВ ЗМІНИ ПЕРВИННИХ НОМЕРІВ** – метод встановлення дійсності ідентифікаційних номерів на кузовах та агрегатах автомобільного транспорту шляхом копіювання магнітних полів розсіювання у структурі металу за допомогою магнітооптичного ефекту Фарадея, що виникає в кристалічних плівках Ві-містких феррогранатах. Дозволяє виявити зміни магнітних полів на рівні магнітодоменої структури металів, які пов'язані з перебиванням, запаюванням і зашліфовуванням номерів – див. **Програмно-апаратний комплекс для встановлення дійсності первинних номерів.**

**МАГНІТНОПОРОШКОВА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ СЛІДІВ ЗМІНИ ПЕРВИННИХ НОМЕРІВ** – метод встановлення первинних ідентифікаційних номерів на металевих поверхнях у разі повного чи часткового знищення їх знаків (наприклад, спилування, травлення, запаювання тощо). Навколо площадки зі зміненими номерами створюється валик з пластичного матеріалу (пластилін, епоксидний компаунд, замазка-герметик для шпаклювання тощо), потім створена у такий спосіб ванночка заповнюється суспензією з феромагнітних порошоків на зразок дактилоскопічних та гасу (спирту). Через деякий час мікрочастинки порошку орієнтуються у місцях зі зміненими магнітними властивостями. Як правило, це місця з наклепаною структурою металу, утвореною під час механічної дії при карбуванні знаків номера. Тобто розташування частинок порошку у залишковому магнітному полі візуалізує змінений первинний ідентифікаційний номер – див. **Програмно-апаратний комплекс для встановлення дійсності первинних номерів.**

**МАЛІ КОРИННІ ЗУБИ** – див. **Премоляри.**

**МАЛЮНОК БІГОВОЇ ДОРІЖКИ ПРОТЕКТОРА ШИНИ** – симетричне поєднання поглиблень і виступів різних форм і розмірів, призначених для кращого зчеплення покришки з дорогою – див. **Бігова доріжка, Види малюнків бігової доріжки протектора шини, Крок малюнка бігової доріжки протектора.**

**МАЛЮНОК ОБШИВКИ** – взаємне розташування пасм з ниток і дроту на шнуроплетених та кабельних виробках – див. **Обшивка.**

**МАРКУВАЛЬНЕ ПОЗНАЧЕННЯ ПЛОМБИ** – інформація у вигляді літерно-цифрового тексту та інших знаків на поверхнях пломби, сформована у результаті контакту з плашками пломбувальних лещат, а також нанесена іншим шляхом (наприклад, офсетний друк або лазерне гравіювання) – див. **Пломбір (Пломбувальні лещата), Пломби-наклейки, Рельєфний текст матриці пломбіру на пломбі.**

**МАСА ЗЛІПОЧНА ДЛЯ ОТРИМАННЯ СЛІДІВ НІГ** – див. **Зліпочна маса для отримання слідів ніг, Композиційні матеріали.**

**МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПОРІВНЯННЯ** – матеріали, використовувані експертом у випадках, коли для пізнання властивостей об'єктів їх необхідно порівняти з іншими об'єктами: слід, предметна модель сліду (зліпок, фотознімок), математичний опис слідів, їх місця розташування і взаємного розташування; експериментальний слід (зразок), ГОСТ, технічна норма, еталон та ін. М. д. п. підбираються і виготовляються органом, що призначив експертизу, або самим експертом.

**МАТРИЦЯ** – основна частина штампа для холодного та гарячого штампування, що має конфігурацію оброблюваного предмета.

**МАТРИЦЯ (ПЛАШКА) ПЛОМБІРУ** – одна з основних частин пломбіру, що кріпиться на його коротких важелях. Має вигляд металевої пластинки круглої форми з поглибленим дзеркальним рельєфним текстом (найменування організації, якій належить пломбір, та інші умовні позначення). При пломбуванні пломба вставляється між М. п. і стискається, у результаті чого на її контактних площинах утворюється рельєфний відбиток – див. **Ознаки пломбіру, Рельєфний текст матриці пломбіру на пломбі.**

**МАТРИЦІ ПЛОМБІРУ РЕЛЬЄФНИЙ ТЕКСТ НА ПЛОМБІ** – див. **Рельєфний текст матриці plombіру на plombі.**

**МІСЦЕ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД** – ділянка місцевості з розташованими на ній предметами, слідами і іншими об'єктами, пов'язаними з подією дорожньо-транспортної пригоди (зіткненням і перекиданням транспортних засобів, наїздом на пішоходів тощо) – див. **Комплексне дослідження дорожньо-транспортної події, Реконструкція обстановки місця дорожньо-транспортної пригоди.**

**МЕТАЛЕВА ПЛОМБА** – plombа з м'якого металу (свинцю, натрокальцієвого бабіту та ін.), що представляє собою циліндр діаметром 10 мм і заввишки 5 мм (мала plombа) і діаметром 16 мм і заввишки 8-9 мм (велика plombа). За внутрішньою конструкцією (за внутрішньою будовою) поділяються на два види: 1) з двома вхідними отворами для пропуску линви і однієї вихідної камери для вузла линви; 2) з двома наскрізними отворами.

**МЕТОД ЕЛЕКТРОСТАТИЧНОГО РЕПРОДУКУВАННЯ** – виявлення латентних слідів пальців рук і вдавлених штрихів на паперових носіях, а також прихованої слідової картини від трактів протяжки паперу друкуючих та інших пристроїв. В основу методу покладений фізичний ефект орієнтації частинок електрографічного порошку в електричному полі під дією кулонівських сил. Дрібнозернистий порошок прилипає до виступаючих елементів рельєфного сліду, репродукуючи тим самим його контури. Метод добре зарекомендував саме для виявлення вдавлених слідів трасологічного походження на діелектричних об'єктах-носіях (папір, картон, полімерні плівки тощо) – див. **Електростатична репродукційна система виявлення рельєфних вдавлених слідів.**

**МЕТОД ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – сукупність відомих науці алгоритмічних правил і вироблених самим експертом евристик, що використовуються при вирішенні завдань трасологічного експертного дослідження. У трасології розрізняють загальні і окремі методи – див. **Загальний метод трасологічної експертизи, Окремий метод трасологічної експертизи.**

**МЕТОДИКА ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – система методів, прийомів і технічних засобів та оптимальний порядок їх використання для вивчення слідів і слідоутворюючих об'єктів у

процесі провадження експертиз – порівн. **Конкретна методика трасологічної експертизи.**

**МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ ЗУБІВ І ЇХ СЛІДІВ** – система методів, прийомів і технічних засобів, необхідних для дослідження слідів зубів і протезів – див. **Зубний протез.**

**МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ ЗНАРЯДЬ, ІНСТРУМЕНТІВ, ЗАМКІВ І ПЛОМБ** – комплекс методів, прийомів, технічних засобів і оптимальний порядок їх використання, що забезпечує успішне проведення експертизи – див. **Замок, Знаряддя злому, Пломба.**

**МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ РУК** – комплекс методів, прийомів, технічних засобів і оптимальний порядок їх використання, що забезпечує успішне провадження експертизи.

**МЕТРИЗАЦІЯ ОБ'ЄКТА ТРАСОЛОГІЧНА** – див. **Трасологічна метризація об'єкта.**

**МЕХАНІЗМ** – сукупність рухомих штучних з'єднаних ланок (деталей або частин), що здійснюють задані рухи, що відображаються на виробі у вигляді родових, групових і окремих ознак.

**МЕХАНІЗМ УТВОРЕННЯ РІЗАНОГО ПОШКОДЖЕННЯ** – процес порушення цілісності (первісного стану) об'єкта внаслідок впливу знаряддям (інструментом). Залежно від механізму утворення різані пошкодження можуть бути наскрізними, поверхневими і поверхнево-наскрізними. При наскрізному пошкодженні знаряддя проникає крізь всю товщу тканини, при поверхневому ушкодженні – пошкоджується тільки верхній шар тканини або частково волокна ниток тканини, при комбінованому, поверхнево-наскрізному пошкодженні знаряддя в залежності від сили натискання на нього або ковзає по поверхні, або проникає крізь товщу тканини. У результаті наскрізні пошкодження розділяються поверхнево пошкодженими ділянками тканини, що мають вигляд перемичок. Різані ушкодження мають лінійну форму, за спрямованістю – прямі, дугоподібні, звивисті, краї рівні, кінці гострі, в області кінців можуть спостерігатися поверхневі ушкодження ниток, що є результатом недостатнього натискання на знаряддя на початку і ослаблення натискання наприкінці нанесення ушкодження. При розрізуванні тканини ножицями краї можуть бути рівними і ступенеподібними, кінці



розділених ниток, як правило, не розволокнені, можуть бути сплоснені. Кінці розрізу гострі.

**МЕХАНІЗМ ЗІТКНЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – певна послідовність взаємодії, яка призводить до утворення слідів і пошкоджень на транспортних засобах при їх зіткненні, а також на об'єктах оточуючої обстановки. У М. з. т. з. включають напрямок руху, кут зіткнення, взаємне розташування транспортних засобів у момент зіткнення, подальше переміщення транспортних засобів та інші елементи – див. **Зіткнення транспортних засобів**.

**МЕХАНІЗМУ ЗАМКА СИСТЕМА** – див. **Система механізму замка**.

**МЕХАНІЗМУ УТВОРЕННЯ СЛІДІВ НІГ ВСТАНОВЛЕННЯ** – див. **Встановлення механізму утворення слідів ніг**.

**МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ СЛІДУ ОЗНАКИ** – див. **Ознаки механізму формування сліду**.

**МЕХАНІЧНЕ ПОШКОДЖЕННЯ ТКАНИН ОДЯГУ** – ушкодження, заподіяне дією механічних сил, що викликали рух знарядь і предметів, з якими вступає в контакт одяг людини – див. **Вогнепальне пошкодження одягу**, **Елементи механічного пошкодження одягу**, **Кількісні ознаки механічного пошкодження одягу**, **Колото-різане пошкодження одягу «Мінус тканини»**, **Наскрізне пошкодження тканини одягу**, **Наскрізне пошарове пошкодження одягу**, **Наскрізне рубане пошкодження одягу**, **Основне ушкодження (в механічному пошкодженні одягу)**, **Поверхнєве пошкодження тканини одягу**, **Рубане пошкодження одягу**, **Якісні ознаки механічного пошкодження одягу**.

**МЕХАНОСКОПІЯ** – підрозділ трасології, в якому вивчаються методи і засоби ідентифікації знарядь і механізмів та їх діагностичне дослідження.

**МІКРОСЛІДИ** – відображення фрагмента рельєфу слідоутворюючого об'єкта, для визначення форми і розмірів якого потрібне використання мікроскопічної техніки (луп і мікроскопів), що збільшує гостроту зору – див. **Мікротрасологія**.

**МІКРОТРАСОЛОГІЯ** – розділ трасології, в якому вивчаються методи і засоби дослідження мікрослідів і мікрочастинок – див. **Мікрослід, Мікрочастинка**.

**МІКРОЧАСТИНКА** – невеликий матеріальний об’єкт, форма і розміри якого не визначаються неозброєним оком. Від ультрамікрочастинок відрізняється тим, що вона є видимою (розміри перевищують 0,1 мм), від макрочастки (макрооб’єкта) – тим, що ні в одному з вимірів (довжина, ширина, висота) її розміри не перевищують 2 мм – див. **Мікротрасологія**.

**“МІНУС ТКАНИНИ** – найменування однієї з ознак, що характеризує механічне пошкодження тканини одягу. Полягає у відсутності частини тканини у пошкодженні. Зустрічається, як правило, у вогнепальному пошкодженні одягу в області вхідного отвору.

**МІНУЦІЇ** – те ж, що й морфологічні деталі папілярних узорів.

**МІСТОК** – див. **Анастомоз (місток)**.

**МОДЕЛЮВАННЯ** – процес виготовлення і використання предметних і знакових моделей (зліпків, математичних описів, рентгенограм тощо) в експертному дослідженні.

**МОДЕЛЬ** – фізичний аналог, зображення або знаковий опис об’єкта трасологічної експертизи, що фіксують його ознаки, здатні замінити цей об’єкт в процесі дослідження та доведення і відкривають можливості для отримання та збереження потрібної інформації – див. **Предметні (фізичні) моделі**.

**МОЛЯРИ** – великі корінні зуби (по 6 з кожного боку). Жувальна поверхня багатогорбкова (4-5). Розташовані за премоларами. У слідах відображаються у вигляді вдавненого прямокутника з виступами і западинами.

**МОНОДАКТИЛОСКОПІЯ** – розділ криміналістичної техніки, в якому розробляються системи дактилоскопічної реєстрації, засновані на використанні ознак папілярних узорів кожного пальця рук.

**МОРФОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ У ТРАСОЛОГІЇ** – встановлення особливостей і стану слідосприймаючої поверхні об’єктів, зокрема, наявності на ній сторонніх речовин і частинок (волокон, ґрунту, фрагментів лакофарбових покриттів,

мікрослідів нашарування біологічних речовин, клейких та паливно-мастильних матеріалів).

**МОРФОЛОГІЧНІ ДЕТАЛІ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – різні види припинення папілярної лінії (початок, закінчення), роздвоєння лінії (вила), перерви лінії, різкі аномалії її довжини (фрагмент, точка), комбінації роздвоєнь та аномалій довжини (вічка, гачки, містки) особливості форми лінії (вигини, злами), форми країв лінії (виступи, заглиблення), аномалії ширини лінії (тонкі лінії). Наявність, місце розташування і особливості будови деталей утворюють систему окремих ознак узорів – див. **Ідентифікаційні ознаки папілярних узорів (окремі).**

**МОРФОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ** – особливості будови та стану слідосприймаючої поверхні об'єктів трасологічного походження (рельєфність, текстура, колір, адгезійні властивості тощо). Наприклад, в експертизі по встановленню цілого за його частинами до М. о. відносять однорідність матеріалу, спільний малюнок (текстуру) та рельєфність поверхні окремих частин цілого.

**МОСТОВИДНИЙ ЗУБНИЙ ПРОТЕЗ** – протез, що виготовляється з металу або пластмаси, або комбінований. Може бути знімним і незнімним. Складається з опорних частин, що ставляться на одну або обидві сторони щелеп за відсутності двох зубів і більше. У слідах відображається на ділянках, що відповідають заміщеному дефекту зубів. Ідентифікаційні ознаки жувальних поверхонь протеза молярів і премолярів різноманітні: число горбків, їх форма (у вигляді овалу, як на природних зубах, ромбовидна і трикутна). У слідах жувальна поверхня протеза зубів відображається у вигляді неправильного овалу з похилими краями і згладженими кутами. Про наявність кламерів свідчать вдавнені борозенки. Язична поверхня протеза відображається без особливостей. На відображеннях губної поверхні відстань між зубами менша, ніж у природних зубів – див. **Зубний протез, Кламмер.**

## **Ж**

**НАБУТІ ОЗНАКИ ЗУБІВ** – ознаки, що характеризують різні зміни на зубах, що утворилися в результаті механічного, хімічного

впливу, хвороб тощо (надломи коронок, утертість ріжучих країв, викришення, поглиблення, порожнини та ін.)

**НАВІСНИЙ (ЗНІМНИЙ) ЗАМОК** – див. **Знімний (навісний) замок**.

**НАВИЧКИ ХОДЬБИ** – див. **Хода (навички ходьби)**.

**НАЇЗД** – зіткнення транспортного засобу з перешкодою під час руху (наїзд на пішохода, обмежувальний стовпчик дороги та ін.)

**НАКЛАДАННЯ ПРИ ЕКСПЕРТИЗІ СЛІДІВ НІГ** – порівняння двох фотозображень, виконаних в одному масштабі, з яких одне або обидва прозорі. Наклавши один знімок на інший, спостерігають на просвіт чи у відбитому світлі збіги або розбіжності ознак.

**НАПВФАБРИКАТ ПЛОМБИ** – тіло пломби, частково обтиснуте пломбувальними лещатами таким чином, що на її поверхні наявні маркувальні позначення, однак пломбувальний елемент в каналах не обтиснутий, що дає можливість опломбування без застосування пломбувальних лещат – див. **Пломба, Корпус (Тіло) пломби**.

**НАПРАВЛЕНИЙ АСИМЕТРИЧНИЙ МАЛЮНОК** – несиметричний, відносно подовжньої лінії бігової доріжки малюнок, який використовується для реалізації різних динамічних властивостей в одній шині. Протектор такої шини, як правило, складається з двох частин з різним малюнком. Наприклад, зовнішня частина протектора краще працює на сухій дорозі, а внутрішня – на мокрій. Н. а. м. підвищує керованість автомобіля на дорозі вкритій водою, усуваючи ефект аквапланування, чи його зимового різновиду – “слашпленінгу”, у випадку, коли дорогою вкрита мокрим снігом.

Завод-виробник обов’язково вказує на шинах з направленим асиметричним малюнком зовнішню і внутрішню сторону покритишки. Наприклад, “Outside” або “Side facing out” – зовнішня сторона установки шини. Відповідно, “Inside” або “Side facing in” – внутрішня сторона установки шини – див. **Аквапланування, Направлений малюнок протектора, Направлений симетричний малюнок**.

**НАПРАВЛЕНИЙ МАЛЮНОК ПРОТЕКТОРА** – малюнок, який має кращу здатність відводити воду із зони контакту з

дорожнім покриттям за рахунок водогінних канавок. У залежності від напрямку руху шини з таким малюнком по-різному працюють в умовах, коли дорога покрита водою. Виробники шин обов'язково вказують на шинах з направленим малюнком напрям обертання, наприклад, стрілкою і написом «Rotation» – див. **Аквапланування, Направлений асиметричний малюнок, Направлений симетричний малюнок.**

**НАПРАВЛЕНИЙ СИМЕТРИЧНИЙ МАЛЮНОК** – малюнок, у якого елементи протектора мають однакову структуру і розташовані симетрично відносно подовжньої лінії бігової доріжки. Ходові властивості шини з Н. с. м. на покритій водою дорозі також залежать від напрямку руху транспортного засобу – див. **Направлений асиметричний малюнок, Направлений малюнок протектора.**

**НАПРЯМКУ РУХУ ЛІНІЯ** – див. **Лінія напрямку руху.**

**НАСКРІЗНЕ ПОШКОДЖЕННЯ ТКАНИНИ ОДЯГУ** – пошкодження тканини, що проходить крізь всю її товщу. Характеризується повним поділом ниток основи і качка.

**НАСКРІЗНЕ ПОШАРОВЕ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – пошкодження, що послідовно проходить через всі підлеглі шари одягу, фіксовані відносно один одного. Виникає при одномоментній дії слідоутворюючого об'єкта.

**НАШАРУВАННЯ НА ЗНАРЯДДІ, ЯКЕ СПРИЧИНИЛО ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – макро-і мікрочастинки ниток, волокон тканини одягу (текстильні волокна), що потрапили на поверхню слідоутворюючого (що утворює) об'єкта в результаті контакту зі слідосприймаючим (сприймачем) об'єктом (одягом, який пошкоджується).

**НАШАРУВАННЯ** – пов'язане з процесом слідоутворення перенесення матеріалу одного об'єкта на слідосприймаючу поверхню іншого. При дорожньо-транспортних пригодах спостерігаються нашарування фарби, ґрунту, гуми, мастильних матеріалів з одного транспортного засобу на інший, сліди-нашарування на дорожньому покритті від коліс транспортного засобу.

**НАШАРУВАННЯ СЛІДИ** – див. **Сліди нашарування.**

**НАУКА ПРО ТРАСОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРТИЗИ** – галузь наукових криміналістичних знань про теоретичні та методичні засади проведення трасологічних експертиз. Включає ряд окремих криміналістичних теорій і вчень (теорія трасологічної ідентифікації, трасологічної діагностики, вчення про сліди, загальні та окремі ознаки, про механізм взаємодії та слідовий контакт і т. п.) і загальні наукові методики певних видів і підвидів трасологічних експертиз (дактилоскопічної, слідів транспортних засобів, слідів знарядь злочину та ін.)

**НЕВИДИМИЙ (ЛАТЕНТНИЙ) СЛІД** – слід, який не може бути безпосередньо сприйнятий зором. Латентні сліди виявляються за змінами, що вносяться до сприймаючого об'єкта і відображається на його здатності до адгезії, адсорбційних властивостях, здатності поглинати або відбивати інфрачервоні промені тощо, шляхом використання приладів і реактивів, за допомогою яких сліди стають доступними зоровому сприйняттю. До таких слідів відносяться всі сліди впровадження – див. **Впровадження сліди**.

**НЕГАТИВНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ** – перетворене (інверсне) відображення, спостережуване в поверхневих слідах, коли речовина сліду нашаровується на сприймаючу поверхню з поглиблених ділянок рельєфу або відшаровується і переноситься з неї виступаючими ділянками рельєфу слідоутворюючого (що утворює) об'єкта – див. **Речовина сліду, Слідосприймаючий (що сприймає) об'єкт**.

**НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ СЛІДІВ** – обробка поверхонь, на яких розташовані проявлені нінгідрином або алоксаном сліди, спеціальним реактивом (1,5%-ним розчином нітрату міді в ацетоні) щоб уникнути фарбування тла паперу, появи випадкових слідів і пошкодження слідів, проявлених раніше.

**НЕНАПРАВЛЕНИЙ МАЛЮНОК ПРОТЕКТОРА** – це найбільш універсальний малюнок, при якому шина має однакові динамічні характеристики, незалежно від напрямку руху транспортного засобу. Шини з таким малюнком є найбільш поширеними. Більшість автомобілів, як правило, комплектуються такими шинами на заводі-виробнику – див. **Направлений малюнок протектора**.

**НЕСПРАВЖНІМ КЛЮЧЕМ (СТОРОННІМИ ПРЕДМЕТАМИ) ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ** – див. **Відмикання замка несправжнім ключем (стороннім предметом).**

**НЕПОВНИЙ СЛІД НИЗУ ВЗУТТЯ (НОГИ)** – слід, в якому підошвовна частина взуття (стопи) відобразилася частково – див. **Вимірювання сліду низу взуття.**

**НИЗ ВЗУТТЯ** – частина взуття, що складається з підошви, яка може мати підметку, каблук і проміжну частину. Підошва буває шкіряна, гумова чи полімерна, суцільнолита чи з монолітним каблуком. У підошві та її частинах розрізняють внутрішній, зовнішній, передній і задній краї (зрізи) – див. **Вимірювання сліду низу взуття, Неповний слід низу взуття (ноги), Повний слід низу взуття (ноги).**

**НІНГІДРИН** – хімічний реактив для прояву невидимих потожирових слідів рук великої давності на папері, картоні та дереві. Застосовується у вигляді 0,6-2,0%-них розчинів в ацетоні. Реагуючи з амінокислотами і білками, що входять до складу потожирової речовини, та продуктами їх розпаду, забарвлює сліди у фіолетовий колір – див. **Невидимий (латентний) слід, Експрес-метод виявлення слідів алоксаном і нінгидрином.**

**НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ РОЗРІДЖЕННЯ** – див. **Розрідженість ниток ушкодження.**

**НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ СТОНШУВАННЯ** – див. **Стоншені нитки пошкодження одягу.**

**НІГТЬОВОЇ ФАЛАНГИ ПАЛЬЦЯ ЛАТЕРАЛЬНІ ЗОНИ (ЛІВА І ПРАВА)** – див. **Латеральні зони (ліва і права) узору нігтьової фаланги пальця.**

**НОГИ (СТОПИ) БОСОЇ ВИМІР СЛІДУ** – див. **Вимірювання сліду босої ноги (стопи).**

**НОМОГРАМА ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – пристрій, що дозволяє виводити, за ознаками будови папілярного узору дактилоскопічні формули, що використовуються в криміналістичній реєстрації.

**НОСІННЯ СЛІДИ НА ВНУТРІШНІЙ ПОВЕРХНІ ВЗУТТЯ** – див. **Сліди носіння на внутрішній поверхні взуття.**

**ОБІД** – зовнішня циліндрична або фасонна частина колеса з міцного (наприклад, сталі) металу, призначена для кріплення шини.

**ОБ’ЄКТ, ЩО ІДЕНТИФІКУЄТЬСЯ** – об’єкт, тотожність якого має бути встановлена у ході дослідження. Залежно від виду трасологічної експертизи розрізняють чотири (п’ять) основні види об’єктів, що ідентифікуються: людина (гомоскопічні експертизи), знаряддя і механізми (механоскопічні експертизи), транспортні засоби (транспортно-трасологічні експертизи), тварини (експертизи слідів тварин), частини цілого (субстанціональна експертиза) – див. **Ідентифікації об’єкт.**

**ОБ’ЄКТ, ЯКИЙ ІДЕНТИФІКУЄ** – див. **Ідентифікуючий об’єкт.**

**ОБ’ЄКТА СЛІДОУТВОРЮЮЧІ ОЗНАКИ** – див. **Ознаки слідоутворюючого об’єкта.**

**ОБ’ЄКТИ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – матеріали кримінального провадження, які є джерелами інформації, необхідної експерту для вирішення поставлених перед ним питань: сліди, їх моделі-копії та інші речові докази, що вилучаються на місцях подій, об’єкти, що перевіряються, зразки, речова обстановка (ситуація) місця події, відомості про місце, час і способи вилучення слідів та інші дані, які використовуються у процесі експертного дослідження – див. **Взаємодія об’єктів трасологічної експертизи, Прямий і зворотній ідентифікаційний зв’язок об’єктів.**

**ОБ’ЄКТИ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ НІГ** – 1) предмети зі слідами ніг (взутих і босих), моделі їх слідів, виявлених на місці події, у вигляді об’ємних зліпків і плоских копій, слідокопіювальні матеріали з перенесеними на них поверхневими слідами; масштабні знімки слідів ніг; схеми доріжки слідів із зазначенням розмірних характеристик всіх її елементів; 2) зразки для порівняльного дослідження: взуття, панчохи, шкарпетки, які ймовірно були на ногах людини, яка перевіряється, зліпки з експериментальних слідів, експериментальні відбитки ніг підозрюваного (у тому числі експериментально отримані доріжки слідів), масштабні знімки експериментальних слідів тощо.



**ОБ'ЄМНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ** – відображення, при якому утворюючий об'єкт, його частина або деталі рельєфу поверхні повністю на всю свою висоту або глибину відображаються у сліді. У таких випадках спостерігається адекватне, тривимірне відображення рельєфу, а в якості ідентифікаційних ознак можуть бути використані показники всіх трьох вимірів. Поняття О. в. (тривимірного) не слід ототожнювати з поняттям об'ємного (вдавленого) сліду. Не в кожному такому сліді на всю глибину відображаються деталі рельєфу утворюючого об'єкта. З іншого боку, О. в. часто спостерігається не тільки у вдавлених точкових слідах, а й у слідах ковзання, відділення та кочення – див. **Вдавлений слід**.

**ОБ'ЄМНИЙ СЛІД НОГИ** – слід, що має три виміри: довжину, ширину і глибину. Може бути точковим і лінійним.

**ОБМОТКИ** – слідосприймаючий об'єкт у вигляді ізоляційного і захисного покривів, накладених на вироби у вигляді спіралі з використанням стрічок, ниток різних матеріалів (полімерна плівка, стрічка ПВХ, склострічка, лакотканини і т. і.).

**ОБОЙМА** – металева плитка з розміщеними в ній матрицями для одномоментного виготовлення виробів певної форми, розміру, малюнку.

**ОБРАЗИ ОБ'ЄКТІВ** – див. **Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт**.

**ОБСТАНОВКИ МІСЦЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ РЕКОНСТРУКЦІЯ** – див. **Реконструкція обстановки місця дорожньо-транспортної пригоди**.

**ОБШИВКА** – оболонка з волокнистих матеріалів або дроту, утворена двома групами пасм, що накладаються в різних напрямках і переплітаються в певному порядку – див. **Малюнок обплетення**.

**ОДИНИЧНІ СЛІДИ НІГ** – окремі, не взаємозв'язані сліди ніг, розташовані ізольовано один від одного.

**ОЗНАКА** – характеристика властивості об'єкта, що дозволяє відрізнити один об'єкт від іншого чи групу (певну множину) об'єктів від інших груп (множин) об'єктів, а також судити про особливості відображення властивостей в слідах – див. **Атрибутивна (якісна) ознака, Власні ознаки сліду**,

**Діагностична ознака, Збіг ознак, Індивідуальна ознака, Істотна ознака, Кількісна ознака, Оцінка ознак, Специфічна ознака, Стійка ознака Технологічні ознаки.**

**ОЗНАКА ТРАНСПОЗИЦІЙНА** – див. **Транспозиційна (топографічна) ознака.**

**ОЗНАКИ ЗУБІВ** – відображення в слідах властивостей зубів (протезів), що дозволяють відрізнити їх від зубів (протезів) іншої людини або зубів тварини – див. **Анатомічні ознаки зубів, Ідентифікаційні ознаки зубів, Придбані ознаки зубів, Функціональні ознаки зубів.**

**ОЗНАКИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ СЛІДУ** – ознаки, що характеризують вплив, якому піддавався сприймаючий об'єкт (локальний, периферійний): його природу – хімічна, фізична чи біологічна; його конкретний прояв – тиск, ковзання (тертя), кочення, відділення, плавлення, і зміни, до яких воно веде (деформація, розчленування, відділення, нашарування, відшарування). Використовуються в основному в трасологічній діагностиці, але важливі і в ідентифікаційних дослідженнях для встановлення групової приналежності слідоутворюючого об'єкта, отримання необхідних для порівняння і оцінки значущості відображених в сліді ознак – див. **Групової приналежності в трасологічних дослідженнях, Трасологічна експертна діагностика.**

**ОЗНАКИ МЕХАНІЧНОГО ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – див. **Кількісні ознаки механічного пошкодження одягу, Якісні ознаки механічного пошкодження одягу.**

**ОЗНАКИ ПОРУШЕННЯ ПЛОМБИ** – сліди повторного здавлювання пломби, конусоподібна форма країв отворів для линви, спученість лінійної форми на контактних поверхнях пломби, порушення цілісності линви, ознаки тертя в первинних слідах линви, наявність всередині пломби слідів знаряддя, яким розширювалися отвори пломби, невідповідність індивідуальних ознак, які відобразилися на контактних поверхнях пломби відбиткам пломбувальних плашок пломбіра-оригінала – див. **Кримінальна пломба, Ознаки пломбіру, Перепломбування.**

**ОЗНАКИ ВЗУТТЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ** – див. **Ідентифікаційні ознаки взуття.**

**ОЗНАКИ, ВІДОБРАЖЕНІ В СЛІДІ** – сукупність ознак, що характеризують властивості відображеного в сліді об'єкта та умови слідоутворення. У кожному сліді можуть бути виділені чотири групи ознак: 1) власні ознаки сліду, 2) ознаки утворюючого об'єкта, 3) ознаки, що вказують, в якому вигляді відобразилися властивості утворюючого об'єкта, 4) ознаки механізму слідоутворення (взаємодії).

**ОЗНАКИ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄКТА В СЛІДІ** – ознаки, що дозволяють визначити, в якому вигляді, а також адекватно чи перетворено відобразилися форма, розміри утворюючого об'єкта і деталі його рельєфу в сліді. Якість відображення залежить від властивостей об'єктів, які беруть участь у слідоутворенні, речовини сліду і механізму слідоутворення. Адекватне відображення характеризується поняттями «об'ємне», «точкове», «позитивне», перетворене (неадекватне) відображення – поняттями «площинне», «лінійне», «негативне» – див. **Лінійне відображення, Негативне відображення, Об'ємне відображення, Площинне відображення, Позитивне відображення, Слідосприймаючий (який сприймає) об'єкт, Речовина сліду, Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт, Точкове відображення.**

**ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА** – ознаки матеріалу: колір, прозорість, аморфність, неорганічна природа, фізичні (оптичні – світлопропускання, показник заломлення, дисперсія), механічні (густина, твердість, крихкість, межа міцності), магнітні, електричні, теплові та інші властивості, якісний і кількісний елементний склад, наявність випадкових домішок та спеціальних добавок, хімічна стійкість тощо. Для виробу – ознаки матеріалу і додаткові: форма, розміри, наявність покриттів, особливості способу виробництва та технології обробки (наприклад, сліди від формоутворюючого об'єкта: прес-форми, штампа, ріжучого інструменту; наявність плівки оксидів на поверхні; характерні технологічні дефекти тощо), а також ознаки експлуатації (зношеність, нашарування сторонніх частинок).

**ОЗНАКИ ПЛОМБІРУ** – ознаки, які відображаються на контактних поверхнях пломби (особливості розміру, положення і конфігурації окремих букв і знаків; раковини, подряпини та інші нерівності матриць; сліди механічної обробки матриць).

**ОЗНАКИ ПІДОШВИ ВЗУТТЯ ОКРЕМІ** – див. **Окремі ознаки підосви взуття.**

**ОЗНАКИ ПІДОШВИ СТОПИ** – див. **Загальні ідентифікаційні ознаки підошви стопи, Окремі ідентифікаційні ознаки підошви стопи.**

**ОЗНАКИ ПРЕСФОРМИ НА ФАРНОМУ РОЗСІЮВАЧІ** – відображення мікрорельєфу робочої поверхні матриці, пуансона і обмежувального кільця на розсіювачі. Напуск роз'єму являє собою невеликий виступ по всій бічній поверхні бортика ближче до його основи. Траси на бічній поверхні бортика, розташовані вище сліду роз'єму, є відображенням мікрорельєфу матриці, а розташовані нижче сліду роз'єму і на підставці буртика, – відображенням мікрорельєфу обмежувального кільця. За ознаками, що відображаються на осколках, особливостям макро- і мікрорельєфу робочої поверхні матриці і обмежувального кільця прес-форми можна встановити приналежність двох або декількох осколків до одного або різним розсіювачами виготовленим в одній і тій же прес-формі.

**ОЗНАКИ СЛІДОУТВОРЮЮЧОГО ОБ'ЄКТА** – ознаки, що відобразилися в слідах, за якими судять про властивості об'єкта. Дозволяють провести ідентифікацію, визначити стан та інші особливості такого об'єкта. Поділяються на чотири групи: *гомоскопічні*, що відображають властивості людського тіла і його окремих частин (рук, ніг, зубів, вух, губ та ін.); *механоскопічні*, що відображають властивості знарядь і механізмів; *механогомічні*, що відображають властивості людського тіла і (одночасно) предметів, одягнутих на тіло або замінюють частини тіла (протези); *ознаки тварин*. У кожній групі виділяють підгрупи: в гомоскопічній – ознаки рук, ніг, зубів, нігтів, губ, вух та ін.; в механоскопічній – ознаки знарядь, виробничих механізмів, транспортних засобів та ін.; в механогомічній – ознаки взуття, одягу, протезів зубів, протезів ніг, рукавичок та ін.; в групі ознак тварин – ознаки ніг (лап) і зубів – див. **Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт.**

**ОЗНАКИ ПАНЧІШНО-ШКАРПЕТКОВИХ ВИРОБІВ** – див. **Загальні ознаки панчішно-шкарпеткових виробів, Окремі ознаки панчішно-шкарпеткових виробів.**

**ОЗНАКИ СТОРОННЬОГО ПРЕДМЕТА НА ШТИФТОВИХ КАНАЛАХ РУХОМОЇ ЧАСТИНИ ЦИЛІНДРОВОГО ЗАМКА** – ознаки, що відображаються у вигляді несиметричної фаски на вході каналу, з боку замкової шпарини циліндра. Утворюються при введенні у замкову шпарину

тонкого металевго предмета, на зразок шила або сталевї дротинки, яким віджимаються робочі штифти. Не завжди мають виражений характер, тому виявляються шляхом мікроскопічного дослідження внутрішніх поверхонь розпиляного обертового циліндру замка.

**ОЗНАК РУБЦІВ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – див. **Особливості порівняльного дослідження ознак рубців.**

**ОКЛЮДАТОР** – апарат, який слугує для моделювання та фіксації центральної оклюзії – див. **Центральна оклюзія.**

**ОКЛЮЗІЯ ЦЕНТРАЛЬНА** – див. **Центральна оклюзія.**

**ОКРЕМІ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПІДОШВИ СТОПИ** – ознаки, що характеризують в сукупності конкретну підошву стопи (розташування пальців відносно один одного, величина проміжків між ними, форма, розміри, співвідношення довжини пальців; форма, розміри, положення і взаємне розташування рубців, мозолів, бородавок, наростів, ознаки деталей папілярних узорів тощо) – див. **Підошвна область стопи людини.**

**ОКРЕМІ ОЗНАКИ ПАНЧІШНО-ШКАРПЕТКОВИХ ВИРОБІВ** – дефекти і розриви, їх форма, розміри і розташування; штопання, його вид, форма, розміри, положення, число ниток штопання на одиницю площі, їх товщина; форма, розміри і положення швів, що виникли при ремонті, стібки ниток, використаних при ремонті, їх розміри і місце розташування; форма, розміри, положення фіксованих складок тощо.

**ОКРЕМІ ОЗНАКИ ПІДОШВИ ВЗУТТЯ** – ознаки, що утворюються: 1) при виготовленні взуття: дефекти на підошві, на площинах її зрізів, їх розташування, розміри, форма; розташування капелюшків цвяхів щодо центру лунки гумових каблуків; нерівномірність проміжків між цвяхами, шпильками і гвинтами; відстань від переднього краю (зрізу) каблуків до перших шпильок (цвяхів, гвинтів) тощо; 2) у процесі носіння взуття: конфігурація і розташування слідів зносу на підошві; діри, тріщини, подряпини, їх форма, розташування щодо країв підошви; відсутність окремих цвяхів, шпильок, гвинтів тощо; 3) при ремонті: контури, розміри і положення латок, косячків, наклеюк на підошві і верху; положення накладених шпилькових (гвинтових, цвяхових,

дратованих) швів щодо країв підшви, їх розміри, число, форма, розміри шпильок (гвинтів, цвяхів, стібків), їх розташування тощо.

**ОКРЕМИЙ МЕТОД ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – метод вирішення окремих завдань (підзавдань), що виникають на окремих стадіях експертного дослідження. Найбільш поширені мікроскопічні методи дослідження: фотографія, ауторадіографія, профілографія, способи суміщення і накладення порівнюваних слідів та інші.

**ОПЕРАТИВНА ТРАСОЛОГІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ** – процес встановлення тотожності за допомогою інформаційно-пошукових систем (ІПС). Вихідні дані – сліди папілярних узорів і дактилокарти. У випадках з'ясування обставини, що слід чи сліди, які виявлені на місці події та зберігаються в ІПС, залишені певною особою, результати О. т. і. стають доказом тільки після проведення подальшої експертної ідентифікації – див. **Автоматизована інформаційно-пошукова система, Слідчо-судова трасологічна ідентифікація, Трасологічна ідентифікація, Трасологічна експертна ідентифікація.**

**ОПОРНИЙ ШТИФТ** – деталь циліндрового механізму замка, поміщена у штифтові канали нерухомої частини корпусу. О. ш. призначені для створення додаткового зусилля, що утримує робочі штифти механізму. – див. **Робочі штифти.**

**ОПТИЧНЕ СКЛЮ** – вид виробів зі скла спеціального складу, призначених для виробництва побутових оптичних приладів: коригуючих, світлозахисних окулярів і пристосувань для захисту очей від механічних ушкоджень, а також фокусуєчих і розсіюєчих елементів автомобільних фар.

**ОРТОГЕНІЯ** – Те ж, що й прямий прикус.

**ОРТОТОЛІДИН** – реактив для закріплення проявлених йодом слідів і виготовлення їх копій. Застосовується у вигляді насичених розчинів в злегка підкисленій дистильованій воді.

**ОСВІТЛЮВАЛЬНІ ТА СВІТЛОСИГНАЛЬНІ ПРИЛАДИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЗОВНІШНІ** – див. **Зовнішні освітлювальні й світлосигнальні прилади транспортних засобів.**

**ОСНОВНЕ ПОШКОДЖЕННЯ (В МЕХАНІЧНОМУ ПОШКОДЖЕННІ ОДЯГУ)** – елемент механічного пошкодження

тканини одягу, властивий колото-різаному пошкодженню. Виникає при первинному контакті слідоутворюючого об'єкта з наступним впровадженням його в слідоприймаючий об'єкт. При певних умовах здатне адекватно відображати властивості клинка знаряддя, що спричинило пошкодження.

**ОСНОВНОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ФАЛАНГ ПАЛЬЦІВ ПАПІЛЯРНІ УЗОРИ** – див. Папілярні узорі основної та середньої фаланг пальця.

**ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК У РУКАВИЧКАХ** – дослідження, що дозволяє отримати лише саме загальне уявлення про руки людини, що носила рукавички. Ідентифікація рукавичок проводиться з використанням ознак і методів експертизи слідів одягу. До загальних ознак рукавичок відносяться ознаки, що вказують на конструктивні особливості (фасон) та матеріал (артикул тканини чи шкіри), з якого вони виготовлені, спосіб виготовлення (базова технологія), до окремих – ознаки природного рельєфу поверхні рукавичок (морфологічні ознаки), ознаки, що утворилися в процесі їх виготовлення (технологічні ознаки), носіння та ремонту. У випадках, виявлення на місці події покинутих або загублених рукавичок, можуть бути проведені дослідження з метою ідентифікації людини, що носила рукавички. Для цього використовують такі ознаки: наявність, форма, розміри і місце розташування згинальних (флексорних) складок на корпусі і пальцях рукавичок; деформація пальців, особливо характерна для рукавичок осіб, кисті рук яких мають каліцтва або ампутації пальців, і розташування зон зношеності. Зазначені ознаки можуть бути проаналізовані, якщо для порівняння представлені рукавички, вилучені у особи, яку перевіряють. Для ідентифікації можна використовувати і сліди папілярних узорів, які іноді виявляються на внутрішніх поверхнях рукавичок.

**ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ** – в трасології необхідність при оцінці даних, що свідчать про наявність збігів або відмінностей, враховувати можливі спотворення. Вони охоплюють зазвичай тільки частину ознак і характеризуються змінною або постійною величиною. При дослідженнях слідів рук точні вимірювання через велику залежність кількісних характеристик від випадкового спотворення не проводяться. Оцінка робиться на око. Є великі потенційні

можливості застосування математичних методів для оцінки ідентифікаційної значимості ознак. Показники частоти появи ознак дозволяють судити про їх порівняльну ідентифікаційну значущість. Не меншу роль відіграють чіткість їх відображення в сліді, ступінь спотворення, повнота збігів і стійкість (незмінюваність). Оцінка має в певній мірі суб'єктивний характер: її результати залежать від досвіду і знань експерта. Однак вона заснована на об'єктивних результатах дослідження, наукових даних, у тому числі кількісних показниках частоти появи ознак, стійкості і змінності ознак у часі, особливості відображення їх у сліді та інших даних, що становлять наукові основи ідентифікації людини.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯННЯ ПОРОСКОПІЧНИХ І ЕДЖЕСКОПІЧНИХ ОЗНАК.** Порівнюючи пори і нерівності на краях папілярних ліній, необхідно враховувати, що відображаються вони, як правило, зі спотвореннями. Форма і розміри залежать від умов слідоутворення, тому їх збіг спостерігається рідко. Частіше вдається тільки встановити наявність пір, виступів і западин, проаналізувати їх розташування щодо поздовжньої осі папілярної лінії і деталей узору. Пороскопічні і еджескопічні дослідження проводять після встановлення збігів деталей. Починати порівняльне дослідження з розгляду дрібних особливостей не можна, оскільки зовні вони подібні, і знайти серед сотень і тисяч пір, виступів і западин на експериментальних відбитках кілька особливостей, які утворилися в сліді, практично неможливо. Пороскопія і еджескопія потребують мікроскопічних досліджень. Збільшений в 16-18 разів фотознімок сліду послідовно порівнюється з усіма ділянками узорів експериментальних відбитків, які розглядаються під мікроскопом.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕТАЛЕЙ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ.** Для констатації збігу окремих ознак шляхом порівняння деталей будови узорів недостатньо лише наявності однотипних деталей в узорах. Для цього потрібно встановити збіг їх місця розташування в площині узору, розташування щодо центру і дельт, взаємного розташування деталей, числа папілярних ліній між ними. Потім у кожній деталі аналізуються окремі ознаки.



**ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОЗНАК РУБЦІВ** – необхідність враховувати час утворення рубців на руках: з'явилися вони до утворення слідів і до виготовлення зразків чи після. Сліди порівнюють зі збереженими ділянками папілярних узорів, враховуючи відмінності в будові ліній на пошкоджених рубцями ділянках шкіри.

У рубцях, що з'явилися до утворення слідів і до виготовлення зразків, можна виділити і використовувати ряд окремих ознак, збіг яких має важливе значення. Однак потрібно враховувати, що відображення форми рубців залежить від властивостей і кількості речовини сліду. Крім того, рубцева тканина в момент слідового контакту не здатна облягати виступи і заповнювати поглиблення сприймаючої поверхні, тому ознаки рубців добре відображаються тільки на гладких поверхнях.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ДОЛОНЬ**. При порівняльному дослідженні слідів долонь потрібно використовувати відбитки флексорних і білих ліній. Найбільш зручними є сліди, в яких відобразилися тенарні ділянки долоні. Форма та напрямок потоків папілярних ліній дозволяють швидко знайти відповідну ділянку долоні для порівняння, якщо навіть у слідах відобразилися обривки узорів. При порівнянні слідів, у яких відобразилися узори з гіпотенарного піднесення, що не має такої характерної будови, пошуки збігаються, ознаки рекомендується починати з найбільш чітких ділянок сліду. Для визначення місця розташування деталей у порівнюваних узорах використовуються контури сліду долоні та загальний напрямок потоків ліній – див. **Папілярні узори долонь**.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТОНКИХ І БІЛИХ ЛІНІЙ**. Якщо тонкі лінії видно в сліді та на експериментальних відбитках, збіг їх розмірів, форми і розташування використовується для висновку про тотожність. У разі відображення в сліді тонких ліній, відсутніх у зразках, необхідно витребувати відбитки, відтиснуті зі значним зусиллям. Іноді тонкі лінії не відображаються в сліді, але добре видно на відбитках-зразках. Така відмінність не є істотною і може бути віднесена за рахунок слабого тиску руки в момент слідоутворення. Подібним же чином встановлюють збіги або відмінності білих ліній. Частина білих ліній на відміну від усіх тонких не постійна. Відсутність їх в одному з порівнюваних відбитків може пояснюватися появою або зникненням за час, що

минув від моменту утворення сліду до виготовлення експериментальних відбитків.

Недостатня стійкість білих ліній знижує ідентифікаційне значення збігів і виключає можливість використання їх відмінностей для заперечення тотожності – див. **Білі лінії (лінії Бокаріуса)**.

**ОСТРІВОК** – див. **Точка (острівець)**.

**ОТОТОЖНЕННЯ (ІДЕНТИФІКАЦІЯ) ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – див. **Визначення моделі і ототожнення транспортного засобу за відділеними деталями і частинами**.

**ОЦІНКА ОЗНАК** – в ідентифікації діяльність експерта щодо встановлення значущості кожної співпадаючої чи розбіжної ознаки і сукупності таких ознак для вирішення питання про тотожність. Ідентифікаційна значимість ознак залежить від частоти їх появи, стійкості у часі, чіткості та повноти відображення в слідах, ступеня і характеру спотворення в момент слідоутворення і після утворення слідів. Точність оцінки залежить від наявності статистичних даних про частоту появи ознак, їх варіабельності й викривлення, знань і досвіду експерта.

**ОЦІНОЧНА СТАДІЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – стадія підсумовування всіх результатів дослідження, оцінки ідентифікаційної (діагностичної) значущості співпадаючих і розбіжних ознак, формулювання висновків. В оцінці результатів дослідження велике значення мають методи логічного та абстрактного мислення, евристичної діяльності експертів. Обґрунтованість і належне оформлення висновку експертизи залежать від правильного використання методу опису.

**ОЧКО (КІЛЬЦЕ)** – деталь папілярного узору, що утворюється при діленні папілярної лінії на дві лінії, які, описавши короткі (не більше 3 мм) дуги, зливаються в одну.

## **П**

**ПАЛЬЦЯ ДОВЖИНА І ШИРИНА** – див. **Довжина і ширина пальця**.

**ПАЛЬЦЯ, ЯКИЙ ЗАЛИШИВ СЛІД, ВСТАНОВЛЕННЯ** – див. **Встановлення пальця, який залишив слід**.

**ПАНЧІШНО-ШКАРПЕТКОВІ ВИРОБИ** – див. Загальні ознаки панчішно-шкарпеткових виробів, Окремі ознаки панчішно-шкарпеткових виробів.

**ПАНЧІШНО-ШКАРПЕТКОВОГО ВИРОБУ ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ** – див. Загальні ознаки панчішно-шкарпеткових виробів.

**ПАНЧОХИ (ШКАРПЕТКИ).** У слідах ніг, на які надіті П. (ш.), відображаються ознаки стоп і одночасно ознаки цих виробів – див. Поверхневий (площинний) слід ноги.

**ПАПЛЯРНІ УЗОРИ** – малюнки, утворені потоками папілярних ліній, які піддаються класифікації.

**ПАПЛЯРНИЙ УЗОР ДОЛОНІ** – рельєф поверхні долоні, утворений папілярними лініями. На поверхнях долонь виділяють п'ять ділянок узорів: гіпотенарний і чотири тенарних. На всіх ділянках потоки ліній утворюють узори в цілому такого ж типу, як і на нігтьових фалангах пальців. Петлеві узори найчастіше зустрічаються в зонах тенар IV і тенар III, зовсім рідко на тенар II, завиткові узори – на тенар III і гіпотенарі, рідко на тенарі II. Гіпотенарна зона багатша за інші складними круговими узорами: зустрічаються складні петлеві та петлезавиткові узори, які не спостерігається в інших зонах. У зоні тенар I число петлевих і кругових узорів трохи менше, ніж на гіпотенарі, але більше, ніж на тенарі II – див. Папілярні узори.

**ПАПЛЯРНИЙ УЗОР ОСНОВНОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ФАЛАНГИ ПАЛЬЦІВ** – узори, що складаються з одного потоку ліній, загальний напрямок якого відповідає потокам базисних зон нігтьових фаланг цих пальців. На вказівному пальці і основній фаланзі великого пальця потоки ліній слідує переважно в радіальному напрямку (на відбитках пальців правих рук вліво вниз, лівих рук – вправо вниз, на мізинці – в ульнарному. На середньому і безіменному пальцях лінії або розташовуються паралельно міжфаланговій складці (спостерігається на верхніх ділянках середніх фаланг), або їх потоки слідує в приблизно рівному співвідношенні у радіальному і ульнарному напрямках. У 20% випадків на зазначених фалангах лінії утворюють узори у вигляді початкових і розвинених дуг. Вершини дуг початкового типу іноді загострені і скошені, що не спостерігається в подібного типу узорах на нігтьових фалангах пальців. Дуги на основних

фалангах в 70% випадків звернені вершинами у бік середніх фаланг. На середніх фалангах зустрічаються в рівній кількості дуги, вигнуті в сторону нігтьової і основної фаланг – **див. Папілярні узори.**

**ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ (ОКРЕМІ)** – див. **Ідентифікаційні ознаки папілярних узорів (окремі).**

**ПАПІЛЯРОСКОП** – пристрій, що полегшує вивчення і порівняльне дослідження слідів папілярних узорів. У П. поміщають виготовлений у натуральну величину слід папілярного узору і експериментальний відбиток. Освітлювачі і оптична система П. дозволяють представити на його екрані порівнювані об'єкти в збільшеному вигляді.

**ПАПІЛЯРОСКОПІЧНА ЛУПА** – оптичний пристрій для вивчення та порівняльного дослідження слідів папілярних узорів. Від дактилоскопічної лупи відрізняється тим, що в її штатив вмонтовані дві лінзи. Є також спеціальні сітки і пристосування для переміщення та фіксації в потрібному положенні фотознімку сліду, які полегшують локалізацію і порівняння деталей, а при вивченні перекручених слідів дозволяють визначати напрям зміщення шкіри в момент слідоутворення.

**ПАРТІЯ** – обмежена множина виробів (не завжди одного найменування), серед яких знаходиться розшукуваний об'єкт, відвантажена підприємством за одним документом (товаротранспортній накладній, наряду, замовленню тощо).

**ПАРИ ЙОДУ** – один із найбільш поширених та ефективних реактивів для прояву невидимих потожирових слідів. Дозволяють проявляти сліди майже на всіх об'єктах, що зустрічаються в експертній практиці. Проявлення ґрунтується на абсорбції речовиною сліду часток йоду, що знаходяться в пароподібному стані. Для сублімації П. й. використовуються трубки і спеціальні камери, в які поміщають об'єкт зі слідами – див. **Невидимий (латентний) слід.**

**ПАСМО** – кілька ниток, волокон або дротів, переплетених між собою.

**ПАТРОН ЗАМКА** – нерухома деталь циліндрового замка, в якому поміщається рухомий циліндр.

**ПЕРЕДНІЙ КРАЙ (ЗРІЗ)** каблука взуття – край каблука, звернений до підметки. Різниться за формою контуру (прямий, увігнутий, фігурний, опуклий).

**ПЕРЕЇЗД** – пересування (перекочування) коліс транспортного засобу через перешкоду (переїзд пішохода, велосипеда, обмежувальних елементів дороги тощо).

**ПЕРЕКИДАННЯ** – зміна положення транспортного засобу щодо опорної поверхні (колеса, гусениці тощо).

**ПЕРЕПЛОМБУВАННЯ** – несанкціоноване знімання та повторне навішування пломби на підконтрольний об'єкт – див. **Ознаки порушення пломби.**

**ПЕРЕРИВАННЯ ЛІНІЇ** – деталь папілярного узору. Утворюється, коли папілярна лінія обривається і, не змінюючи свого напрямку, відновлюється через декілька (не більше трьох) міліметрів.

**ПЕРЕСУВНА ТРАСОЛОГІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ** – мобільний комплекс технічних засобів для виявлення, фіксації, вилучення та попереднього дослідження слідів трасологічного походження на місці події. П. т. л. як правило обладнується на шасі мікроавтобуса, який має автономне джерело електропостачання для живлення програмно-апаратного обладнання та засобів освітлення.

**ПЕРИФЕРІЙНИЙ СПОСІБ ФОРМУВАННЯ СЛІДІВ** – спосіб формування слідів, при якому слідоутворюючий (який утворює) об'єкт безпосередньо не вносить змін до сприймаючого об'єкта, а захищає частину його поверхні від змін, які виникають під дією іншого об'єкта – див. **Слідосприймаючий (що сприймає) об'єкт.**

**ПІДВИД ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – різновид експертизи, що відрізняється своєрідною групою завдань, характерною для предмета даного виду. Кожен із чотирьох видів трасологічної експертизи підрозділяється на підвиди залежно від особливостей слідоутворюючих об'єктів і методів, які потрібні для виявлення, фіксації і дослідження їх слідів. П. т. е.: гомоскопічні – експертизи слідів рук, ніг, зубів та інших ділянок тіла людини; механоскопічні – експертизи слідів знарядь і механізмів, замикаючих і запобіжних пристроїв; транспортні – експертизи

слідів безрейкового і рейкового транспорту; субстанціональні – експертизи із встановлення цілого за його частинами. Також розрізняють два підвиди експертиз слідів тварин: експертизи слідів зубів і слідів ніг (лап) – див. **Види трасологічних експертиз.**

**ПІДГОТОВЧА СТАДІЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – стадія дослідження, на якій експерт знайомиться з підставами проведення експертизи, іншими представленими матеріалами справи, оглядає речові докази і зразки, визначає порядок та обсяг дослідження, вибирає і готує необхідні технічні засоби, намічає загальні експертні версії, що підлягають перевірці в процесі проведення експертизи. На цій стадії використовуються в основному методи спостереження та побудови експертних версій.

**ПІДРОБЛЕНИЙ КЛЮЧ** – ключ, який не входить у комплект певного замка, а виготовлений для відмикання в злочинних цілях.

**ПІДМЕТКИ ВЗУТТЯ ЗАДНІЙ КРАЙ** – див. **Задній край підметки взуття.**

**ПІДБРАНИЙ КЛЮЧ** – ключ, призначений для відмикання конкретного замка, але використаний для відмикання іншого замка.

**ПІДОШОВНА ОБЛАСТЬ СТОПИ ЛЮДИНИ** – опорна поверхня ноги людини, в якій виділяють чотири частини: пальцеву, плюсову, звід, п'яту. У підошовній області та її частинах розрізняють внутрішній зовнішній, передній і задній край, а також передпальцеву лінію, що відокремлює плюсову

**ПІДОШВИ СТОПИ ЗАГАЛЬНІ ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ** – див. **Загальні ідентифікаційні ознаки підошви стопи.**

**ПЛАСТИНКОВИЙ ЗУБНИЙ ПРОТЕЗ** – вид об'ємного протеза, що спирається на альвеолярні відростки, тіло щелеп і небо. Ставиться у випадку, коли немає умов для накладення містковидних протезів (повна відсутність або невдале розташування зубів, що залишилися). Штучні зуби протеза зміцнюються кламерами. У слідах відображається тільки частина штучних зубів – ріжуча і жувальна поверхні і вдавнені борозенки від кламерів – див. **Зубний протез, Кламер, Містковидний зубний протез.**

**ПЛАСТИНЧАТА ПЛОМБА** – пломба з жерсті або алюмінію. Тіло пломби складається з двох круглих пластинок, з'єднаних між собою перемичкою, яка перед пломбуванням згинається; між пластинками пропускається линва. При здавлюванні пломби пломбіром краї пластинок завальцьовуються, забезпечуючи нерухомість линви всередині пломби.

**ПЛІВКА ДАКТИЛОСКОПІЧНА** – див. Дактилоскопична плівка.

**ПЛОМБ ІДЕНТИФІКАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ** – див. Ідентифікаційне дослідження пломб.

**ПЛОМБА** – одноразовий сигнально-контрольний запобіжно-охоронний пристрій (знак), навішування якого на певні конструктивні елементи підконтрольних об'єктів (наприклад, приміщення і сховища, склади з матеріальними цінностями, магазини, залізничні вагони і контейнери, автофургони, тара та упаковка деяких товарів, різні прилади і агрегати) забезпечує контроль за їх збереженням шляхом унеможливлення непомітності його несанкціонованого знімання, без порушення цілісності самої пломби або пломбувального елемента. Розрізняють металеві, поліетиленові, комбіновані, пластинчасті пломби. Наявність і цілісність пломби, збереження линви, на якій вона підвішена, свідчить про недоторканність опломбованого об'єкта – див. **Діагностичне дослідження замків і пломб, Експериментальний зразок пломби, Експертиза пломб, Завдання експертизи слідів знарядь, інструментів, замків і пломб, Ідентифікаційне дослідження пломб, Камора пломби, Методика експертизи знарядь, інструментів, замків і пломб, Ознаки порушення пломби, Пристрій пломби, Розтин пломби, Способи пошкодження пломб.**

**ПЛОМБА-НАКЛЕЙКА** – контрольний пристрій, виконаний конструктивно як самоклеюча полімерна наклейка-ярлик на фольговій основі із спеціальним захисним термощаром. На лицьову сторону П. н. нанесено завуальований друкований контрольний текст, наприклад, «РОЗКРИТО OPENED» та шестизначний ідентифікаційний номер пломби. Контрольний текст проявляється у разі порушення захисного шару пломби чи у результаті термічної дії при несанкціонованому відкритті.

Різновидом П. н. є гарантійний стікер, яким пломбується різна офісна і побутова техніка, комплектуючі тощо. Конструктивно

гарантійний стікер виконаний як наклейка віддрукована на спеціальному самоклеючому папері (Foamtac або Safety) і має властивість легкого руйнування при спробі відклеювання. Наклеюється на ділянки можливого доступу. При спробі відклеювання відбувається часткове руйнування наклейки, що робить повторне наклеювання неможливим. На деякі П. н. наноситься псевдоголограма, яка подібна звичайним голограмам, але виготовляється за спрощеною технологією і меншим тиражем.

**ПЛОМБА РОТОРНОГО ТИПУ** – див. **Роторний механізм замикавання** (механізм натягіння) – деталь пломби, за допомогою якої здійснюється фіксація пломбувального елементу всередині корпусу пломби.

**ПЛОМБА СВИНЦЕВА (ЗАЛІЗНИЧНА)** – див. **Пломба**.

**ПЛОМБА ЯКІРНОГО ТИПУ** – контрольно-охоронний пристрій, який конструктивно виконаний з корпусу та якірного механізму замикавання. Деталі пломби виготовлені з полімеру стійкого до розповсюджених у побуті агресивних речовин. П. я. т. відноситься до пристроїв з високими охоронними властивостями завдяки надійній системі механізму замикавання, яка не дозволяє звільнити пломбувальну лінву без суттєвих пошкоджень деталей пломби – див. **Якірний механізм замикавання**.

**ПЛОМБИ-ВІДТИСКИ** – це контрольні відтиски, утворені пломбіром на пластиліні або спеціальній мастиці для опечатування складів, приміщень, сейфів, пеналів для ключів тощо. При розкритті опечатаного об'єкта відтиски, нанесені пломбіром на пластилін або мастику, порушуються. Як контейнер для пластиліну або мастики найчастіше використовується спеціальні чашки або заглиблення для кріпильних гвинтів у корпусах приладів. Пломбіри як правило виготовляються з латуні або сплавів алюмінію.

**ПЛОМБИ КАМОРА** – див. **Камора пломби**.

**ПЛОМБІР (ПЛОМБУВАЛЬНІ ЛЕЩАТА)** – пристосування для стиснення пломби (опломбування), що складається з системи важелів. Довгі важелі відіграють роль рукояток, на коротких кріпляться матриці з вигравіруваним дзеркальним зображенням буквених та інших знаків і позначень.



**ПЛОМБІРУ МАТРИЦЯ (ПЛАШКА) – див. МАТРИЦЯ (ПЛАШКА) ПЛОМБІРУ.**

**ПЛОМБУВАННЯ** – процес навішування пломб, що складається з наступних стадій: навішування линви на об'єкт, що охороняється, просмикування її через входні отвори пломби, зав'язування вузла, втягування вузла в камору (у разі її наявності), затискання пломби в пломбірі і перевірка міцності опломбування – див. **Камора пломби, Линва для опломбування, Способи просмикування дроту в пломбу.**

**ПЛОЩИННЕ ВІДОБРАЖЕННЯ** – відображення, при якому в сліді фіксуються тільки зовнішні виступаючі площини об'єкта або деталей його рельєфу. П. в. неадекватне, бо тривимірні об'єкти і деталі рельєфу виявляться перетвореними на плоскі, двомірні. Спостерігається завжди в поверхневих і впроваджених слідах, іноді у неглибоко вдавлених слідах. Перетворення об'ємних деталей слідоутворюючих об'єктів рельєфу в плоскі фігури сліду обмежує можливість трасологічної ідентифікації.

**ПЛОЩИНА БАЗИСНА** – див. **Базисна площину.**

**ПНЕВМАТИЧНА ШИНА** – гумова або гумотканева оболонка, що надівається на обід колеса автомобіля. Забезпечує зчеплення коліс з дорогою і пом'якшує удари і поштовхи при наїзді коліс на дрібні нерівності. Розрізняють камерні та безкамерні шини – див. **Види малюнків бігової доріжки протектора шини, Довжина сліду шини (при одному оберті колеса), Розбортовка шини під час руху, Слід шини.**

**ПНЕВМАТИЧНИЙ ВИБУХ** – миттєве падіння тиску в шині внаслідок її розриву зсередини через недостатню міцність. Причини П. в. ще достатньо не вивчені.

**ПОБУТОВЕ ВЗУТТЯ** – взуття для повсякденного носіння – див. **Спеціальне взуття.**

**ПОВЕРХНЕВЕ ПОШКОДЖЕННЯ ТКАНИНИ ОДЯГУ** – пошкодження тканини, що не проходить через всю її товщу. Характеризується частковим порушенням цілісності волокон ниток основи і качка.

**ПОВЕРХНЕВИЙ (ПЛОЩИННИЙ) СЛІД НОГИ** – слід, що має два виміри: довжину і ширину. Третій вимір (глибина сліду) практично відсутній. Можуть бути слідами нашарування і

відшарування – див. **Сліди нашарування підошов взуття і ніг, Сліди відшарування підошов взуття і ніг.**

**ПОВЕРХНЕВИЙ СЛІД** – слід, формування якого відбувається в процесі взаємодії зовнішніх поверхонь, що не приводить до незворотних змін форми і внутрішньої структури сприймаючого об'єкта. При утворенні такого сліду змінюються колір і структура поверхні сприймаючого об'єкта через нашарування або відшарування речовини сліду.

**ПОВЕРХНЯ КОНТАКТНА** – див. **Контактна поверхня.**

**ПОВЕРХНЯ РУЙНУВАННЯ** – поверхня, що утворилась в результаті фізичного руйнування виробу. Поверхня розлому має характерні ознаки – численні нерівності, дрібні тріщини, раковини тощо на відміну від рівної поверхні, що утворюється при механічному розділенні шляхом різання, розрубання, свердління з використанням спеціалізованого інструменту тощо – див. **Поверхня розділення.**

**ПОВЕРХНЯ ТЕХНОЛОГІЧНА** – поверхня виробу, що утворилась у процесі виробництва. Її морфологічні ознаки відображають, зазвичай, спосіб виробництва матеріалу та виробів із нього з використанням спеціальної формоутворюючої оснастки (прес-форм, штампів, плашок тощо) – див. **Морфологічні ознаки.**

**ПОВНИЙ СЛІД НИЗУ ВЗУТТЯ (НОГИ)** – слід, в якому відобразилася вся підошова частина взуття (стопи) – див. **Підошова область стопи людини.**

**ПОГЛИБЛЕННЯ** – див. **Виступи (опуклості) і поглиблення (угнутості).**

**ПОДІЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНА** – див. **Дорожньо-транспортна пригода.**

**ПОДІЇ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ МІСЦЕ** – див. **Місце дорожньо-транспортної пригоди.**

**ПОДРЯПИНА** – поверхнєве неглибоке ушкодження, довжина якого більше його ширини. Типовий слід, що виникає на транспортних засобах при зіткненні і наїзді на перешкоду.

**ПОЗДОВЖНІ ТА ПОПЕРЕЧНІ ЗАПОБІЖНИКИ ПРУЖИННИХ І СУВАЛЬДНИХ ЗАМКІВ** – запобіжники у вигляді невеликих стрижнів або штифтів, розташованих поперек

короба (поперечні запобіжники) або у вигляді пластинок, розташованих уздовж короба (поздовжні запобіжники) – див. **Пружинний замок, Сувальдний замок.**

**ПОЗИТИВНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ** – відображення, що спостерігається в поверхневих і слідах впровадження, коли речовина сліду нашаровується на сприймаючу поверхню з виступаючих ділянок рельєфу. За відсутності спотворень таке відображення вважається адекватним.

**ПОЗНАЧЕННЯ КОНТРОЛЬНІ** – див. **Контрольні позначення.**

**ПОКРИШКА** – складова частина шини. Включає такі основні елементи: каркас покришки, брекер, протектор, боковини, борт покришки – див. **Боковина.**

**ПОКРИШКИ БОРТ** – див. **Борт покришки.**

**ПОЛІЕТИЛЕНОВА ПЛОМБА** – плomba з поліетилену. Виділяють наступні конструкції: 1) пломби, усередині яких наявні камора і металева скоба (діаметр пломби 16,5 мм, висота 7 мм, пломбування проводиться звичайним способом); 2) пломби з пелюсткою. Застосовуються для пломбування вагонів. Усередині П. п. є глуха камора і металеве армування у вигляді скоби. Разом з пломбою відливається пелюстка з пазами на кінці. Пломбування вагонів проводиться в наступному порядку: пелюстка з боку стіни вагона протягується у вушко дверної стійки і накладки та згинається таким чином, щоб її головка щільно увійшла в камору пломби до упору, після чого плomba стискається звичайним пломбіром.

**ПОПЕРЕДНЄ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ НІГ** – стадія експертного дослідження, на якій відбувається ознайомлення експерта з представленими для дослідження матеріалами справи, речовими доказами і зразками; визначається їх достатність для відповіді на поставлені перед експертом питання. У разі необхідності запрошують додаткові відомості (чи носилося взуття, яким ймовірно, залишені сліди після вчинення злочину і який період часу). Попереднє дослідження закінчується фотографуванням загального вигляду об'єктів, які поступили на дослідження.

**ПОРА** – деталь папілярних узорів у вигляді білих крапок, розміром 250 ° мкм. Являє собою вивідний отвір потових залоз на папілярних лініях.

**ПОРІВНЯЛЬНА СТАДІЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – стадія дослідження, на якій проводиться виявлення збігів або відмінностей ознак, що відобразилися в слідах, аналіз властивостей об'єктів, відхилень від норм тощо. Виділені і вивчені на аналітичній стадії сліди і відображені в них ознаки порівнюються з експериментальними зразками і об'єктами, що перевіряються. У необхідних випадках досліджувані об'єкти порівнюються на відповідність їх технічним нормам і Державним стандартам.

Широко використовуються такі окремі методи, як зіставлення оціночних даних, отриманих у процесі роздільного дослідження слідів, і безпосереднє суміщення або накладення фотографічних або оптичних зображень слідів. Із загальнонаукових методів знаходять застосування такі, як спостереження, експертний експеримент, вимірювання, опис, фотографування та ін. Використовуються порівняльні мікроскопи, оптичні компаратори, порівняльні папіляроскопічні лупи та інші прилади, що полегшують зіставлення порівнюваних об'єктів. У разі проведення автоматизованих експертних досліджень із використанням програм пошуку та виділення ознак порівняння здійснюється шляхом аналізу графічних моделей-образів (електронних шаблонів), створених засобами комп'ютерної графіки. Критерії оцінки, порівнюваних ознак, закладені в алгоритми, визначаються відповідними окремими методиками дослідження об'єктів трасологічного походження – див. **Автоматизація трасологічних досліджень, Автоматизоване робоче місце (АРМ) експерта-трасолога, Безпосереднє порівняння, Порівняння оціночних даних (опосередковане порівняння).**

**ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ** – стадія експертного дослідження, на якій проводиться зіставлення виявлених загальних і окремих ідентифікаційних ознак порівнюваних об'єктів з метою встановлення їх збігу або розбіжності. Збіг сукупності загальних і окремих ознак порівнюваних об'єктів дозволяє прийти до висновку про тотожність, розбіжність – про його відсутність. П. д. здійснюється шляхом зіставлення, суміщення і накладення.

**ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК І ЗРАЗКІВ** – зіставлення оціночних даних про ознаки, що відобразилися в порівнюваних відбитках. Такі дані одержують у результаті роздільної оцінки їх візуально. При порівняльному дослідженні використовується спеціальна папіляроскопічна лупа і дактилоскопічний компаратор-папіляроскоп, на екрані якого можна спостерігати порівнювані відбитки у збільшеному вигляді. Для порівняння дрібних деталей використовуються порівняльні мікроскопи. Порівняльне дослідження починається з порівняння форми і розмірів долонь і пальців (при їх повному відображенні в сліді), загальної будови узорів, числа ліній між центром і дельтами, форми та напрямку потоків ліній. Істотні відмінності загальних ознак дозволяють заперечувати тотожність і без дослідження окремих. Установивши збіги загальних ознак, переходять до порівняння окремих. В якості ознак, що дозволяють встановити тотожність, використовуються (за винятком украй рідкісних випадків) ознаки будови папілярних ліній, наприклад, їх початок та закінчення, розгалуження і злиття та ін. У разі проведення автоматизованих дактилоскопічних досліджень порівняння проводиться шляхом програмного аналізу електронних образів відбитків (“кістяків” папілярних узорів). Робота ідентифікаційного алгоритму ґрунтується на розрахунку координат деталей папілярного узору та їх відстаней від інтегральних (базових) точок – центру та дельт і суміжних папілярних ліній (як правило, не більше двох). Збіг відбитків оцінюється за їх інтегральним коефіцієнтом – зваженою сумою відстаней від конкретної деталі узору до базових точок і суміжних ліній – див. **Автоматизація дактилоскопічних досліджень, Автоматизована дактилоскопічна ідентифікаційна система (АДІС), Автоматизоване робоче місце (АРМ) експерта-дактилоскопіста, Порівняльна стадія експертного дослідження, Порівняльне дослідження.**

**ПОРІВНЯННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЄ** – див. **Безпосереднє порівняння.**

**ПОРІВНЯННЯ ОЦІНОЧНИХ ДАНИХ (ОПОСЕРЕДКОВАНЕ ПОРІВНЯННЯ)** – прийоми порівняльного дослідження, за допомогою яких порівнюються не безпосередньо досліджувані об’єкти, а дані про ознаки, отримані в процесі роздільного дослідження двох слідів або сліду і експериментального зразка. Таким чином, порівнюються знакові

математичні моделі або дані, отримані в результаті візуальної оцінки сліду та зразка.

**ПОРІВНЯННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ НІГ** – порівняння досліджуваних об’єктів безпосередньо або за фотознімками. Співпадаючі ознаки на фотографіях позначаються однойменними цифрами або буквами.

**ПОРОСКОПІЧНИХ І ЕДЖЕСКОПІЧНИХ ОЗНАК ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯННЯ** – див. **Особливості порівняння пороскопічних і еджескопічних ознак.**

**ПОРОСКОПІЯ** – розділ експертизи слідів папілярних узорів, що вивчає можливості використання відбитків вивідних отворів потових залоз на папілярних лініях з метою ідентифікації.

**ПОРОШКИ ДАКТИЛОСКОПІЧНІ** – див. **Дактилоскопичні порошки.**

**ПОРУШЕННЯ ПЛОМБИ ОЗНАКИ** – див. **Ознаки порушення пломби.**

**ПОСАДКОВИЙ ДІАМЕТР** – розмірна характеристика шини, яка визначає можливість її експлуатації на транспортних засобах тих чи інших типів і моделей.

**ПОСТІЙНИЙ ВРІЗНИЙ ЗАМОК** – замок, короб якого міститься в спеціально вирізаному для нього гнізді – див. **Постійний замок.**

**ПОСТІЙНИЙ ЗАМОК** – замок, який при відмикання не відділяється від об’єкта – див. **Постійний врізаний замок, Постійний прирізний замок.**

**ПОСТІЙНИЙ ПРИРІЗНИЙ ЗАМОК** – замок, прикріплений до поверхні об’єкта (ящик столу, двері тощо) – див. **Постійний замок.**

**ПОХИЛИЙ КУТ** – див. **Кут нахилу.**

**ПОЧАТКИ І КІНЦІ ЛІНІЙ** – деталі папілярних узорів, що представляють собою завершення (обрив) лінії.

**ПОШКОДЖЕННЯ, УТВОРЕНЕ В РЕЗУЛЬТАТІ ДІЙ ТВЕРДИХ ТУПИХ ЗНАРЯДЬ** – пошкодження, заподіяне при щільному контакті частинами рухомого транспорту, а також різного роду знаряддями: молотком, ломом, палицею, каменем,

цеглиною тощо. Ступінь вираженості пошкодження залежить від маси, площі, сили і місця докладання діючого знаряддя, а також від здатності тканини, що пошкоджується (слідосприймаючого об'єкта) до збереження деформації, отриманої в результаті контакту зі знаряддям (слідоутворюючим об'єктом). У місці контакту спостерігається сплюснена і ущільнена ділянка тканини, площа якої приблизно дорівнює площі контактної поверхні слідоутворюючого знаряддя, іноді зустрічаються поверхневі ушкодження ниток, а у випадках дії знаряддя з невеликою площею контактуючої поверхні (ребро цегли, гострий камінь, палиця) можуть спостерігатися наскрізні розриви тканини одягу. Якщо слідосприймаюча поверхня здатна до збереження залишкової деформації, то в місці контакту відтворюються контури слідоутворюючого знаряддя – див. **Контактна поверхня, Слідосприймаючий (сприймає) об'єкт, Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт.**

**ПОШКОДЖЕННЯ, УТВОРЕНІ В РЕЗУЛЬТАТІ РОЗРИВУ** – пошкодження, заподіяні знаряддями і предметами, механічна сила яких діє на розтяг, тертя, крутіння, а також поєднання цих чинників. Може супроводжуватися повним вириванням частини тканини. Має прямолінійну форму, а у разі виривання тканини може бути будь-якої форми. Краї ушкодження рівні, вільні кінці ниток іноді спрямовані убік дії механічної сили, кінці разволокнені, потоншені, мають віялоподібний вид, волокна в нитках розділені на різних рівнях; по краях пошкодження тканина може бути розтягнута і розріджена – див. **Розрив.**

**ПОШКОДЖЕННЯ ПЛОМБ СПОСОБИ** – див. **Способи пошкодження plomb.**

**ПРАВИЛЬНА (ПОВИВНА) СКРУТКА** – положення подальшого виття линви (дроту) для навішування plombи, протилежне попередньому.

**ПРАЦЕЗДАТНИЙ ЗАМОК** – замок, у якого технічно забезпечена спроможність виконувати охоронні функції, передбачені технічними умовами на його конструкцію. У П. з. всі деталі механізму взаємодіють у правильній послідовності і відсутні затримки, пов'язані з відсутністю змащення чи потраплянням у нього сторонніх предметів. Наприклад, блокування робочих штифтів циліндрового механізму клеєм при кримінальному відкритті замка чи залишення у замковій шпарині

відламаного стрижня ключа. Працездатність замка встановлюється у ході експертного експерименту шляхом неодноразового відпирання та запирання замка – див. **Справний замок**.

**ПРЕДМЕТ ДЛЯ ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ СТОРОННІЙ** – див. **Сторонній предмет для відмикання замків**.

**ПРЕДМЕТ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ ЗУБІВ** – закономірності морфологічних і функціональних особливостей щелеп і зубів і відображення їх ознак у слідах, а також закономірності діяльності експертів, які досліджують сліди з метою вилучення доказової інформації.

**ПРЕДМЕТ ТЕОРІЇ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – закономірності морфологічної будови поверхонь слідутворюючих об'єктів і відображення їх властивостей у слідах, а також закономірності діяльності експертів, які досліджують сліди з метою вилучення доказової інформації.

**ПРЕДМЕТ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – фактичні дані, що встановлюються за допомогою спеціальних пізнань експерта в галузі трасології шляхом дослідження матеріалів кримінального провадження. Види і підвиди трасологічних експертиз розрізняються об'єктами дослідження і фактичними даними, які можуть бути встановлені шляхом дослідження – див. **Види трасологічної експертизи, Підвид трасологічної експертизи**.

**ПРЕДМЕТ ЕКСПЕРТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – завдання експерту, що передбачає встановлення за допомогою спеціальних пізнань у галузі трасології конкретних фактичних даних, необхідних для розслідування і судового розгляду кримінального провадження.

**ПРЕДМЕТНІ МОДЕЛІ В ДОСЛІДЖЕННІ СЛІДІВ РУК** – зліпки і фотознімки слідів, які відтворюють геометричні характеристики відображених у них ділянок рук, і експериментальні відбитки рук осіб (зразки), які перевіряються – див. **Модель, Предметні (фізичні) моделі**.

**ПРЕДМЕТНІ (ФІЗИЧНІ) МОДЕЛІ** – моделі, які відтворюють геометричні, фізичні та функціональні характеристики об'єкта фізичними засобами: зліпки та копії слідів, фотознімки, всілякі аналоги, подібні за фізичною природою і



функціональними ознаками з натуральними, якщо останні за своєю природою підлягають моделюванню (знаряддя злому, замикаючі пристрої, автомобілі та їх зменшені копії тощо) експериментальні сліди (зразки). До цих моделей також відносять і пристрої, що моделюють рух слідоутворюючого об'єкта (наприклад, прилад «Трасограф») чи дію самого експерта (комп'ютерна програма) – див. **Модель**.

**ПРЕМОЛЯРИ** – малі корінні зуби (по 4 з кожного боку). Жувальна поверхня двогорбкова (язичний і щічний). У слідах відображаються у вигляді вдавленостей прямокутної форми, на дні яких є виступи і западини.

**ПРИДАТНОСТІ СЛІДУ РУКИ ДЛЯ ЙОГО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ** – див. **Визначення придатності сліду руки для ідентифікації**.

**ПРИДАТНОСТІ СЛІДІВ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ КІЛЬКІСНИЙ МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ** – див. **Кількісний метод визначення придатності слідів папілярних узорів для ідентифікації**.

**ПРИЙОМ ЕКСПЕРТНОГО ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – окрема (закінчена) операція, що є частиною методу трасологічної експертизи, у процесі проведення якої досягається проміжний результат при вирішенні одного з окремих завдань (підзавдань) експертного дослідження (прийоми побудови освітлення при фотографуванні слідів, нанесення реактивів для прояву невидимих слідів папілярних узорів тощо).

**ПРИКУС БІПРОГНАТИЧНИЙ** – див. **Біпрогнатичний прикус (біпрогнатія)**.

**ПРИНАЛЕЖНІСТЬ ГРУПОВА У ТРАСОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ** – див. **Групова приналежність в трасологічних дослідженнях**.

**ПРИСТОСУВАННЯ ДЛЯ ЗАМИКАННЯ** – інші, крім замків, пристосування для замикання: самостійні пристосування, призначені тільки для замикання об'єктів зсередини (гачки, засувки, клямки) або для щільного закривання кришки (пружинні засувки); пристосування, які не використовуються самостійно для замикання або утримання об'єкта закритим, а слугують доповненням до навісних замків, так як без них такий замок не

можна закріпити на об'єкті, що охороняється (кільця, петлі, пробой для навісних замків).

**ПРИСТРІЙ ТЕРМОКЛЕЮЧИЙ ДЛЯ КОПІЮВАННЯ СЛІДІВ ЗНАРЯДЬ ЗЛОМУ ТА СЛІДІВ ПАЛЬЦІВ РУК** – електричний прилад для нанесення на рельєфні поверхні рідкого клею шляхом розігрівання спеціальних стержнів діаметром 7-11 мм з синтетичною клеючою сумішшю. Стержень довжиною до 200 мм подається механізмом у місце нанесення клею через спеціальне сопло. Пристрій може використовуватися для копіювання слідів на таких матеріалах, як дерево, пластик, кераміка, картон, тканина тощо. Широковідомі клеючі пістолети компанії “Dremel”, призначені для будівельних ремонтних робіт, дозволяють отримувати високоякісні клейові копії слідів шляхом підбору оптимального режиму плавлення стержня з клеючим полімером у діапазоні температур 105 – 195 °С. При цьому період нагрівання складає 3-5 хв. Сопло пристрою обладнано силіконовим наконечником, який захищає від підтікання.

**ПРИТИСКАННЯ** – придавлювання потерпілого передньою, задньою або бічною частиною транспортного засобу до іншого об'єкта (стіни будівлі, дерева тощо).

**ПРОБІЙ** – наскрізне пошкодження шини розміром більше 10 мм, що утворюється від впровадження в неї стороннього предмета (цвяха, болта, каменю тощо) Від проколу відрізняється розмірами ушкоджень.

**ПРОБОЇНА** – слід, при утворенні якого слідоутворюючий (який утворює) об'єкт внаслідок натискання або удару проникає через товщу слідоприймаючого (сприймає) об'єкта, утворюючи отвір.

**ПРОГЕНІЧНИЙ ПРИКУС (ПРОГЕНІЯ)** – прикус, при якому зуби нижньої щелепи виступають вперед, перекриваючи верхні. Ідентифікаційна значимість вище, ніж при прогнатії, тому, що такий прикус зустрічається порівняно рідко – порівн. **Прогнатичний прикус (прогнатія).**

**ПРОГНАТИЧНИЙ ПРИКУС (ПРОГНАТІЯ)** – прикус, при якому зуби верхньої щелепи виступають вперед, дещо перекриваючи зуби нижньої щелепи. Відображення такого прикусу в слідах є досить поширеною малоінформативною загальною ознакою – порівн. **Прогенічний прикус (прогенія).**

**ПРОГРАМНО-АПАРАТНИЙ КОМПЛЕКС ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ДІЙНОСТІ ПЕРВИННИХ НОМЕРІВ** – комплекс програмних та апаратних засобів для оперативного трасологічного дослідження ідентифікаційних номерів на кузовах та агрегатах автотранспорту з метою встановлення їх дійсності, встановлення первинних номерів у разі пошкодження їх рельєфу, корозії, маскування лакофарбовими покриттями тощо; відновлення первинних номерів у випадку виявлення факту їх зміни; встановлення технології зміни знаків номера. Апаратна частина вітчизняного ПАК «Вій-4» включає наступні функціональні модулі: автономний оперативний блок магнітооптичної візуалізації з проміжного гнучкого магнітного носія; пристрій магнітооптичної і оптичної візуалізації; пристрій електрохімічного травлення; пристрій магнітопорошкової візуалізації; пристрій вихреструмової дефектоскопії; відеозахоплювач. Спеціалізоване програмне забезпечення для обробки перетворених відеозображень інстальовано в портативний комп'ютер на основі ноутбука – див. **Електрохімічний метод виявлення зміни первинних номерів, Магнітооптична візуалізація слідів зміни первинних номерів, Магнітопорошкова візуалізація слідів зміни первинних номерів.**

**ПРОДУКТ** – матеріальний результат праці, якість якого вимірюється безперервною величиною (погонні метри, тонни, літри тощо) або кількістю виробів – див. **Виріб.**

**ПРОКОЛ** – наскрізне пошкодження шини розміром до 10 мм від впровадження в неї тонкого предмета (шматка дроту, цвяха тощо). Від пробою відрізняється розмірами ушкоджень.

**ПРОСМИКУВАННЯ ДРОТУ У ПЛОМБИ СПОСОБИ** – див. **Способи просмикування дроту в пломбу.**

**ПРОТЕЗ ЗУБНИЙ** – див. **Зубний протез.**

**ПРОТЕКТОР** – масивний шар гуми, що покриває бігову частину шини і частково боковину. Захищає каркас покришки від механічних пошкоджень, забезпечений виступами (грунтозачепами). Має різний малюнок залежно від типу і моделі шини – див. **Бігова доріжка.**

**ПРОТЕКТОРА ВІДШАРУВАННЯМ** – див. **Відшарування протектора.**

**ПРУЖИННИЙ ЗАМОК** – замок, ригель якого фіксується в певному положенні під дією на нього пружини – див. **Поздовжні і поперечні запобіжники пружинних і сувальдних замків**.

**ПРЯМИЙ І ЗВОРОТНИЙ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ЗВ'ЯЗОК ОБ'ЄКТІВ** – зв'язок між об'єктом, що ідентифікується і тим, що ідентифікує, який констатується тільки у випадках ідентифікації з матеріально фіксованих відображень зовнішніх властивостей ідентифікованого об'єкта в ідентифікуючому об'єкті (прямий зв'язок) або за відображеннями ідентифікуючого об'єкта в ідентифікованому (зворотній зв'язок).

**ПРЯМИЙ ПРИКУС (ОРТОГЕНІЯ)** – прикус, при якому всі зуби верхньої і нижньої щелепи стикаються жувальними і ріжучими площинами.

**ПУАНСОН** – деталь штампа, що використовується у виробничих механізмах при виготовленні виробів методом штампування або пресування. При штампуванні безпосередньо діє на матеріал, з якого виготовляється виріб. При пресуванні передає тиск на заготовку через прес-шайбу.

**ПУЧКОВА (ШНУРОВА) СКРУТКА** – див. **Шнурова (пучкова) скрутка**.

## ***P***

**«РАК»** – див. **«Гусяча лапа»**.

**РЕЗИНА** – (від лат. *resina* смола), (вулканізатор), еластичний матеріал, утворений в результаті вулканізації каучуку. На практиці отримують з гумової суміші, що містить, окрім каучуку і вулканізуючих агентів, наповнювачі, пластифікатори, стабілізатори, пороутворювачі та інші компоненти. Основна маса резини використовується у виробництві шин (понад. 50%) і резинотехнічних виробів (близько 22%).

**РЕЗУЛЬТАТИВ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ** – див. **Особливості оцінки результатів дослідження**.

**РЕКОНСТРУКЦІЯ ВИРОБІВ МАСОВОГО ВИРОБНИЦТВА** – метод відновлення за окремими деталями первісного вигляду об'єкта.

**РЕКОНСТРУКЦІЯ ОБСТАНОВКИ МІСЦЯ** дорожньо-транспортних пригод – відновлення обстановки місця ДТП або окремих її елементів та обставин події за збереженими слідами, пошкоджень на транспортних засобах, місці події і за даними, зафіксованими в протоколах слідчих дій. Матеріальне реконструювання здійснюється шляхом макетування і натурної реконструкції. Макетування проводиться за допомогою спеціально виготовлених макетів, на яких умовно в масштабі відтворюється дорожня обстановка, натурна реконструкція – за допомогою транспортних засобів, брали участь у події або аналогічних моделей і марок. Уявне реконструювання – логічне моделювання на основі відображень наочних зразків, що виникають у суб'єкта реконструкції в результаті ознайомлення з певними об'єктами ДТП і документами. Реконструкція шляхом комп'ютерного моделювання місця ДТП здійснюється з використанням спеціалізованих експертних програм, які містять електронну бібліотеку зображень елементів дорожньої обстановки та типових транспортних засобів. Моделювання проводиться в автоматизованому режимі за участю експерта з автотехнічних досліджень обставин ДТП.

**РЕЛЬЄФ СЛІДОУТВОРЮЮЧОГО ОБ'ЄКТА** – сукупність нерівностей (виступів і западин) поверхні, відображеної в сліді – див. **Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт**.

**РЕЛЬЄФНИЙ ТЕКСТ МАТРИЦІ ПЛОМБІРУ НА ПЛОМБІ** – об'ємне відображення на пломбі буквених і цифрових знаків. Зміст такого тексту залежить від того, ким проводиться опломбування вантажу: залізницею або вантажовідправником. На залізничних пломбах відтиснуті найменування станції відправлення, дороги, контрольний знак і номер пломбіру, на пломбі вантажовідправника – її найменування, скорочене найменування залізниці і контрольний знак. Якщо опломбування проводиться спільно залізницею і вантажовідправником, на одній стороні пломби повинні бути позначення залізниці, на іншій – вантажовідправника.

**РЕЧОВИНА СЛІДУ** – речовина, що становить слід. Об'ємний слід складається з речовини сприймаючого об'єкта, поверхневий – з речовини об'єкта, що утворює, або з речовин, що випадково потрапили на поверхню одного з об'єктів. Властивості

Р. с. визначають можливість відображення у сліді ознак і його відповідність утворюючому об'єкту.

**РЕЧОВІ ДОКАЗИ** – це матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди (у тому числі й трасологічного походження) або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом. Це об'єкти (предмети, їх частини, документи, об'єкти-слідоносії та ін.) зі слідами, які несуть доказову інформацію про обставини, що входять у предмет доказування в кримінальному провадженні.

Речові докази залучаються до кримінального провадження у встановленому законом порядку. Речові докази, які отримані або вилучені слідчим, прокурором, оглядаються, фотографуються та докладно описуються в протоколі огляду. Зберігання речових доказів стороною обвинувачення здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Речові докази можуть надсилатися до експертних закладів для проведення різного виду судових експертиз.

Питання, пов'язані з речовими доказами у кримінальному провадженні, регулюються § 4 КПК України «Речові докази і документи» (ст. 98–100) та відомчими нормативними документами.

**РИГЕЛЬ** – деталь замка, що представляє собою засув, який при замиканні постійного замка виходить з короба і зв'язує між собою дві стулки дверей або дві частини іншого об'єкта, що охороняється, а при замиканні знімного (навісного) замка утримує дужку в коробі.

**РІЗАННЯ СЛІДИ** – див. Сліди різання.

**РІЗАНОГО ПОШКОДЖЕННЯ МЕХАНІЗМ УТВОРЕННЯ**  
– див. Механізм утворення різаного uszkodження.

**РІЗАНЕ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – пошкодження одягу, заподіяне знаряддями різучої дії (лезом, гостро заточеним лезом клинка кинджала, ножа, ножицями). Його властивості залежать від гостроти різучої частини знаряддя і механізму утворення. Ступінь гостроти знаряддя впливає на стан кінців пошкоджених ниток: при

гострій ріжучій частині кінці рівні, не розволокненні, волокна розділені на одному рівні; при недостатній гостроті кінці ниток розволокненні, нитки і окремі волокна витягнуті.

**РІЗЦІ** – різновид зубів (по 4 в кожній щелепної дузі). Поділяються на два центральних і два бічних різця. У слідах відображаються у вигляді поглиблень лінійної форми – на м'яких або середньої твердості поверхнях, у вигляді трас – на твердих поверхнях (метал і т. п.) – див. **Виймки на різцях**.

**РІШЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ЗАВДАННЯ** – процес пошуку відповіді на питання, поставлене перед експертом. Рішення загального завдання експертизи потребує рішень для проміжних завдань (підзавдань), що досягається за допомогою розроблених наукою правил (алгоритмів) або правил, знайдених експертом самостійно при проведенні конкретного дослідження. Подібні нові способи Р. е. з., що з'являються в процесі творчої діяльності експертів, називають експертними евристиками – див. **Експертна евристика**.

**РОБОЧИЙ КУТ (КУТ ЗАТОЧУВАННЯ) ІНСТРУМЕНТУ** – кут між пересічними площинами, що утворюють контактну лінію (ріжучу або рубачучу кромку, вістря, лезо).

**РОБОЧІ ШТИФТИ** – деталі циліндрового механізму замка, що вміщуються в штифтові канали рухомого циліндра замка. Взаємодіючи з виступами на стрижні ключа, забезпечують секретність замка. Для надійного функціонування механізму Р. ш. спираються на підпружинені опорні штифти, які розміщені в нерухомій частині корпусу замка. У ході діагностичного дослідження замка вивчається контактна поверхня штифтів, яка є слідосприймаючою при відмиканні його стороннім предметом. – див. **Опорний штифт, Циліндровий замок**.

**РОЗБОРТОВКА ШИНИ ПІД ЧАС РУХУ** – один з видів пошкодження шини: сповзання борту покритишки з обода з наступним розривом їздової камери.

**РОЗВОЛОКНЕНИХ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ** – одна з ознак, що характеризують стан вільного кінця нитки пошкодження тканини одягу, порушення компактності нитки за рахунок механічного роз'єднання складових її волокон.

**РОЗКРИТТЯ ПЛОМБИ** – етап дослідження, на якому проводиться Р. п. з метою вивчення її внутрішніх поверхонь. Пластинчата плomba і плomba з фібровими прокладеннями розкриваються шляхом розвальцювання їх країв. Металева плomba і поліетиленова плomba розрізаються на дві частини паралельно їх контактним площинам.

**РОЗПИЛУ СЛІДИ** – див. **Сліди розпилу**.

**РОЗРИВ** – один з видів механічного пошкодження одягу, що виникає при впливі на одяг тупими знаряддями і предметами.

**РОЗРІДЖЕНИХ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ** – одна з ознак, що характеризують стан ниток по периферії пошкодженої тканини одягу, коли на тканину діють сили розтягування (при розриві). При цьому збільшені відстані між нитками основи і качка – див. **Вільні кінці ниток пошкодження, Розволокнених ниток пошкодження, Сплюснення ниток ушкодження, Ущільнення ниток пошкодження**.

**РОЗРІЗ** – один з видів механічного пошкодження одягу, що виникає при впливі на одяг гострого ріжучого знаряддя або предмета – див. **Сліди різання**.

**РОЗРУБ** – один з видів механічного пошкодження одягу, що виникає при впливі на одяг знаряддями розтину – див. **Сліди розрубання**.

**РОЗСІЮВАЧ ФАР** – кругле або прямокутне опукле скло, що закриває світловий отвір відбивача. Призначений для перерозподілу світлового пучка, що виходить від відбивача, і приведення його у відповідність до вимог норм на світлорозподіл фари, а також для ослаблення дії прямих променів лампи. Основні елементи: буртик, центральна лінза, зони розсіювання, гладка зона, точкова грануляція, довгасті лінзи, уступи. У нижній частині Р. ф. можуть бути нанесені рельєфні штаповані зображення букв А, М, С з однозначним або двозначним числом. Букви А, М, С позначають відповідно «автомобільний», «мотоциклетний», «сільськогосподарський», цифри – виробничий номер пуансона, за допомогою якого виготовлений розсіювач.

Частини Р. ф. досліджуються з метою трасологічної ідентифікації цілого – див. **Ознаки прес-форми на розсіювачі фар**.



**РОЗТАШУВАННЯ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ І ПОТЕРПІЛОГО У МОМЕНТ НАЇЗДУ ВЗАЄМНЕ** – див. **Взаємне розташування транспортного засобу і потерпілого в момент наїзду.**

**РОЗЧЛЕНУВАННЯ** – в трасології одна з двох різновидів процесу поділу цілого на частини, коли сліди формуються не під безпосереднім впливом об'єкта і сили, що викликала поділ, а під дією внутрішніх сил молекулярного зчеплення, що обумовлюють цілісність кожного об'єкта. На площинах розчленування відсутні сліди об'єкта, що його викликав. Нерівності та інші деталі площини розчленування є відображеннями структури рельєфу площини розчленування на іншій частині (частці) об'єкта, яка раніше прилягала до першої – порівн. **Відділення.**

**РОЗЧЛЕНОВАНOSTІ ІНДЕКС** – див. **Індекс розчленованості.**

**РОТОРНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАМИКАННЯ (МЕХАНІЗМ НАТЯЖІННЯ)** – деталь пломби, за допомогою якої здійснюється фіксація пломбувального елемента всередині корпусу пломби. При встановленні пломби пломбувальна лінва затягується через отвори за допомогою ротору, який обертається за допомогою пластинчастої рукоятки у формі прапорця. Після навішування пломби прапорець відламується, що унеможливує повторне обертання ротора без пошкодження корпусу, а храповий механізм блокує розмотування лінви у зворотному напрямі – див. **Пломба роторного типу.**

**РУБАНЕ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – пошкодження, заподіяне знаряддями рублячої дії (сокирою, стамескою, лопатою, шашкою, шаблею тощо), що проходить через кілька шарів одягу. По довжині, як правило, змінюється в бік зменшення, але може і збільшуватися, коли верхній шар тканини одягу має велику міцність і легко змішається. На щільних предметах одягу (наприклад, поясному реміні) можуть залишитися сліди від нерівностей леза знаряддя у вигляді трас. Форма Р. п. о. прямолінійна або дугоподібна. При використанні гострого леза краї ушкодження рівні, у разі наявності на лезі дефектів і застосування тупого леза – нерівні, Кінці пересічених ниток розволокнені, можуть бути сплюснені, зім'яті, що характерно для дії тупими лезами, у пошкодженні можуть спостерігатися і не перетнуті нитки. Форма кінців пошкодження залежить від ступеня впровадження леза в слідосприймаючий об'єкт і виду знаряддя.

При повному зануренні леза (наприклад, сокири) обидва кінці за формою тупі, що є результатом дії п'яти і носка сокири; при зануренні тільки леза обидва кінці пошкодження гострі, при зануренні носка і леза або леза і п'яти один кінець пошкодження тупий, інший – гострий. За межами кінців ушкодження можуть спостерігатися поверхневі сліди вдавнення леза – див. **Наскрізне рубане пошкодження одягу.**

## **С**

**САМОЗАПИРАЮЧИЙ ЗАМОК** – замок, який замикається без ключа.

**СВЕРДЛІННЯ СЛІДИ** – див. **Сліди свердління.**

**СЕРЦЕВИНА ПЕТЛІ** – див. **Включення в головку петлі.**

**СЕРІЯ** – послідовний ряд виробів, що мають загальні (групові) ознаки, передбачені вимогами ГОСТ, ДСТУ чи галузевим стандартом (ГСТУ), а також технічними умовами (ТУ) – див. **Виріб.**

**СИЛА СЛІДОУТВОРЮЮЧА** – див. **Слідоутворююча сила.**

**СИЛІКОНОВІ ПОЛІМЕРИ ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ОБ'ЄМНИХ СЛІДІВ** – це зліпочні матеріали, виготовлені на основі силіконових полімерів з малим часом полімеризації у звичайних умовах. Наприклад, стоматологічний зліпочний матеріал «Сіеласт-21» – матеріал блакитного кольору, який при домішуванні до нього каталізатору перетворюється в еластичний гумоподібний матеріал. Паста досягає стану вулканізації протягом 15-20 хвилин як у прохолодних, так і у жарких умовах.

С. п. добре зарекомендували себе для моделювання об'ємних слідів знарядь злому на поверхнях виробів із металу, дерева, пластмас тощо, як у лабораторних, так і в «польових» умовах.

**СИЛІКОНОВІ СУМІШІ ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ ОБ'ЄМНИХ СЛІДІВ** – дрібнодисперсні композиції силіконових паст (наприклад, «Liguid Nails clear» (США), «SILIKON TM Lackysil» (Німеччина) тощо) та наповнювача, в якому міститься крохмаль, окис магнію, гіпс. Іноді у якості наповнювача

використовують суміш крохмалю, тальку та оксиду цинку (у відношенні 1:8:1).

Як правило такі суміші готують безпосередньо перед використанням. Час полімеризації зліпочної маси залежить від температури повітря та товщини зліпочної маси, нанесеної на слід. Так при нормальних умовах (температура 20° С, вологість – 80 %) зліпочна маса полімеризується та досягає гумоподібного стану за 20-30 хв. При цьому похибка відображення реального масштабу елементів сліду не перевищує 0,1 мм.

Застереженням до використання С. с. є використання індивідуальних засобів захисту, у зв'язку з тим, що у згаданих силіконових пастах міститься такий компонент, як оцтова кислота. А за умови проведення досліджень у лабораторних умовах обов'язкова наявність витяжної вентиляційної системи.

**СИСТЕМА ABS** – антиблокувальна система електронного контролю за курсовою стійкістю та керованістю транспортного засобу. Головним завданням С. ABS є недопущення блокування коліс при екстреному (аварійному) гальмуванні. Складається антиблокувальна система з трьох основних елементів: електронного блока управління, гідравлічного блока та індукційних датчиків швидкості обертання коліс. Електронний блок управління виробляє команди для гідравлічного блоку з урахуванням стану дорожнього покриття, швидкості руху автомобіля, значення уповільнення кожного колеса, стану підвіски та ін. У його пам'яті записана таблиця можливих режимів гальмування відповідно до ситуації, що склалася. Гідравлічний блок є модулятором тиску у гідравлічній системі управління гальмуванням. Відповідно до команд електронного блоку управління він знижує або підвищує тиск у гальмівних циліндрах за допомогою двох електромагнітних клапанів, встановлених на кожному колесі. Датчики швидкості обертання коліс індукційного типу виробляють змінні електричні імпульси пропорційно кутовій швидкості колеса. Ці імпульси обробляються електронним блоком для вироблення команд управління процесом гальмування.

Суттєвим недоліком С. ABS є те, що вона не тільки не зменшує гальмівний шлях, а навпаки, навіть на сухій дорозі, цей шлях більший, ніж у автомобіля не обладнаного ABS.

**СИСТЕМА МЕХАНІЗМУ ЗАМКА** – сукупність деталей замка, призначених для утримання ригеля.

**СИТУАЦІЙНА ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА** – експертиза, що використовує аналіз ситуації на місці події з метою встановлення механізму події, а також вирішення діагностичних завдань – див. **Завдання трасологічної експертизи**.

**СИТУАЦІЙНЕ (СИТУАТИВНЕ) ДОСЛІДЖЕННЯ** – вирішення діагностичних завдань на основі ситуаційного аналізу: інтегративне діагностування кримінальної ситуації шляхом вивчення результатів дії, об'єктів чи їх відображень. Наприклад, дослідження можливості діяти певним чином і за певних умов, застосування спеціальних засобів або професійних навичок.

**СИТУАЦІЯ** – система слідів та інших об'єктів, що становлять обстановку місця події, яка впливала на механізм утворення окремих слідів взаємодій і подію пригоди загалом.

**СКРУТКА** – спосіб виготовлення шнурово-канатних виробів шляхом скручування з багатьох однойменних конструктивних елементів (дріт, волокна, линва, нитки, стрічки) – див. **Правильна (повивна) скрутка, Кут скручування (обмотки, обплетення), Крок скрутки, Шнурова (пучкова) скрутка**.

**СЛІД** – в трасології відображення морфологічних особливостей зовнішньої будови і структурно пов'язаних з ним властивостей об'єктів, що мають стійкі просторові межі, що з'являється в результаті взаємодії і контактів, які мають відношення до події. Поряд з наведеним «вузьким» визначенням у трасології також знаходить визнання «широке» визначення поняття. Відповідно до нього слідом вважається будь-яке матеріальне відображення, що є наслідком взаємодії об'єктів, яке, будучи пов'язаним з подією, містить потрібну інформацію про неї. Таким відображенням можуть бути відбиток зовнішньої будови, руйнування або деформація об'єкта, частинки предметів і матеріалів, зміни місця знаходження предметів і їх взаємного розташування, навіть зміни агрегатного стану предметів і їх фізичних властивостей.

**СЛІД БОСОЇ НОГИ (СТОПИ)** – відображення ознак зовнішньої будови підошовної частини стоп у вигляді контурів у цілому та її окремих деталей: пальців, плесна, зводу, п'яти – див. **Вимірювання сліду босої ноги (стопи), Підошовна область стопи людини**.

**СЛІД ВДАВЛЕНИЙ** – див. **Вдавлений слід**.

**СЛІД ВЗУТТЯ** – слід її низу (підосви) і верху. У сліді низу взуття відображаються контур і ознаки зовнішньої будови підосви в цілому і окремих її частин: підметки, проміжної частини, каблука. У слідах верху взуття відображаються форма і ознаки зовнішньої будови окремих частин верху взуття (ділянки носка, задника, союзки і т. д.).

**СЛІД ВПРОВАДЖЕННЯ** – слід, що утворюється в результаті змін хімічних або фізичних (електростатичних, абсорбції і т. і.) властивостей сприймаючого об'єкта, що не відбиваються на його зовнішніх ознаках і формі (вбирання в товщу паперу або тканини потожирової речовини з папілярних узорів шкіри рук тощо).

**СЛІД ЛИНВИ ВТОРИННИЙ** – див. **Вторинний слід линви**.

**СЛІДИ КОЧЕННЯ** – точкові об'ємні або поверхневі відображення зовнішньої поверхні об'єкта, що переміщається щодо слідосприймаючої поверхні при обертанні навколо своєї осі. Представляють собою негативну розгортку поверхні слідосприймаючого об'єкта в площину.

**СЛІД НИЗУ ВЗУТТЯ (НОГИ) НЕПОВНИЙ** – див. **Неповний слід низу взуття (ноги)**.

**СЛІД НОГИ ДИНАМІЧНИЙ (ЛІНІЙНИЙ)** – див. **Динамічний (лінійний) слід ноги**.

**СЛІД НОГИ (СТОПИ), ОДЯГНЕНИЙ В НОСОК (ПАНЧОХУ)** – слід, що відображає, крім контурів підшовної області стопи і її частин, ознаки зовнішньої будови носка (панчохи): плетіння тканини, шви, штопання тощо.

**СЛІД ТИСНЕННЯ** – слід, що з'являється при порушенні у процесі слідового контакту зчеплення і взаємного розміщення внутрішніх частин сприймаючого об'єкта і виникненні на деякій ділянці безповоротних змін його форми. Такі зміни є наслідком відділення або залишкової деформації при механічній дії, плавлення або вигорання при тепловій і хімічній дії, корозії тощо.

**СЛІД ШИНИ** – відображення зовнішньої будови малюнка бігової доріжки протектора або боковини покришки на слідосприймаючій поверхні. Поділяються на поверхневі та об'ємні, динамічні і статичні, відшарування і нашарування та ін. – див. **Слідосприймаючий (сприймає) об'єкт**.

**СЛІДІВ ДОЛОНЬ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – див. **Особливості порівняльного дослідження слідів долонь.**

**СЛІДІВ ЗУБІВ ПРЕДМЕТ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ** – див. **Предмет судової експертизи слідів зубів.**

**СЛІДІВ НІГ ВИДИ** – див. **Види слідів ніг.**

**СЛІДИ ЗНАРЯДЬ, ІНСТРУМЕНТІВ, ЗАМКІВ І ПЛОМБ ЗАВДАННЯ ЕКСПЕРТИЗИ** – див. **Завдання експертизи слідів знарядь, інструментів, замків і пломб.**

**СЛІДОВИЙ КОНТАКТ** – безпосереднє зіткнення утворюючого і сприймаючого об'єктів у процесі їх взаємодії, що веде до появи сліду. Ділянки поверхонь, що стикаються, називають контактними. Розрізняють слідовий контакт в одній точці (зіткнення вістря голки з поверхнею), контакт безлічі точок, розташованих по лінії (вістря ножа) або на деякій площині (підошва взуття) – див. **Види впливу в процесі слідового контакту.**

**СЛІДОСПРИЙМАЮЧИЙ (СПРИЙМАЄ) ОБ'ЄКТ** – об'єкт, що є носієм сліду. У процесі слідового впливу обидва об'єкти, які беруть у ньому участь, нерідко піддаються зміні, стають носіями слідів. Тому об'єкти слідоутворення підрозділяються на сприймаючий і утворюючий відносно кожного сліду. Об'єкт, на якому розташований слід, є слідоприймаючим, а інший об'єкт, що відобразився в сліді, – слідоутворюючим (утворюючим) об'єктом.

**СЛІДОУТВОРЮЮЧА СИЛА** – механічна сила, що визначає взаємне переміщення об'єктів, що беруть участь в слідоутворенні. Експерти за допомогою аналітичного дослідження в кожному конкретному випадку визначають систему сил, що беруть участь у формуванні сліду. Шляхом додавання сил їх приводять до однієї – слідоутворюючої. Її представляють на схемах і фотознімках досліджуваних об'єктів у вигляді вектора, напрям якого збігається з напрямом дії, а довжина пропорційна величині сили.

**СЛІДОУТВОРЮЮЧІ І СЛІДОСПРИМАЮЧІ ДЕТАЛІ І ЧАСТИНИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ** – зовнішні елементи автомобіля, які найбільш часто вступають у контакт з іншими

об'єктами: бампери, фари, підфарники, задні ліхтарі, сигнали поворотів, лобове скло, облицювання радіатора, буксирні гаки, кронштейни та дзеркала заднього виду, запори платформи, підніжки, ручки дверей, а також крила, кузов автомобіля, капот, виступаючі головки болтів, гайок, гвинтів, шпільти.

**СЛІДОУТВОРЮЮЧИЙ (УТВОРЮЮЧИЙ) ОБ'ЄКТ** – об'єкт (людина, тварина, знаряддя, механізм тощо), ознаки якого відобразилися в сліді – див. **Ознаки слідоутворюючого об'єкта, Рельєф слідоутворюючого об'єкта.**

**СЛІДЧО-СУДОВА ТРАСОЛОГІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ** – процес встановлення тотожності, суб'єктами якого є дізнавач, слідчий, прокурор або суд. Вихідні дані для С. с. т. і. – сліди, об'єкти, що перевіряються й інші матеріали провадження. В якості ідентифікаційних використовуються в основному загальні і «помітні» для осіб, що не володіють спеціальними знаннями в трасології, ознаки. Припустимі лише негативні висновки про тотожність або висновки про групову приналежність.

**СЛІДИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПРИ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОДАХ НА ОДЯЗІ І ТІЛІ ПОТЕРПІЛИХ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ ВСЕРЕДИНІ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ** – сліди, які утворюються при зіткненні транспортних засобів, ударах об нерухомі предмети дорожньої обстановки, падінні з висоти і перекиданні. Сліди на одязі і тілі можуть бути використані експертом для вирішення питання про механізм події. Виразність слідів залежить від багатьох факторів: швидкості руху транспортних засобів, маси тіла, механізму зіткнення, розташування деталей і вузлів у кабіні або салоні і їх деформації. Аналіз слідів дозволяє встановити початкове місце розташування потерпілого, зокрема визначити, хто знаходився на місці водія – див. **Механізм зіткнення транспортних засобів.**

**СЛІДИ ЗУБІВ** – відображення форми, розмірів і взаємного розташування ріжучих (жувальних) поверхонь і одночасно функціональних особливостей конкретних щелеп, що виявляються в процесі відкушування або надкусу зубами і їх частинами – див. **Комплексна експертиза слідів зубів, Методика експертизи зубів і їх слідів, Предмет судової експертизи слідів зубів.**

**СЛІДИ ЗНОСУ** – сліди, які утворюються на взутті, шкарпетках (панчохах) при тривалому носінні. Представляють собою порушення їх цілісності (розриви, тріщини) або рельєфу поверхні.

**СЛІДИ КОВЗАННЯ** – об’ємні або поверхневі відображення профілю контактної поверхні слідоутворюючого (що утворює) об’єкта, що виникають при взаємодії (переміщенні) його під кутом до слідосприймаючої поверхні. Кожній точці слідоутворюючого об’єкта відповідає лінія (траса) в сліді. Взаємне розташування і розмір трас залежать від кутів, під якими слідоутворюючий об’єкт переміщається щодо слідосприймаючої поверхні – див. **Слідосприймаючий (сприймає) об’єкт**.

**СЛІД НАШАРУВАННЯ** – поверхневі відображення зовнішньої будови слідосприймаючого об’єкта, що виникають на слідосприймаючій поверхні за рахунок відділення незначної кількості речовини слідоутворюючого об’єкта або сторонніх речовин, що знаходяться в момент слідоутворення на його поверхні – див. **Слідосприймаючий (сприймає) об’єкт**, **Слідоутворюючий (який утворює) об’єкт**.

**СЛІД НАШАРУВАННЯ ПІДОШВИ ВЗУТТЯ І НІГ** – сліди ніг, які утворюються в результаті накладення сторонньої речовини (наприклад, пилу, бруду, фарби, крові тощо) на слідосприймаючу поверхню при контакті з нею ніг людини. Можуть бути видимими (вільно помітними оком), маловидимі (для виявлення потрібні особливі умови, наприклад, освітлення) і невидимими (для виявлення необхідні спеціальні методи дослідження).

**СЛІДИ НОСІННЯ НА ВНУТРІШНІЙ ПОВЕРХНІ ВЗУТТЯ** – сліди, які утворюються на устілці, підкладці, внутрішній поверхні верху взуття (у вигляді потертості, здавленості, відбитків стоп ніг при тривалому носінні взуття). На внутрішній поверхні калош і бот такі сліди утворюються від взуття, яке в них носять.

**СЛІД ВІДШАРУВАННЯ** – поверхневі відображення зовнішньої будови слідоутворюючого (що утворює) об’єкта, що утворюються за рахунок відділення незначної кількості речовини слідосприймаючої поверхні або сторонніх речовин, що знаходяться на цій поверхні в момент слідоутворення – див. **Слідосприймаючий (сприймає) об’єкт**.



**СЛІД ВІДШАРУВАННЯ ПІДОШОВ ВЗУТТЯ І НІГ** – сліди, які утворюються на слідосприймаючій поверхні в результаті відшарування частини її поверхневого шару при контакті з ногами людини (пилу, бруду, фарби тощо).

**СЛІДИ РІЗАННЯ** – лінійні об'ємні сліди відображення ріжучої кромки слідоутворюючого об'єкта, що виникають при відділенні частини сприймаючого об'єкта з відділенням стружки або відщепленням (у деревини). Залишаються як на поверхні різання, так і на стружці. У процесі утворення С. р. може відбуватися пружне відновлення сліду, що приводить до зменшення відстаней між трасами. Різновидом С. р. є сліди токарної і фрезерної обробки.

**СЛІДИ РОЗРУБА** – лінійні об'ємні сліди, які утворюються в результаті одноразової дії на слідосприймаючий об'єкт рубуючого знаряддя, що переміщається під кутом від 90 ° і менше до площини слідосприймаючого об'єкта.

**СЛІДИ РОЗПИЛУ** – лінійні об'ємні сліди, які утворюються в результаті багаторазового поступального переміщення слідоутворюючого (що утворює) об'єкта (пилки) з поступовим поглибленням його в товщу перпендикулярно або під кутом до площини слідосприймаючого (сприймає) об'єкта. Характер С. р. залежить від твердості об'єкта, а також від напрямку розпилу, ступеня гостроти і способу заточки пилки. За С. р. можливо ототожнення пил з великими зубами і нерівномірним розведенням зубів.

**СЛІДИ РУК** – відображення морфологічних особливостей будови рук і їх шкірного рельєфу – див. **Визначення придатності сліду руки для його ідентифікації, Діагностичне дослідження слідів рук, Завдання експертизи слідів рук, Знакова модель, Класифікація слідів рук, Комплексна експертиза слідів рук, Латентні сліди рук, Методика експертизи слідів рук, Особливості дослідження слідів рук у рукавичках, Порівняльне дослідження слідів рук і зразків, Предметні моделі в дослідженні слідів рук, Стадії трасологічного дослідження слідів рук, Фальсифікація слідів рук.**

**СЛІДИ СВЕРДЛІННЯ** – лінійні об'ємні відображення ріжучої кромки свердла, що обертається навколо своєї осі з одночасним переміщенням уздовж неї. При роботі свердла

утворюється стружка, звита в спіраль, товщина якої залежить від осової подачі, а розмір – від конструкції та діаметра свердла. У деяких випадках в С. с. на стінках каналу відображаються деталі бічної поверхні свердла. Для ідентифікації свердла зазвичай використовують сліди на дні недосвердлених отворів (іноді їх називають “сліпі отвори”), на стружках і стінках каналу отвору в об’єкті.

**СМУГАСТІСТЬ** – лінійні (зазвичай паралельні) відносно дрібні траси-поглиблення, що розташовуються на зовнішній поверхні розсіювача фар.

**СПЕЦІАЛЬНЕ ВЗУТТЯ** – взуття для носіння в особливих умовах (спортивне, авіаційне, військове, гірське, мисливське, кислото- і лугостійке). Має своєрідну конструкцію, виготовлене з відповідних матеріалів – порівн. **Побутове взуття**.

**СПІЛЬНА ЛІНІЯ РОЗДІЛЕННЯ (РОЗЧЛЕНУВАННЯ)** – ідентифікаційна ознака, що виділяється як інтегральна індивідуалізуюча ознака в трасологічній експертизі по встановленню цілого за його частинами. Разом з морфологічними ознаками утворює індивідуальний ідентифікаційний комплекс ознак. С. л. р. встановлюється шляхом реконструкційного суміщення подібних за формою рельєфу окремих частин чи деталей цілого. – див. **Встановлення цілого за допомогою його частин**.

**СПЕЦИФІЧНА ОЗНАКА** – ознака особлива, яка значною мірою дозволяє відрізнити даний об’єкт від інших. Специфічність – висока індивідуалізуюча значимість ознаки, обумовлена порівняно рідкісною її появою.

**СПЛОЩЕННЯ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ** – одна з ознак, що характеризують стан: 1) ниток основи і качка тканини одягу при ушкодженні її твердими тупими предметами. При цьому в результаті щільного контакту слідоутворюючого і слідосприймаючого об’єктів супроводжується додатком значної сили на поверхні тканини одягу може залишитися слід, в якому під тиском нитки в поперечному перерізі змінюють конфігурацію (приймають форму витягнутих овалів); 2) вільного кінця пошкодженої тканини одягу, це зміна конфігурації її поперечного перерізу – результат тиску на нитки тканини при поділі її стинають, ріжучими (ножицями) знаряддями.

**СПОСІБ ФОРМУВАННЯ СЛІДІВ** – див. **Локальний спосіб формування слідів, Периферійний спосіб формування слідів.**

**СПОСОБИ ЗЛОМУ ЗАМКА** – механічний вплив на деталі замка з метою його руйнування: виривання або перерізування дужки, віджим вниз верхньої грані короба в контрольному навісному замку, руйнування механізму замка шляхом свердління або травлення тощо.

**СПОСОБИ ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ** – механічний вплив на замок підібраними і підробленими ключами, відмичками, сторонніми предметами, за допомогою спеціальних щипців («уїстити») або пристрою для бампінгу в злочинних цілях – див. **Бампінг, Відмичка, Підроблений ключ, Підібраний ключ, Сторонній предмет відмикання замків.**

**СПОСОБИ ВІДКРИТТЯ ПРОСТИХ МЕТАЛЕВИХ ПЛОМБ** – механічний вплив на пломбу в злочинних цілях. Найбільш поширені такі способи відкриття пломб: 1) розширюють один з наскрізних отворів пломби гострим предметом, витягають линву і знімають пломбу зі сховища. Після скоєння злочину в цю ж пломбу вставляють виїняту линву і повторно обтискають; 2) обривають нитки линви в місці, де вона стиснута краями вхідного отвору пломби, останню знімають. Для маскувння порушення вхідний отвір розширюють і в канал вводять обірваний кінець линви, загнутий у вигляді гачка. Потім пломбу повторно обтискають; 3) порушують пломбу шляхом розжимання камори, потім пломба зміщується вгору, в сторону петлі, з неї витягують вузол і розв'язують. Один з кінців линви витягають через вхідний отвір і пломбу стискають. Для маскувння порушення кінець линви знову вводять в пломбу, яку здавлюють біля камори і вхідних отворів; 4) у разі навішування пломби на льняній линві останню, попередньо розділену на окремі пасма, розривають. При приміщенні на колишнє місце знятої пломби обірвані кінці з'єднують шляхом плетення пасм одне в одне. Для міцності з'єднання линву в місці розриву часто підклеюють; 5) заміняють дріт і пломбу.

**СПОСОБИ ПРОСМИКУВАННЯ ДРОТУ У ПЛОМБІ** – прийоми, що залежать від внутрішньої будови пломби. У пломбах з ізольованими отворами просмикування може бути одинарним і подвійним з огинанням бічних граней пломби, в пломбах з каморою – з перехрещуванням решток линви в самій каморі або

втягуванням в неї зав'язаних вузлом кінців. Застосовують і подвійний спосіб протягування ливни: вузол зав'язують, просмикують дріт у отвір пломби один раз, а потім вдруге.

**СПОТВОРЕННЯ (АРТЕФАКТИ)** – в трасології всі явища неадекватного відображення ознак слідоутворюючого об'єкта та умов взаємодії у слідах. Виникають у процесі чи після слідоутворення (просадження ґрунту, нашарування інших слідів, впливу атмосферних умов, деформації автомобіля у результаті наступних взаємодій тощо). Поділяються на системні та випадкові. Системні спостерігаються у всіх випадках слідоутворення і завжди з'являються при певних умовах (зміна ширини папілярних ліній зі збільшенням натиску, трас – зі зміною фронтального кута). Виникнення таких С. може бути визначено експертом, виникнення випадкових С. – невідомо. С. поділяються також на локальні та загальні. Локальні зачіпають тільки частину ознак, відображених у сліді; при цьому кількісні характеристики одних ознак можуть зменшуватися, інших – зростають. Загальні С. в однаковій мірі поширюються на всі ознаки, викликані ними хибні відмінності, легше усуваються у ході експертних експериментів.

**СПОТВОРЕННЯ ОЗНАК РУК** – явище неадекватного відображення ознак рельєфу епідермісу шкіри у слідах рук. Особливо часті спотворення ознак папілярних узорів виникають через деформацію шкіри в момент слідоутворення. У слідах рук спостерігаються тільки локальні спотворення, що стосуються частини ознак.

**СПРАВНИЙ ЗАМОК** – замок, який відкривається і закривається (відпирається і запирається) і не має дефектів, що негативно впливають на надійність його роботи (відсутність, поломка чи деформація окремих деталей механізму). Sprawність замка встановлюється у ході роздільного дослідження шляхом візуального огляду конструкції замка зі знятою кришкою. Також перевіряється комплектність замка та можливість ключа взаємодіяти з його механізмом. У разі відсутності ключа виконуючі елементи замка пересуваються вручну, наприклад викруткою. При цьому встановлюється можливість замка відпирати і запирати охоронювану перешкоду – див. **Працездатний замок.**

**СПРИЙМАЮЧИЙ ОБ'ЄКТ** – див. **Слідосприймаючий (що сприймає) об'єкт.**

**СТАБІЛІЗАТОР** – металевий відросток, подовжуючий короткий кінець протеза у разі його рухливості. У слідах відображається у вигляді борозенки на пришийковій ділянці зуба – див. **Зубний протез**.

**СТАДІЇ ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ:**  
*підготовча* – огляд досліджуваних об'єктів та ознайомлення з іншими вихідними даними, визначення порядку дослідження і необхідних технічних засобів; *аналітична* – виявлення та аналіз слідів, виділення ідентифікаційних і діагностичних ознак у процесі роздільного вивчення досліджуваних об'єктів; *порівняльна* – зіставлення ознак, що відобразилися в слідах, зразках і частинках. У діагностичних дослідженнях досліджувані об'єкти частіше зіставляються з еталонами, Державними стандартами, технічними нормами, моделями; *синтезуюча* – підсумовування і оцінка результатів дослідження, формування висновків.

**СТАДІЇ ТРАСОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ РУК** – основні етапи експертного дослідження, що слідує один за одним у часі, характеризуються своїми проміжними цілями. Виділяють підготовчу, аналітичну, порівняльну і синтезуючу. Особливе значення має порівняльна стадія, проведення досліджень на якій ускладнено через неможливість використання прийомів безпосереднього суміщення і результатів вимірювань. На цій стадії експертизи слідів домінують евристичні методи зіставлення результатів попередньої оцінки на око ознак сліду і зразків.

**СТАЛА ОЗНАКА** – ознака, що зберігається тривалий час і передає властивості об'єкта без істотних спотворень у момент слідоутворення. Від стійкості ознаки залежить її ідентифікаційна і діагностична цінність.

**СТАТИЧНІ (ТОЧКОВІ) СЛІДИ НІГ** – сліди, які утворюються при положенні ніг, коли сила їх впливу на слідоприймаючу поверхню спрямована до неї по нормалі – під кутом  $90^\circ$  (наприклад, при стоянні, повільній ходьбі).

**СТІЙКІСТЬ ОБ'ЄКТА ТРАСОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ** – здатність зберігати у відносно незмінному вигляді загальну форму і деталі рельєфу поверхні в звичайному стані і в процесі слідової взаємодії зі слідоприймаючими об'єктами. Трасологічні об'єкти зберігають стійкість в різній мірі. Відносно незмінними вважаються, наприклад, папілярні узорі, які

не тільки зберігають свої ознаки протягом життя людини, а й відновлюються після поверхневих пошкоджень шкіри. Інші об'єкти (білі лінії шкіри) менш стійкі і з часом піддаються змінам.

**СТОНШЕНІ НИТКИ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – одна з ознак, що характеризують стан вільного кінця нитки пошкодженої тканини одягу. У стоншеного кінця нитки волокна розділені на різних рівнях, внаслідок чого кінець є одним або декількома довгими волокнами, за якими послідовно розташовані коротші волокна. Вільні кінці такого виду ниток в трасології прийнято називати віялоподібними – див. **Кінцеві нитки ушкодження одягу**.

**СТОРОННІЙ ПРЕДМЕТ ВІДМИКАННЯ ЗАМКІВ** – випадковий предмет, не призначений для відмикання замків, але використовується з цією метою.

**СТОМАТОЛОГІЧНИЙ СТАТУС** – сукупність вроджених і набутих особливостей будови зубів і щелепно-лицевих кісток.

**СТОПА ЛЮДИНИ** – периферичний відділ нижньої кінцівки. Є органом опори при стоянні і русі тіла. У С. л. розрізняють: тил стопи, підшву і пальці. Тил стопи відділений від підшви з боків внутрішнім і зовнішнім краями. Передній відділ стопи – пальці, задній – п'ята. У поздовжньому напрямку стопа утворює склепіння. Права стопа зазвичай дещо довша лівої – див. **Загальні ідентифікаційні ознаки підшви стопи, Окремі ідентифікаційні ознаки підшви стопи, Підшовна область стопи людини, Слід босої ноги (стопи), Слід ноги (стопи), одягненої в носок (панчохи)**.

**СТРУКТУРА ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ ЗАГАЛЬНА** – характеристика будови узорів папілярних ліній. Розрізняють злилу і уривчасті структури – див. **Уривчаста структура папілярних узорів, Злита структура папілярних узорів**.

**СТРУКТУРНІ ЗОНИ ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – ділянки узору, що розрізняються напрямком і формою потоків ліній. У папілярних узорах нігтьових фаланг пальців виділяють п'ять зон: центральну, ліву латеральну, праву латеральну, дистальну і базисну.

**СУБСТАНЦІОЛОГІЯ ТРАСОЛОГІЧНА** – окреме криміналістичне вчення про методи ототожнення об'єктів за

слідами їх зовнішньої будови або шляхом вивчення складу та структури матеріалів, з яких вони виготовлені. У вузькому значенні – це розділ судової трасології, що вивчає властивості предметів масового виробництва з метою їх ідентифікації не лише за традиційними трасологічними ознаками (сигналітичними і функціональними), але й за субстанціональними ознаками, а також встановлення тотожності окремих їх частин після розділення чи розчленування – див. **Трасологічна субстанціологія**.

**СУВАЛЬДА** – деталь сувальдного замка, призначення якої – утримувати ригель в певному положенні.

**СУВАЛЬДНИЙ ЗАМОК** – замок, в якому ригель утримується сувальдою.

**СУКУПНІСТЬ ОБ'ЄКТІВ** – об'єднання в одне ціле різних предметів масового виробництва, обумовлене технологічним циклом, виробничим процесом тощо (тканина – костюм – нитки – гудзик).

**СУМІШІ УНІВЕРСАЛЬНІ** – див. **Універсальні суміші**.

**СУМІЩЕННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕКСПЕРТИЗИ СЛІДІВ НІГ** – поєднання фотознімків, один з яких розрізають таким чином, щоб при накладенні його на інший знімок ознаки (якщо вони збігаються) склали продовження один одного.

**СУТТЄВА ОЗНАКА** – ознака, що відображає важливі, необхідні для вирішення завдання експертизи властивості слідоутворюючого об'єкта. Поряд зі специфічністю С. о. характеризується стійкістю в момент слідоутворення, повнотою і чіткістю відображення в сліді.

### **III**

**ТЕОРІЯ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРЕДМЕТ** – див. **Предмет теорії трасологічної експертизи**.

**ТЕОРІЯ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ** – вчення, засноване на загальних положеннях криміналістичної діагностики та охоплює основні поняття, принципи та загальну методику встановлення властивостей і особливостей слідоутворюючих об'єктів, механізму взаємодії, причин, явищ за їх властивостями,

що відобразилися в сліді, і властивостями самих слідів – див. **Трасологічна експертна діагностика.**

**ТЕОРІЯ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ** – вчення, засноване на теорії криміналістичної ідентифікації та охоплює основні поняття, принципи та загальну методiku встановлення тотожності людей, об'єктів з метою отримання доказів – див. **Стійкість об'єкта трасологічної ідентифікації.**

**ТЕХНОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ** – ознаки зовнішньої будови й внутрішньої структури виробу, обумовлені технологією виготовлення, які використовуються для вирішення експертних завдань – див. **Ознака.**

**ТКАНИНИ ОДЯГУ ПОВЕРХНЕВЕ ПОШКОДЖЕННЯ** – див. **Поверхнєве пошкодження тканини одягу.**

**ТОНКІ ЛІНІЇ** – деталі папілярних узорів, що представляють собою виступи на дні борозенок, що розташовуються між папілярними лініями звичайної ширини. Ширини Т. л. 30-80 мкм. Є не у всіх людей і лише на окремих ділянках узорів. Утворюють одинарний ряд сосочків (папілярів) на відміну від звичайних папілярних ліній, що утворюють подвійний ряд таких сосочків.

**ТОНКИХ І БІЛИХ ЛІНІЙ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ** – див. **Особливості порівняльного дослідження тонких і білих ліній.**

**ТОЧКОВІ ВІДОБРАЖЕННЯ** – відображення, яке виникає за умови, що в процесі слідового контакту об'єкти переміщуються по нормалі і кожна з точок об'єкта входить у зіткнення з відповідною точкою сприймаючого об'єкта і впливає тільки на неї. Т. в. вважаються адекватними. Вони вільні від ряду постійних спотворень, властивих лінійному відображенню і містять при інших рівних умовах більше ідентифікаційної інформації.

**ТОЧКОВІ СЛІДИ НІГ** – те ж, що й статичні (точкові) сліди ніг.

**ТОЧКА (ОСТРІВОК)** – деталь папілярного узору у вигляді короткого, зазвичай неправильної форми обривка, довжина якого приблизно відповідає ширині папілярної лінії.

**ТРАНСПОЗИЦІЙНА (ТОПОГРАФІЧНА) ОЗНАКА** – ознака, що характеризує розташування і орієнтацію об'єктів



(слідів, особливостей слідоутворюючих предметів і самих предметів) в тривимірному просторі, на площині і відносно один одного. Виражається в лінійних величинах координат різних точок об'єкта або кутових координатах.

**ТРАНСПОРТНО-ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА** – вид трасологічної експертизи, основними завданнями якої є встановлення групової приналежності транспортного засобу, ототожнення конкретного транспортного засобу, встановлення факту дорожньо-транспортної пригоди.

**ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ БАЗА** – див. База транспортного засобу.

**ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ І ПОТЕРПІЛОГО ВЗАЄМНЕ РОЗТАШУВАННЯ У МОМЕНТ НАЇЗДУ** – див. Взаємне розташування транспортного засобу і потерпілого в момент наїзду.

**ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ВИДИ ЗІТКНЕННЯ** – див. Види зіткнень транспортних засобів.

**ТРАСОЛОГІЧНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ** – процес встановлення тотожності людини, предмету або тварини на підставі їх ознак, що відобразилися в слідах. По суб'єкту, вихідним даним, ідентифікаційним ознаками та обсягом знань, необхідних для їх дослідження, виділяють слідчо-судову, експертну, оперативну Т. і. – див. Оперативна трасологічна ідентифікація, Слідчо-судова трасологічна ідентифікація, Стійкість об'єкта трасологічної ідентифікації, Теорія трасологічної ідентифікації, Трасологічна експертна ідентифікація.

**ТРАСОЛОГІЧНА МЕТРИЗАЦІЯ ОБ'ЄКТА** – кількісний опис слідоутворюючого (що утворює) об'єкта шляхом підрахунку та вимірювання ознак, що його характеризують. Може включати як абстрактні числа (число виступаючих деталей рельєфу і т. і.), так і числа, що відображають лінійні, кутові величини, площу, об'єм і масу.

**ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА** – дослідження слідів, слідоутворюючих і слідосприймаючих об'єктів та інших матеріалів провадження, що проводиться особами, обізнаними в трасології, у встановленому законом порядку для визначення фактичних даних, що використовуються в якості доказів – див.

**Взаємодія об'єктів трасологічної експертизи, Види трасологічної експертизи, Завдання трасологічної експертизи, Вихідні дані трасологічної експертизи, Конкретна методика трасологічної експертизи, Метод трасологічної експертизи, Загальний метод трасологічної експертизи, Об'єкти трасологічної експертизи, Окремий метод трасологічної експертизи, Підвид трасологічної експертизи, Предмет теорії трасологічної експертизи, Предмет трасологічної експертизи, Ситуаційна трасологічна експертиза.**

**ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА СИТУАЦІЙНА** – див. Ситуаційна трасологічна експертиза.

**ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТНА ДІАГНОСТИКА** – процес дослідження з метою встановлення властивостей і особливостей об'єкта за його ознаками, що відобразилися в сліді, механізму взаємодії об'єктів, властивостей самих слідів (наприклад, давності).

**ТРАСОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ** – процес встановлення тотожності, суб'єктами якого можуть бути лише особи, які володіють спеціальними знаннями в області трасології. Вихідні дані – сліди, зразки, об'єкти, що перевіряються, й інші матеріали, що подаються органом, що призначив експертизу, і експериментальні зразки, виготовлені самим експертом. В якості ідентифікаційних використовуються всі загальні і окремі ознаки, які можуть бути відображені в слідах – див. **Висновок експерта-трасолога.**

**ТРАСОЛОГІЧНА СУБСТАНЦІОЛОГІЯ** – див. Субстанціологія трасологічна.

**ТРАСОЛОГІЧНА ФОРМАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТА** – кількісний опис ознак об'єктів шляхом складання їх метричних характеристик і побудови математичних знакових моделей (формул), що відображають співвідношення цих ознак.

**ТРАСОЛОГІЧНІ МОДЕЛІ** – те ж, що і предметні (фізичні) моделі.

**ТРАСОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ** – здатність об'єкта вступати певним чином у взаємодію з іншими об'єктами, відображаючи в них свої ознаки або сприймаючи ознаки цих об'єктів. Такими властивостями володіють всі тіла, що мають

стійкі просторові межі. Однак Т. в. проявляються в різній мірі залежно від умов слідоутворення, твердості об'єкта, здатності його до пружних чи залишкових деформацій, будови рельєфу поверхні, ступеня стійкості його в часі.

**ТРАСОЛОГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ КЛАСИФІКАЦІЯ** – див. **Класифікація трасологічних моделей.**

**ТРАСОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ** – дослідження слідів, що перевіряються, та інших матеріалів провадження, проведене в установленому законом порядку з метою встановлення фактів (обставин) у процесі розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень. Т. д. проводять експерт або особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суд, фахівці. Факти (обставини), встановлені в результаті експертного Т. д., є доказами. Факти (обставини), встановлені судом або слідчим (у тому числі за допомогою фахівців) служать в основному для виявлення і оцінки інших доказів.

**ТРАСОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТЕОРІЯ** – див. **Теорія трасологічної ідентифікації.**

**ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ВИДИ** – див. **Види трасологічної експертизи.**

**ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ КОНКРЕТНА МЕТОДИКА** – див. **Конкретна методика трасологічної експертизи.**

**ТРАСОЛОГІЯ** – розділ науки криміналістики, в якому вивчаються методи і технічні засоби збирання і дослідження слідів, що використовуються для розкриття, розслідування та запобігання злочинів.

**ТРЕМА (ДІАСТЕМА)** – проміжок між зубами. У слідах відображається у вигляді неушкодженої (невдавленої) ділянки слідосприймаючої поверхні. Має велику ідентифікаційну значимість.

**ТРИПЛЕКС** – спеціальне тришарове скло (типу “сандвіч”), у якому між двома шарами скла міститься армувальна прозора плівка чи сітка з невидимого мікрОВОЛОКОННОГО плетива, яка зміцнює конструкцію в цілому, а головне, на відміну від звичайного скла, – перешкоджає утворенню уламків у разі руйнування стороннім предметом. Зазвичай використовується як

лобове (фронтальне) скло в автомобілях, залізничному рухомому складі, літальних апаратах та інших транспортних засобах. Для збільшення міцності скло для Т. загартовується шляхом додаткової термічної обробки. Механізм руйнування Т. суттєво відрізняється від руйнування віконного чи вітринного скла.

У спеціальній та військовій техніці використовується скло і з більшим числом шарів, наприклад, куленепробивне скло для банківських автомобілів-сейфів – див. **Віконне скло, Вітринне скло.**

**«ТРУБКА»** – предмет для відмикання врізаних сувальдних замків у разі, якщо вони замкнені зсередини і ключ залишений в замку. Виготовляється в злочинних цілях у вигляді трубки з поздовжнім прорізом на одному кінці і ручкою на іншому. Одягається на кінець ключа, що знаходиться в замку, борідка ключа входить в проріз і, повертаючи Т., повертає ключ – див. **Сувальдний замок, «Уістіті».**

**ТРУБКА ЙОДНА** – див. **Йодна трубка.**

## **У**

**«УІСТІТІ»** – предмет для відмикання замків у вигляді щипців з напівкруглими і кілька видовженими кінцями, мають іноді насічку на внутрішніх поверхнях. За допомогою «У.» відмикають врізаний сувальдний замок, а також деякі прирізні сувальдні замки, якщо вони замкнені зсередини, а ключ залишений у замку. Робочі кінці щипців вводять у свердловину із зовнішнього боку, захоплюють кінець ключа і повертають його.

**УНІВЕРСАЛЬНІ СУМІШІ** – складні порошки, призначені для прояву потожирових слідів. Застосовують білу: окис цинку, оброблена спиртовим розчином 8-оксихіноліну (3%), окис свинцю (60%), каніфоль (37%), і чорну: родамін (3%), окис кобальту (60%), каніфоль (37%), суміші. Слід після прояву У. с. можна закріпити на об'єкті шляхом термічної обробки. У. с. дозволяють фотографувати сліди в інфрачервоних і ультрафіолетових променях, отримувати рентгенографічні моделі слідів.

**УРИВЧАТА СТРУКТУРА ПАПІЛЯРНОГО УЗОРУ** – структура узорів, для якої характерні порівняно короткі лінії, які часто перериваються, закінчуються і знову починаються. У них

мало злиттів ліній, майже не спостерігаються вічка і містки, але часто зустрічаються фрагменти ліній, точки – див. **Анастомоз (місток), Вічко (кільце), Точка (острівець), Фрагмент.**

**УЩІЛЬНЕННЯ НИТОК ПОШКОДЖЕННЯ** – одна з ознак, що характеризують стан: 1) ниток основи і качка тканини одягу при ушкодженні її твердими тупими предметами. Спостерігається при контакті слідоутворюючого і слідоприймаючого об'єктів з докладанням значної сили. При цьому нитки основи і качка тканини, ущільнюючись, зсуваються відносно одна одної, в результаті чого відстань між ними стає мінімальною; 2) по периферії країв колотих ушкоджень, заподіяних знаряддями циліндрично-конічної форми. У результаті дії знарядь зазначеної форми нитки тканини відсуваються від центру до периферії, відстань між ними зменшується, внаслідок чого в зоні пошкодження переплетіння ниток основи і качка виявляється більш щільним, ніж у решті тканини одягу.



**ФАЛЬСИФІКАЦІЯ СЛІДІВ РУК** – підробка слідів із злочинною метою направити слідство хибним шляхом, звинуватити в злочині особу, яка його не вчиняла. Дослідження з метою вирішення питання про Ф. с. р. ґрунтуються на виділенні ознак для диференціації підробленого відбитка і «натуральних». Одні з таких ознак дозволяють зробити висновки шляхом безпосереднього вивчення відображених в сліді узорів. Ознаки використання кліше – недостатня чіткість ліній («скутість» сліду), розширення папілярних ліній по краях сліду («крайовий розвиток сліду»), відсутність пор. Ознаки підробки виявляються також у результаті дослідження речовини сліду та інших супутніх слідів. На Ф. с. р. вказує наявність декількох слідів, в яких відобразилися строго однакові ділянки узору, нерівномірний розподіл речовини сліду на папілярних лініях, наявність у ньому домішок речовини кліше. Іноді злочинці, намагаючись перекласти провину на осіб, які не вчиняли злочину, залишають на місці злочину предмети зі слідами їхніх пальців. Якщо вилучаються не самі предмети, а копії слідів, надалі може виникнути необхідність встановлення факту перебування слідів на певних предметах. Це питання вдається вирішити, якщо слід зберігся. Особливості його форми і ознаки узору дозволяють визначити чи з цього сліду виготовлена копія.

**ФІЗИКО-ДІНАМІЧНІ ОЗНАКИ ХОДИ ЛЮДИНИ** – характерні ознаки, відображені у доріжці слідів ніг, які пов’язані з індивідуальною анатомічною будовою скелета та ступенем розвитку м’язів людини.

**ФІЗИЧНІ МОДЕЛІ** – див. Предметні (фізичні) моделі.

**ФІЗИЧНИХ ОЗНАК ЛЮДИНИ ВСТАНОВЛЕННЯ** – див. Встановлення фізичних ознак людини.

**ФІЛЬ’ЄРА** – деталь, що формує нитку (волокно, дріт) Має вигляд ковпачка, диска та ін. з отворами, діаметр яких коливається в широких межах залежно від розміру виробу. Зазвичай виготовляється з тугоплавких металів, які не піддаються корозії та алмазу, на поверхні виробу відображається у вигляді трас, розташованих паралельно його поздовжньої осі.

**ФЛЕКСОРНІ (ЗГІНАЛЬНІ) ЛІНІЇ** – великі складки на долонях рук і в області міжфалангових зчленувань на пальцях рук. Використовуються як орієнтуючі та ідентифікаційні ознаки. Форма і розміри порівняно стійкі.

**«ФОМКА»** – спеціальний інструмент злодія у вигляді короткого ломика; зазвичай має один роздвоєний або кінець лопатки. Пристосований для носіння під одягом.

**ФОРМА** – зовнішній вигляд, зовнішній обрис об’єкта дослідження.

**ФОРМАЛІЗАЦІЯ ОБ’ЄКТА ТРАСОЛОГІЧНА** – див. Трасологічна формалізація об’єкта.

**ФОРМУВАННЯ СЛІДІВ ЛОКАЛЬНИЙ СПОСІБ** – див. Локальний спосіб формування слідів.

**ФОРМУЛА ЗУБНА** – див. Зубна формула.

**ФОРМИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ТРАСОЛОГІЇ** – структурні відображення рельєфу поверхні і функціональних властивостей (ходи людини і особливостей руху автомобіля) в слідах. Ознаки, якими характеризується відображення, використовуються для ототожнення, а також діагностики стану об’єктів слідоутворення та умов їх взаємодії.

**ФРАГМЕНТ** – деталь папілярного узору, що представляє собою коротку (не більше 3 мм) папілярну лінію, початок і кінець якої не зливаються з іншими лініями.

**ФРОНТАЛЬНИЙ КУТ** – кут, утворений площиною сприймаючого об'єкта і бісектрисою робочого кута утворюючого об'єкта, розкритий убік руху останнього. Характеризує поряд із зустрічним кутом взаємне розташування утворюючого і сприймаючого об'єктів у момент слідоутворення. Зміни Ф. к. викликають локальні спотворення у варіації ознак рельєфу, що відображаються в трасах – див. **Слідосприймаючий (сприймас) об'єкт, Слідоутворюючий (який утворює) об'єкт.**

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОЗНАКИ ЗУБІВ** – знаки, що характеризують взаємне розташування зубних рядів верхньої і нижньої щелепи. Відображають особливості кусальних і жувальних рухів щелеп, які визначаються різними видами прикусу – див. **Біпрогнатичний прикус (біпрогнатія), Відкритий прикус, Прогенічний прикус (прогенія), Прямий прикус (ортогенія).**

## Ж

**ХВОРОБИ ЗУБІВ** – в трасології хвороби (карієс, пародонтоз та ін.), що ведуть до змін морфології, і цілісності зубів, використовуються як ідентифікаційні і диференціюючі ознаки для вирішення завдань експертизи.

**ХІРОСКОПІЧНІ КЛАСИФІКАЦІЇ** – класифікації долонь рук за наявності дельт і тих чи інших різновидів узорів на гіпотенарній і тенарній ділянках – див. **Папілярні узори долонь.**

**ХОДА КОМПЕНСАТОРНА** – див. **Компенсаторна хода.**

**ХОДА (НАВИЧКИ ХОДЬБИ)** – вироблена (закріплена умовними рефlekсами) система рухових навичок, що виявляється при ходьбі в елементах доріжки слідів: довжині і ширині кроку, куті розвороту стопи тощо – див. **Компенсаторна хода.**

**ХОДЬБА** – складно координований акт пересування людини, що залежить від стану її опорно-рухового апарату, нервової системи і зовнішніх умов – див. **Лінія ходьби, Хода (навички ходьби), Фізико-динамічні ознаки ходи людини.**

**ХОДЬБИ ЛІНІЯ** – див. **Лінія ходьби.**

**ЦИФРОВА СИСТЕМА ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОКРЕМИХ СТАДІЙ ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ** – програмно-апаратний комплекс для фіксації, обробки та оптимізації зображень слідів пальців рук. Забезпечує автоматизоване покрокове протоколювання всіх дослідницьких процедур по виявленню, фотографуванню і програмній обробці слідів для підготовки висновку експерта. Провідним світовим виробником згаданих цифрових систем є компанія “Foster&Freeman” (зокрема, такі професійні Ц. с. як DCS 4).

Модифікації даної Ц. с. дозволяють також проводити аналогічні дослідження з волокнами, частинками лакофарбових покриттів та уламками скла (наприклад, Ц. с. Crime-lite Imagtr).

**ЦІАНОАКРИЛОВА КАМЕРА** – обладнання у вигляді герметичного металевого чи полімерного боксу для виявлення латентних слідів пальців рук. Об’єкт зі слідами обкурюється парами ціаноакрилату, який взаємодіє з ліпідами, що містяться в потожировій речовині. Герметизація камери дозволяє створити концентрацію парів достатню для утворення твердого мономеру білого кольору, який візуалізує папілярні лінії. Виявлений слід досить стійкий і дозволяє повторно обробляти його дактилоскопічними порошками. Іноді сліди обкурюються ціаноакрилом і PolyCyano UV (реагентом, який не потребує додаткової обробки сліду) порошками чи хімічними барвниками.

Для виявлення прихованих слідів пальців на місці події використовують переносні Ц. к. невеликих розмірів або з розбірною конструкцією. Сліди пальців рук на великогабаритних об’єктах (наприклад, автомобіль, контейнер тощо) виявляють з допомогою ціаноакрилу в спеціальних герметичних полімерних тентах.

**ЦІЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ІЗ ЧАСТИН** – див. Відновлення цілого з частин.

**ЦЕНТРАЛЬНА ЗОНА** – центр папілярного узору. Узори Ц. з. складаються із одного-двох (дуже рідко трьох) потоків ліній. Залежно від числа потоків узори підрозділяються на прості і подвійні (складні) узори, від напрямку і форми потоків ліній – на дугові, петлясті та завиткові. У кожній групі виділяються підгрупи і види узорів: в дугових – початкові,



розвинені і шатрові дуги (в деяких класифікаціях початкові і розвинені дуги об'єднуються в одну підгрупу – типові дуги); в петлястих – прості петлясті узори (прості петлі, петлі «ракетки», половинчасті, право-і лівосторонні петлясті узори), подвійні петлясті узори (одно-і різнобічні); в завиткових – прості узори (круги, овали, спіралі) і складені (петлясто-спіральні, петлясто-кругові і петлясто-дугові).

**ЦЕНТРАЛЬНА ОКЛЮЗІЯ** – положення передніх і бічних оклюзій, тобто змикання зубних рядів. Основною ознакою є найбільше число контактів між зубами верхньої та нижньої щелепи при їх змиканні.

**ЦИЛІНДР ЗАМКА** – деталь циліндрового замка у вигляді сердечника, який поміщається в патроні і, повертаючись за допомогою проміжних деталей, пересуває ригель.

**ЦИЛІНДРОВИЙ ЗАМОК** – замок, в якому для пересування ригеля застосовується циліндр, який обертається ключем. Механізм секретності Ц. з. складається з набору робочих штифтів, які взаємодіють з виступами на стрижні ключа. Секретність забезпечується підбором висоти штифтів. Комплект штифтів у сучасних Ц. з., як правило, налічує 3-5 пар. Подальше збільшення числа штифтів дещо підвищує секретність, але значно ускладнює конструкцію замка та знижує його надійність і експлуатаційні характеристики – див. **Циліндр замка**.

## Ч

**ЧАСТИНИ ВЗУТТЯ** – деталі, з яких складаються верх і низ взуття – див. **Верх взуття**.

## Ш

**ШИНА (АВТОМОБІЛЬНА)** – пристрій, який монтується на колесах транспортних засобів, складається з гумової камери, заповненої стисненим повітрям або інертним газом і покришки, що оберігає камеру від механічних пошкоджень. Служить для пом'якшення та часткового поглинання поштовхів і ударів при русі, забезпечення надійного зчеплення коліс з поверхнею дороги.

**ШИНА ЗУБНА** – див. **Зубна шина**.

**ШИНА ПНЕВМАТИЧНА** – див. **Пневматична шина**.

**ШИРИНА КРОКУ** – найкоротша відстань між лініями, що з'єднують крайні задні точки каблуків, слідів лівої і правої ноги.

**ШКАРПЕТКИ** – див. **Панчохи (шкарпетки)**.

**ШНУРОВА (ПУЧКОВА) СКРУТКА** – скручування всіх елементів (ниток, волокон, дроту) в одну сторону.

**ШРАМИ (РУБЦІ)** – відображають в слідах рук наслідки травм, захворювань і хірургічних втручань. Зміни та деформації папілярних ліній, форма, розміри і місце розташування самих рубців – окремі ідентифікаційні ознаки. Наявність їх на папілярних узорах може бути використано з метою локалізації. Найчастіше Ш. (р.) бувають на великому, вказівному і середньому пальцях.

**ШТАМП** – інструмент для гарячої та холодної обробки тиском різних матеріалів. Поділяються на кувальні, вирізні, витяжні, гнучкі, карбувальні та ін.

**ШТИФТОВИЙ ЗУБ** – штучний пластмасовий зуб на штифті, який закріплюється на корені природного зуба. Бувають декілька видів: по Ільїній, Річмонду, Шаргородському. У слідах зуб по Ільїній відображається, як і природний зуб, відрізняючись лише невеликим звуженням (скошеністю) біля основи кореня. При порушенні цілісності зуба може відобразитися кубічна накладка. У слідах зуба по Річмонду відображається кільце у вигляді втиснутої плоскої борозенки, в слідах зуба по Шаргородському – випуклої форми кільце у вигляді втиснутої борозенки.

## **Щ**

**ЩЕЛЕПА** – частина лицьового відділу скелета людини. Виділяють верхню і нижню Щ. У момент слідоутворення рухається тільки нижня. Саме її ознаки спотворюються в найбільшій мірі.

## **Ю**

**ЮЗ** – сліди ковзання шин, що утворюються на слідосприймаючій поверхні при русі транспортного засобу із заблокованими колесами.

## **Я**

**ЯКІРНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАМИКАННЯ** – деталь пломби, за допомогою якої здійснюється фіксація всіх її складових елементів при замиканні пломби. Даний механізм як правило складається зі шляпки та якоря. Повторне навішування пломби неможливе без руйнування її деталей завдяки спеціальній формі замикаючих елементів – лапок якоря та фіксуючих виступів корпусу – див. **Пломба якірного типу**.

**ЯКІСНІ ОЗНАКИ МЕХАНІЧНІ ПОШКОДЖЕННЯ ОДЯГУ** – ознаки, на підставі яких здійснюється класифікація ушкоджень (колате, колото-різане, рубане, розрив, спричинене у результаті дії твердих тупих предметів, вогнепальне). До якісних ознак належать форма пошкодження в цілому та окремих його елементів – країв, кінців; стан вільних кінців ниток, які виступають в просвіт пошкодження, і кінцевих ниток, що обмежують пошкодження в поперечному напрямку; наявність або відсутність додаткових ушкоджень, сплюснення і ущільнення ниток основи і качка при пошкодженні твердими тупими знаряддями, розрідженості або ущільнення ниток по периферії при розривах і колотих пошкодженнях, наявність або відсутність дефекту тканини в пошкодженні – див. **“Мінус тканини”**.

*Наукове видання*

**МАЗНИЧЕНКО ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ  
САДЧЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ  
ЮСУПОВ ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ**

## **СЛОВНИК ТЕРМІНІВ**

**Термінологічний словник  
судово-трасологічної експертизи**

Видавець і виготовлювач Талком  
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,  
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26  
E-mail: [ukraina.vdk@email.ua](mailto:ukraina.vdk@email.ua)  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи  
ДК № 4538 від 07.05.2013